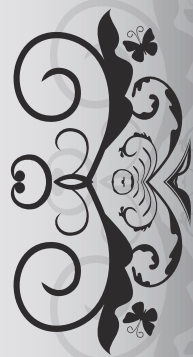

קובץ גליונות

פרשת פקודי

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ להנגיד הרבני
הר"ר חיים הערש פרידמן שליט"א
לע"נ חמיו ר' דוב צבי ב"ר פנחס ז"ל שטוהל
נלב"ע ג' אדר תשס"ד - ברוקלין

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

מעלה אדומים *בבית הכנסת תלמידי הכתב סופר	*חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרס)	בכוללים: *בית הלל *נחלת משה חזון איש אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) בבתי הכנסת: *חניכי הישיבות (ברוט 20) *מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי)	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: *קיוית שיוית אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר יעקב ישיבת גרודנא באר יעקב באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה א' ישיבת נתיבות התורה-תפרח 052-7138967 (אמרון) ביהכ"ס לב אליהו רמה ג' *ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה ביתר גבעה A *ביהכ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 054-8413562 (פיינר) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) *דסלר/כולל ברסלב 052-7159869 (בן אריה) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *ביהכ"ס הגדול החדש (בכניסה לכולל גרסלר) *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי *אוהל משה ורחל- רח' פרל היכל משה
נסי ציונה מוסדות אור תורת שלום כולל בראשות הרב יפת שליט"א	מאה שערים בבית הכנסת תפארת בחורים (הישן) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל סנהדריה 052-7171376 מקוה פאג"י עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות רמת שלמה 02-5710175 (לאפיר) בבתי הכנסת: חזון איש המרכזי כולל ישכר באוהליך רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) רמות ג' *ביהכ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין *ביהכ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת אשכול ביהכ"ס חניכי הישיבות שערי חסד 054-8498969 (קירט) כרמיאל 052-7166636 (ברוורמן) מבוא חורון 054-8413562 (פיינר) מודיעין עילית *בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן הרב אברמוב חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555	ירושלים *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיר) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גבעת שאול 052-7159755 (גינזבורג) הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: *קיוית שיוית אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר יעקב ישיבת גרודנא באר יעקב באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה א' ישיבת נתיבות התורה-תפרח 052-7138967 (אמרון) ביהכ"ס לב אליהו רמה ג' *ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה ביתר גבעה A *ביהכ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 054-8413562 (פיינר) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) *דסלר/כולל ברסלב 052-7159869 (בן אריה) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *ביהכ"ס הגדול החדש (בכניסה לכולל גרסלר) *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי *אוהל משה ורחל- רח' פרל היכל משה

החל מהשבוע ניתן יהיה להשיג את הקובץ בארה"ב במקומות הבאים:

- בורו פארק
- פלאטבוש
- וויליאמסבורג
- מונסי
- לייקווד

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גיליון מס' 163 | פרשת פקודי
תשע"ו שנה ד'

גיליון זה נודב ע"י ידידנו החשוב
הר"ר יצחק אוהב ציון שליט"א
ראש כולל "דרך אמונה"
לרגל הולדת הבת שתחי'

דברי שי"ח

ממרחן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

רצית משהו?

כשרצה רבינו שליט"א להמחיש את עצמת השקיעות בלמוד, סיפר: "זכורני שהחזון איש נצרך לעבור ניתוח, ואמר שאין לו צורך בהרדמה, הוא יחשוב בלימוד ולא יחוש את הכאב. ואכן כך הוה. במשך כל זמן הניתוח היה החזון איש שקוע בלימוד ולא הרגיש דבר מכל הנעשה עמו".

מה נאים הדברים למי שאמרם! רבינו עצמו בשעת לימודו אינו מודע כלל למתרחש סביבו. כשנכנס אדם ורוצה לדבר עמו, עליו לעמוד לידו זמן רב עד שרבינו יבחין בנוכחותו.

"לא אחת ולא שנים ארע שהגעתי לשאול את רבנו דבר מה", מספר אחד מבני הבית. "נעמדתי לידו, וכשנראה היה שעצר לרגע מלימודו שטחתי בפניו את השאלה. כשסימתי לשאול עמדתי שותק, ממתין לתשובה. רבינו המשיך ללמוד עוד דקות ארוכות, ולפתע הבחין בי עומד לידו. 'רצית משהו?' התענין. הוא אפילו לא שמע את השאלה..."

וזו אינה תופעה חדשה. כבר לפני שנים רבות עמד החזון איש על גודל שקיעותו של רבינו בלימוד. היה זה בשנות בחרותו, כאשר הגיעו לסוכתו של החזון איש לברר עליו לצורך שידוך. רבנו עצמו שהה אז עם החזון איש בסוכה, ורצו לבקש ממנו לצאת. נענה החזון איש ואמר: "אין צורך לומר לו לצאת, כשהוא יושב ולומד הוא אינו שומע כלום..."

(הובא בספר החדש "רבי חיים")

ספרות סבת סוס

ספרות סבת סוס

הופיעו ויצאו לאור

"רבי חיים"

לקט עובדות פנינים
והנהגות מרבנו
מרן שר התורה
רבי חיים קניבסקי שליט"א
בספר מובאים תמונות נדירות
וצילומי כת"י

להשיג בחנויות הספרים

"גדול בקרבן"

עובדות ונהגות מדרכו בקודש
של מרן שר התורה
רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
להשיג בחנויות הספרים

פשט על הפרשה

"וישם את מסך וגו' ואת מזבח העלה וגו'" (מ, כה, כט)

יל"ע למה המסך עם המזבח בפ' אחת ואין שייך זה לזה והו"ל לחלק פרשה ככל הכלים. ויל"ע משום דהמזבח צריך להיות מול הפתח כמ"ש בזבחים נ"ט א' לכן צירף דיני פתח עם מזבח שיהא בתחלה פתח כהלכתו ואח"כ יוכל ליתן את המזבח. עיל"ע משום דשלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין ואמר' בזבחים נ"ה ב' דוילון נעשה כפתח פתוח ופ' התוס' ובשטמ"ק שם משום דבעי לפתוח הדלתות צריך לעשות וילון לצניעות שלא יראו ההיכל, ולפ"ז באוה"מ שלא הי' דלתות כמש"כ התוס' בעירובין ב' א' הי' המסך לצניעות שלא יוכלו לראות שם בשעת שחיטה נמצא שהמסך צורך מזבח העולה ולכן כללו יחד.

(טעמא דקרא)

על שי"ח

גימטריאות על טעמא דקרא

השבוע זכינו להופעת ספר מיוחד בשם 'גימטריאות ומשלות' והוא גימטריאות על ספר טעמא דקרא למרן שליט"א. מחבר הספר הר"ג רבי ישראל תנחום דרדק שליט"א מברכפלד הוא מתלמידיו הותיקים של רבינו, וזכה כבר לחבר שלל ספרים על מועדי השנה ועוד, בספר הנוכחי הוא מביא שני גימטריאות נפלאים השייכים לטעמא דקרא לפרשת פקודי.

א] פרק מ' פסוק י"ד "ואת בניו תקריב והלבשת אותם כותנות". ובטעמא דקרא: יל"ע למה פרט את הכותנות ולא שאר הבגדים. ויל"ע כדאמרין בסנהדרין מ"ט ב' דלכך הקדים הכתוב את הכתנות בכל מקום הואיל ומכסיא כולי גופי חשיבא לי, ולכן כאן קיצר ולא פירט רק את הכתנות כי שאר הבגדים נטפלין לו, כמ"ש בסוכה ל"ז ב' מ"ט מברכין על נטילת לולב הואיל וגבוה מכולן, כולן בכלל.

והנה, הגימטריא - "ואת בניו תקריב והלבשת אותם כותנות" = 3241, והגימטריא - "יל"ע שלכך הקדים הכתוב את הכתנות בכל מקום, הואיל ומכסיא כולי גופיה חשיבא ליה" = 3241.

ב] פרק מ' פסוק כ"ב-כ"ד "ויתן את השלחן וגו' וישם את המנורה וגו'". וכתב טעמא דקרא: מה שהקדים השלחן למנורה משום כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין, ופשוט.

והנה נמצא שהגימטריא - "ויתן את השלחן באהל מועד על ירך המשכן וגו' וישם את המנורה באהל מועד נכח השלחן וגו' = 3885 והגימטריא - "דמה שהקדים השלחן להמנורה משום כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין, ופשוט" = 3885.

ועי' שם בהקדמה לספר מביא דברים בשם מרן בעל קהילות יעקב זי"ע על הגימטריא, אימתי ניתן לסמוך על זה ובאלו אופנים למדו חז"ל הלכות מזה עיי"ש. ואי אפשר מבלי להזכיר את המעשה המאריך על סבי המזבח, הר"ג רבי חיים שמריהו דרדק זצ"ל. הוא היה גר באמריקה, והיה שולח מידי פעם מכתבי שאלות אל מרן הקה"י זצוק"ל, מרן זצוק"ל הכיר לו מאוד טובה כי סייע בידו בתקופה שהיה עני ואביון, וקנה ממנו ספרי 'קהילות יעקב' והיה מוכר אותם ועי"ז היה מעט פרנסה לאותו צדיק.

באחד הפעמים התיישב מרן בעל קהילות יעקב להשיב תשובה להרב דרדק, וכשגמר לכתוב את המכתב, מבחינים בני הבית שבמקום לשלוח את המכתב בדואר להשוואל, הוא יושב לכתוב שוב את אותו מכתב בדיוק... מילה במילה ממש. הדבר היה לפלא גדול, עד ששאלו את מרן זצוק"ל.

והשיב בענוות חן: הלא תדעו, כי יש לי הכרת הטוב גדולה מאוד להרב דרדק, והנה, מקודם השבתי לו תשובה לשאלתו כדין סתם אחד ששואל כענין, אבל 'שכחתי' לכון ולדקדק' שאני משיב לו גם מצד חיוב הכרת הטוב, וכעת שנזכרתי בזה העתקתי את כל המכתב שוב בהרגש מיוחד של הכרת הטוב שיש לי כלפיו... בינו נא זאת!!! ...

עמל התורה של רבינו

ישיבת לומזא בפתח תקוה, חיים קם ממקומו בחיך של אושר הבחור שיושב לצידו הבחין בדבר ואז הביט בסטנדר הפתוח וראה כי כעת הוא סיים מסכת, מיהר אחריו החוצה וראה כי הוא לוגם מעט מים לכבוד הסיום, חיים ידידי פונה הוא אליו בסקרנות. אמר נא לי כמה פעמים חזרת מסכת זו, חיים מהסס בבישנות ולא עונה. אבל כשהפציר בו אמר לו כעת סיימתי שבעים פעם, אמרתי לו נו, לך זה הולך בקלות, אמר לי חיים טעות היא בידי שום דבר לא בא לי בקל, אני צריך להתאמץ והרבה. אבל המאמץ כדאי. ונשמע קולו בבואו אל הקודש בקולו הנעים ישב וזימר את שירת התורה אמר אביי אמר רבא בבוקר ובערב בקור ובחום ישב על מקומו ושינן, וכמובן לפי הסדר שקיבל מהאבא הגדול כל ענין ארבע פעמים ובסיום פרק עוד ארבע פעמים ובסיום מסכת עוד ארבע פעמים, בחישוק שפתיים בנחישות לא קם מהמקום ישב ולמד, ישב ושינן בקול נעים קיים בנפשו את הקנין תורה של עריכת שפתיים, וכך על זה הדרך מאות פעמים בעמל מפרך בריכוז ביגיעה מתמדת ללחום נגד מידת העצלות, לא להסתפק במה שכבר למד וכבר הוא יודע, שוב ושוב ללא הרף, הוא נלחם בטבע האדם שאוהב ללמוד חדש ולא לחזור על הישן כלשון הגמ' קשה עתיקתא מחדתא, וכך זכה לקנות את קנין התורה, כלום פלא שיודע הוא לספור כל אותיות שבתורה, פלא הוא שהרבי החזן"א זל"ה אמר עליו בבחרותו חיים שלנו יודע את כל הש"ס.

הדברים מתאימים עם מה שרבינו עצמו כותב באורחות יושר כי קושי לא צריך להיות סיבה להרתיע את הלומד, וז"ל אין אחד שלא היה לו קושי כי אין התורה נקנית אלא בעמל ויגיעה כמו שכתוב במדרש תדע לך כי תורה בתחלה נקראת תושיה שמתשת כחו של אדם מפני שיש לו להלחם עם יצה"ר ולכתת כל גופו בביהמ"ד עד שירגיל אותו בתורה כיון שהוא רגיל לעסוק בתורה אז יש לו שמחה וגבורה, ע"כ מספר אורחות יושר.

יש יהודי שכותב פירוש על הירושלמי והיה לו קושי בפירוש מילה אחת וביקש להכנס אצל רבינו, נכנס אחד האברכים שגר בשכנות לרבינו לשאול, ורבינו פירש מיד ללא שהות, זה נקרא לדעת על המקום, זה הפירוש שיהיו דברי תורה מחודדין בפיך שלא תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד.

רבינו נשאל שאלה באיזה ענין וברגע כמימריה פשט את השאלה ממשנה בסוף עוקצין, היה נוכח שם ת"ח גדול אחד ומיד מרוב התרגשות בירך שחלק מחכמתו, זה המכוון בפסוק בתהילים כחיצים ביד גיבור כן בני הנעורים לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער, זה מדבר על התלמיד חכם שמיד במקום הוא יודע לענות בכל מקום ששואלים אותו כי הכל כבר מוכן וערוך בראשו.

ועוד יסוד אחד גדול ונפלא, כי ההשקעה מטבעה מולידה אהבה לדבר שהשקיעו בו, ורבינו מכיון שכל מסכת חזר עליה במסירות נפש והשקיע בה כל כוחו זה יצר אצלו אהבה לכל מסכת ואהבה זו הולידה עוד דחיפה לחזור ולשנן ושוב זה גלגל החזור, אהבה מולידה השקעה והשקעה מולידה אהבה, וזה מתאים עם דברי המדרש כי התורה אוהבת את מי שאוהב אותה, ועי"ז הוא זוכה בזכיה נוספת כי התורה מבקשת מהקב"ה שיגלה לאוהבה רזי תורה, כאשר אדם זוכה לזה נעשה כל לימודו שיר אהבה לתורה, אבל זה דורש לא להסיח דעת רגע אחד מתורה כמנהג שני אוהבים.

יהודי יקר! טבע האדם באשר הוא יהודי או גוי לחפש אושר וסיפוק, ועל הציר הזה מתגלגל כל העולם, אלא שהעולם כולו לא מצליח לייצר את הדבר שיתן את האושר והסיפוק האמיתי, כל הנאות העולם זה משהו זמני וקצר וכולם כולם נשארים רעבים לאושר וסיפוק אמיתי, תדע לך נאמנה כי כאשר תרכוש לך מסכת אחת שתדע אותה על בוריה אתה תהיה מאושר, הסיפוק שתקבל לא ניתן לתאר אותו, אבל תדע שכמה שתשקיע יותר כך יגדל האושר כך תגדל השמחה אתה תהיה מלא סיפוק ושמחה פנימית, וראיה לכך, בא בבקשה לרבינו ותראה כי הוא אדם שמח ומאושר ותדע כי זה סוד השמחה, והרי מקרא מלא הוא פקודי ה' ישרים משמחי לב.

(ייש"כ לכותב הנכבד על שמסר את הדברים למערכת)

שו"ת בעניני הפרשה

ש. בתחילת פרשות פקודי כתוב "אלה פקודי המשכן משכן העדות וגו'". חז"ל במדרש הגדול אומרים שמהו שני פעמים שכתוב משכן, אחד לעצם המשכן להשראת השכינה, ואחד שבנו משכן לבית מדרש של משה רבינו, ואת זה בנו מהכסף שנשאר מתרומת כלל ישראל לצורך המשכן והשתמשו עם זה לבנות משכן לבית מדרש של משה. לכאורה מדוע השתמשו עם מה שנשאר דוקא לבנות בית מדרש ולא השתמשו עם זה לצורך המשכן, לצורך הקרבנות ושאר הדברים.

ת. לא היו צריכים זה כי כל אחד הביא לקרבנו ובצבור לקרבנות ציבור.

ש. עוד קשה, הרי כשאספו נדבה מכלל לצורך המשכן, אספו זאת לצורך המשכן להשראת השכינה, ואיך יכלו לקחת את מה שנשאר לצורך דבר אחר לבנות בית המדרש למשה רבינו.

ת. גם זה צורך המשכן.

ש. "את המנרה הטהרה את נרתיה נרת המערכה ואת כל כליה ואת שמן המאור" (לט' לז'). צ"ב מדוע דוקא במנורה מדגישים "המנורה הטהורה" וכי שאר כלי המשכן לא היו טהורים.

ת. שמטהרת הבית.

ש. הגמ' בשבת קיט' ע"ב אומרת "אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש". עד איזה גיל נקרא תינוקות של בית רבן.

ת. עד בר מצוה.

ש. בפרשת פקודי (שמות מ' ב') כתוב "ביום החודש הראשון באחד לחודש תקים את משכן אוהל מועד". לכאורה הלשון בפסוק ארוך, יכלו לקצר "באחד לחודש הראשון", ויודעים שהכוונה לר"ח ניסן.

ת. לכל תיבה יש סודות בתורה.

ש. בסוף פרשת פקודי כתוב (שמות מ' לו') "ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל וגו' כי ענן ד' על המשכן יומם ואש תהיה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם". מדוע בתחילה כתוב "בני ישראל" ובסוף כתוב "בית ישראל".

ת. אנשים גם נשים.

ש. מה הטעם שאומרים חזק חזק ונתחזק בסיום קריאת חומש שלם.

ת. מברכין העולה שזכה לסיים.

(קונטרס עזרת אליעזר)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 139
שנה ג'
פרשת פקודי
שנת תשע"ו

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והוצאות, נא לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il או ל: 0527680034 או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

לזכות החתן הבה"ח
הרב יעקב משה מ' נ"י
לרגל נשואיו בשט"מ
עב"ג הכלה ל' תחי' בת הרב
הגאון ר' יואל ס' שליט"א
יזכו להקים בנין עדי עד
ולראות דורות ישרים
מבורכים

פניני הפרשה

השראת השכינה שבמשכן

פרק ל"ח פסוק כ"א "אלה פקודי המשכן משכן העדת".
פרש"י: שני פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהם של ישראל, ואע"פ דביהמ"ק נחרב ובפסוק כתוב משכן י"ל דהא בעירובין (דף ב' א) אמרינן דמקדש איקרי משכן.
והנה מש"כ שהמקדש נתמשכן שני פעמים, באמת ה' חילוק ביניהם כדאיתא ביומא נ"א ב' שבבית שני חסרו כמה דברים, הרי שבפעם השני לא הוזכר המשכון כמו שהי' קודם, אלא דמ"מ המקדש נתמשכן שני פעמים, ואולי משו"ה כתוב בפסוק משכן ב' פעמים כיון שלא היו שוים, אלא היו ב' דרגות בהשראת השכינה.

והנה החפצא של משכון הוא שכשמשלמים החוב מחזירים המשכון, וגם כאן כשישראל יעשו תשובה יבנה בית המקדש.

והנה בסנהדרין צ"ח א' איתא כתיב בעתה וכתוב אחישנה, זכו אחישנה לא זכו בעתה. ולכאורה בשלמא אם יזכו לגאולה אחישנה ע"י שיעשו תשובה, מובן שזה נחשב שהקב"ה מחזיר לנו המשכון בגלל שעשינו תשובה והחזרנו את החוב, אבל אם זה יחזור בעתה הרי השכינה תחזור אפי' אם לא יעשו תשובה, וגם לר"א ור"י דס"ל בסנהדרין צ"ח ב' שהגאולה תהא רק ע"י שיעשו תשובה, מ"מ יש כמה דרגות בתשובה ובמה זה נקרא החזרת המשכון.

ויתכן שגם בכהאי גוונא שהמלוה אומר אם תחזיר את החוב אחזיר לך את המשכון, ואם לא תחזיר החוב אחזיר לך המשכון בעוד זמן מסוים גם זה נחשב למשכון [ועמש"כ בגליון פ"ד דברים בשם הגר"ח מבריסק לפרש הפסוק ציון במשפט תפדה] ואע"פ שלא יחזור אותו המקדש, י"ל שהמשכון זה השראת השכינה ולא גוף הבנין.

טורה הבניה

שם פרש"י "משכן העדות" עדות לישראל שויתר הקב"ה על מעשה העגל בדעת זקנים מבואר שהעדות היא לאומות העולם עיי"ש.
ובאמת צ"ב איך האומות יבינו את זה, וי"ל שהורגש שם מעלה רוחנית והי' ניכר שאינו סתם דבר גשמי של עצים וכסף וזהב וכו', ולפי"ז בביהמ"ק כבר לא הוצרכו לעדות, שהרי כבר ראו ע"י השראת השכינה במשכן שהקב"ה ויתר על מעשה העגל.

וצ"ב שהרי כתוב בפרשת אחרי מות ט"ז ט"ז השכן אתם בתוך טומאתם ופרש"י אע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם [ועמש"כ שם אם טומאה הכונה לחטאים] וא"כ מה העדות ע"י השראת השכינה שויתר להם על מעשה העגל? ובפי' ידי משה במד"ר נשא ז' ח' הקשה קושיא זו, וצ"ל דמדרגה כזאת לעשות משכן לא שייך, לולא זה שויתר להם על מעשה העגל ומשו"ה יש בזה עדות לישראל. בספורנו כתב שהמשכון וכליו לא נפסדו ועומדים לעולמים, וג"כ לא נפל דבר להם ביד האויבים, היפך מה שקרה למקדש שלמה וכליו והפסוק מספר מעלות המשכון שבשבילם ה' ראוי להיות נצחי ושלא ליפול ביד אויבים, ראשונה שהי' משכן העדות וכו' שהיו ראשי אומני מלאכת המשכון וכליו מיוחסים וצדיקים שבדור, ובכן שרתה שכינה במעשה ידיהם ולא נפל ביד אויבים, אבל מקדש שלמה שהיו עושי המלאכה בו מצור אע"פ ששרתה בו שכינה, פסדו חלקיו והוצרכו לחזק את בדק הבית ונפל בסוף הכל ביד אויבים עכ"ד.

והנה לא כתוב שהפועלים הגוים היו עובדי ע"ז, ויתכן ששמרו על ז' מצות בני נח, אבל בכל זאת כיון שגוים השתתפו בבנין בית המקדש הי' שייך

שישלוט בזה השחתה וחורבן, משא"כ המשכון וכליו שנעשה רק ע"י יהודים צדיקים לא הי' יכול לשלוט בזה אבדון, והכל נגנז כי דבר הנבנה בתכלית הטהרה והקדושה לא יכול לבוא לידי אבדון וכליה.

ויש להתבונן בזה, שהרי ביומא ט' ב' איתא דבית המקדש נחרב מפני ג' דברים ע"ז ג' ע"ש ופ"ד, ובמד"ר איכה בפתיחה אות ב' איתא רב הונא ור' ירמי' בשם ר' חייא בר אבא אמרי: כתיב ואותי עזבו ואת תורת לא שמרו, הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה הי' מחזירן למוטב. ונמצא שיש בזה חידוש גדול, דמשמע דאע"פ שחטאו בג' עבירות חמורות ובביטול תורה והי' מדת הדין גדולה, מ"מ אם ביהמ"ק הי' נבנה בתכלית הטהרה ולא הי' מעורב בו מגע אנשים גוים שלא בנקיות, לא הי' יכול לשלוט בזה כליה, ולא הי' נשרף ובאיה אופן הי' מתבצע העונש לא כתוב, ויתכן שביהמ"ק הי' נגנז וכדו' אבל עכ"פ לא הי' שייך שילך לאיבוד ע"י חורבן ושריפה.

והנה הפועלים לא הצמיחו העצים אלא שהם חתכו, והם גם לא קבעו אותם בביהמ"ק, אלא שעברו דרכם וזה כבר הי' סיבה שיהא שייך בו חורבן וכליה. ובאבן שלמה (פ"ד אות ג') מביא מהגר"א דהראשונים בכל מקום קיבוצם להשראת השכינה לא רצו שיהי' בבית שהוא מעשה ידי אדם, שמא הי' בו מעשה אחד שלא בכונה קדושה, וע"כ הסתופפו בין האילנות תחת מעשה ה', משום שאין השכינה שורה אלא על פועל צדק, וכמ"ש ב"מ פ"ה בר' חייא דשדינא כיתנא וכו' ראה שיהא מתחילה ועד סוף בפועל צדק עכ"ד. וציון לספורנו ר"פ פקודי הנ"ל,

והנה בגמ' בב"מ פ"ה ב' כתוב שר' חייא עשה שלא תשתכח תורה מישראל שהי' זורע זרעוני פשתן וקולע מהם רשתות ומכמורות וצד צביים, והי' מתקן מעורותיהן קלפים, ומאכיל משרים ליתומים, וכותב ה' חומשי תורה והולך למקום שאין מלמדי תינוקות ומלמד לה' תינוקות לכל אחד ספרו עיי"ש.

והוקשה להגר"א למה הוצרך לעבוד כ"כ הרבה לזרוע פשתן ולצוד צביים וכו' הרי הי' יכול לקנות ספרים מוכנים, ובאותו הזמן הי' יכול ללמוד, אלא שרבי חייא רצה שיגדלו ת"ח גדולים ובכל מקום שמעורב יד אחרת כבר אינו בטוח מה עם זה, דיתכן שעבר דרך אחד שאינו לגמרי בסדר או שעשה איזה דבר דלא כהוגן, או שעשה בזה איזה עבירה דגזל או ריבית או עיכוב תשלום לפועל וכל כיוצא בזה.

ואז אע"פ שהיו לומדים בס"ת כשר ע"פ דין דשינוי מעשה קונה וכדו' מ"מ כיון שהי' בזה איזה מעשה חטא כבר לא תהא אותה הצלחה ולא יוכלו לגדול ת"ח אמיתיים, כמו שרצה, דלזה צריך להיות בתכלית הטהרה ובכדי ללמד חומש לילדים טרח ועשה את כל העבודות לבד כדי להיות בטוח שלא מעורב בזה שום רע ואז אפשר לקוות שאותם ילדים שילמדו מאותם ספרים שעמל וכתב יגדלו גדולי ישראל.

וכמו כן הביהמ"ק שזה מקום השראת השכינה המקום שכלל ישראל מתקדשים בקדושה והשכינה כביכול צריך להיות שלא יהא לזה שום שייכות עם חטא ורע.

ומשו"ה אע"פ שביהמ"ק שנבנה ע"י שלמה הי' בדרגה שצריך, והכרובים עמדו כבזמן שעושים רצונו של מקום עיי' ב"ב צ"ט א', וראה בנפש החיים (ש"פ פ"ח). מ"מ כיון שהי' שייכות של גוים בבנינו אז כשהוא בא במצב של חטא יכול לבוא על זה כליה, ולולא זה לא הי' יכול להיות כליה דלבנות ביהמ"ק צריך להיות נקי לגמרי.

לקראת ימי הפורים הבעל"ט אנו מבקשים שוב מכל מי שיש בידו ד"ת בהלכה ובאגדה או הנהגה על עניני פורים ומגילת אסתר ממרן רבנו שליט"א. או הערות והארות על הנכתב בשנים שעברו בענינים אלו שיואל להעבירם בהקדם [עד מוצאי שב"ק פר' פקודי] למערכת לזיכוי הרבים]

כמו"כ נותרו מס' שבועות בחומש ויקרא לשישים גיבורים, המעוניינים לזכות בזה נא לפנות בהקדם

ענין בפרשה – צדקה

בימי חודש אדר שבו מכריזים על השקלים, והנה ידוע כמה עמל ויגע רבנו שליט"א לעורר לנתינת צדקה המעולה שבמעולות להחזקת אברכי הכוללים, ונביא כאן מעט מתוך מאות עובדות והוראות בענינים אלו

ניסים גלויים

שח הרב אלחנן ויסבורד שליט"א: יש לנו הוראה מרבנו שליט"א שלא לקחת על עצמנו חובות ולא ללוות אפילו פרוטה אחת, רק אם יש כיסוי לזה. אף פעם לא פניתי לגמ"ח בבקשת הלוואה לתשלום המלגות של החודש, לפני שלא הייתה לי התחייבות ברורה של גביר לסכום, ואז אני הולך לגמ"ח ולווה בדיוק לפי סכומי ההתחייבות שיש לי בידיים, ורבנו שליט"א דורש להתנות עם האברכים שאני נותן בתנאי שיהיה לי. ואם חסר כסף מה עושים? כל חודש יש את הסייעתא דשמיא שלו רבנו שליט"א ואמר כל הזמן: **בהחזקת תורה יש ניסים גלויים**, מחזיקי התורה הם בגדר מלומדים בניסים, עליך לעבוד במסירות ולעשות את ההשתדלות שלך, והקב"ה יעשה שלו, דרכה של תורה שאינה מתקיימת בדרך הטבע וכל קיומה הוא בדרך ניסית.

ללחוץ על צדקה

לפני כמה חודשים היה זה כמה ימים לפני מועד חלוקת המלגות ובחשבון לא הייתה אף לא פרוטה אחת, לא ידעתי מה לעשות? נכנסתי לבית מורי ורבי ראש הישיבה שליט"א ודנתי לפניו: ישנם כמה גבירים שיש להם לב פתוח והם מוכנים לתת כל מה שצריך, רק להפעיל קצת לחץ להעמיד אותם מול חומרת המצב, במצב כזה יש את מירב הסיכויים שהם יפתחו את ליבם ואת כיסם וכך תבוא הרווחה.

ראש הישיבה שליט"א קם ממקומו וניגש אל הארון הוציא גמרא בבא בתרא דיפדף לדף ח' עמוד ב' והתחיל לקרוא את דברי הגמרא: **ופקדתי על כל לוחצי אמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: ואפי' על גבאי צדקה**. שאלתי את מו"ר שליט"א מה לעשות? והוא אמר לי ללכת להתפלל וד' יעזור, **אבל אין שום רשות ללחוץ על גבירים לתת כסף, גם לא במצבים שנראה שהכל עומד לקרוס**.

לבכות להקב"ה

היה פעם ששה ימים לפני חלוקת המלגות שלא הייתה פרוטה אחת בחשבון, גם לאחר כל המאמצים שעשיתי העליתי חרס בידי, כדרכי באתי לשאול אם להתקשר לגבירים בחו"ל, ולבכות בפניהם על המצב, ידעתי על כמה כאלו שאם אבכה בפניהם יש סיכוי שיפתחו את כיסם. התשובה היתה נוקבת: **אם לבכות! לך לבכות בפני הקב"ה, לך להתפלל**.

בו במקום יצאתי עם אחד מאנשי הצוות למירון להתפלל, אני הצלחתי לומר רק חצי תהילים, והשותף שנשע איתי אמר את כל התהילים, באותו יום היה ראש כולל אחר בארץ אירופית כלשהי שגילה גביר חדש, אותו גביר היה זקוק לישועה גדולה בענין שהעיק עליו שנים רבות. אותו ראש כולל פתח וסיפר לי על גביר אחר שנושע בענין זה לאחר שקיבל על עצמו להחזיק את אחד הכוללים של ישכר באהליך, הוא אפילו הציע לו להתקשר אלי ולברר את הסיפור. תגובתו של אותו גביר הייתה קשה, הוא לא רצה לשמוע מילה אחת בנושא ושילח את אותו ראש כולל ריקם. ביום ראשון מתקשר אלי אותו גביר אירופאי ושואל אותי אם הסיפור שסיפר לו אותו ראש כולל ביום חמישי הוא נכון. אישרתי לו את הסיפור. הגביר שאל אם הראש ישיבה שליט"א יכול להבטיח לו ישועה דומה אם הוא ייקח על עצמו סכום גדול כל חודש? נסעתי מיד לבית מו"ר ראש הישיבה שליט"א ושאלתי אם הוא מוכן להבטיח ישועה לאותו גביר תשובתו הייתה: **שהוא מוכן לברך אבל לא להבטיח**.

העברתי את התשובה לאותו גביר והוא הודיע לי מיד שהוא מגיע ארצה בעוד כמה שעות, לאחר כמה שעות הוא הגיע וביקש הבטחה לישועה, והוא קבל את התשובה הידועה: לברך כן אבל לא להבטיח. אותו גביר עמד והתחנן על נפשו אך ללא הועיל, עד שבהבזק של רגע הוא הודיע שהוא מוכן להעלות את הסכום החדשי פי כמה וכמה ממה שאמר בהתחלה.

מיד כששמע ראש הישיבה שליט"א את הדברים הוא החל לברר אצלו אם נתינה כזאת היא בגדר "מסירות נפש" בשבילו, או שהוא יכול לעמוד בזה בקלות, לאחר שאותו גביר הוכיח שהסכום הזה הוא בגדר יציאה מגדרו.

אמר לו ראש הישיבה שליט"א: אם אתה מוכן לצאת מגדרך למען החזקת תורה, אצא אף אני מגדרי ואשתדל וארבה עבורך תחינה ובקשה באופן מיוחד, בו במקום נערך הסכם כתוב וחתום.

לאחר שיצאנו מן הבית שואל אותי אותו גביר ששמע עלי לראשונה לפני כמה ימים, אם יש לי תוכנית סדורה איך להחזיק את הכוללים, אמרתי לו שאין לי שום תוכנית הכל עובד על ניסים, אותו גביר התלהב ואמר אתה עוד לא יודע איזה נס היה לך!

כשראש כולל פלוני הגיע לביתי, וסיפר לי על הישועה שהייתה לגביר פלוני באמצעות התרומה לכוללים שלך, דחיתי אותו מביתי, אולם מיד לאחר שיצאתי מן הבית הגעתי לשיעור תורני בו אני משתתף שנים רבות, ומיד

בכניסתי אני שומע שהמגיד שיעור עונה לשאלת אחד ממשתתפי השיעור: כזאת שאלה מתאימה לבעל אילת השחר, ראיתי בזה השגחה פרטית ולכן התקשרתי אליך.

להיות ירא שמים

לפני כמה חודשים באו לראש ישיבה שליט"א שני גבירים צעירים אחד מהם היה נשוי והשני עדיין לא, הם ידעו רק אנגלית אף מילה לא בעברית או באידיש, הצגתי אותם ואמרתי שאני אשמש כמתורגמן הוא נעץ בהם את מבטו ואמר תגיד להם: **שצריך להיות יהודי חרדי, צריך לשמור תורה ומצוות, וצריך להיות ירא שמים** הייתי המום לא ידעתי מה לעשות פחדתי מהתגובה שלהם, אבל מי שעמד יחד עימי בחדר דחק בי לתרגם את הדברים, ואז אזרתי אומץ ותרגמתי את הדברים.

שניהם החווירו יצאו החוצה, מעיניו של אחד מהם זלגו דמעות, בקושי הם הצליחו להתאושש מן המהלומה, מתוך דבריהם התברר שהראש ישיבה שליט"א קלע אל המטרה הם אכן היו בדרגה רוחנית נמוכה מאוד, שניהם חזרו בתשובה שלימה.

באותה תקופה היה דבר דומה, מישוהו הביא לראש הישיבה שליט"א עשרה גבירים חרדים שהגיעו לביקור בארץ הוא לחץ את ידי הגבירים ובירכם כשהגיע לידיו של אחד מהם נעצר וסיפר לו: פעם בכה רבינו החפץ חיים כשתפס את ידו של גביר מחזיק תורה גדול ואמר לו: **חבל על יד זהב כזאת המחזיקה ידי לומדי תורה שתישר בגיהנום מחמת חילול שבת**, אותו גביר יצא מן הבית חיורו כולו ומיד התברר שהוא אכן יש לו על מה לחזור בתשובה.

לפני תקופה התקשר אלי גביר גדול שהרוויח סכום עצום והוא רצה לתרום חלק ממנו לכוללים, כשראש הישיבה הגאון הגדול רבי א"ל שליט"א שמע על הדרך בה הרוויח את הסכום הוא אמר לי: מיד תגיד לו שזה הונאה, הכסף הזה לא כשר.

זה האנטיבייטיקה שלו

פעם ישבנו אצל ראש הישיבה שליט"א בהושענא רבה בשיעור של ארבע לפנות בוקר ולמדנו שם בבבא בתרא דף י"א את הסיפור הידוע על בנימין הצדיק.

תנאי אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו: רבי פרנסני אמר לה העבודה שאין בקופה של צדקה כלום. אמרה לו רבי אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים, עמד ופרנסה משלו לימים חלה ונטה למות, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו, מיד קרעו לו גזר דינו תנא הוסיפו לו עשרים ושנים שנה על שנותיו. מיד לאחר שסיים ללמוד את הקטע שאלנו אותו מי שתורם כסף לאברכים מה דינו והשיב בוודאי שמוסיפים לו על חייו, ואז הזכרנו את שמו של יהודי גביר מחו"ל שמתייסר זמן רב בייסורים נוראיים, ואף רופא לא יודע באיזה מחלה מדובר.

ימיים לפני כן הוא התקשר אלינו וביקש שנזכיר את שמו. ראש הישיבה שליט"א נעצר ואמר: צדקה תציל ממות אם ייקח על עצמו להחזיק אברכים מדי חודש בחודשו הוא יחיה ויתרפא.

שאלנו אותו כמה אברכים הוא צריך לקחת על עצמו? התשובה הייתה שלשים. התקשרנו מיד לארה"ב וסיפרנו לו על התשובה שקיבלנו. אותו גביר שאל לכמה זמן הוא צריך לקחת זאת על עצמו לשנה או לחמש שנים?

וקיבלנו תשובה מדמה תגידו לו: שלכמה שנים שהוא ייקח כך הוא יחיה, אם ייקח לחמש שנים הוא יחיה חמש שנים, אם הוא ייקח לעשר שנים הוא יחיה עשר שנים, אם עשרים שנה הוא יחיה עשרים שנה, ואז הוסיף ושאל, רגע בן כמה הוא? אמרנו לו שהוא בן ארבעים ושנים שנה אם כך זה בסדר גמור סיים.

אח"כ הוסיף היה גוי שעזר לשחרר את הגאון מוילנא מבית הסוהר והגאון בירך אותו באריכות ימים, ואכן אותו גוי האריך ימים, וכאן נמלך כאילו בדעתו ואמר את הגוי אפשר לברך בברכת אריכות ימים כדי שיקבל את כל שכרו בעולם הזה, אבל ביהודי לא כל פעם אפשר לברך אותו באריכות ימים, כי יכול להיות שאם הוא יחטא במשך חייו וברכת האריכות ימים רק תזיק לו.

שוב שתק לרגעים מספר, ואח"כ חזר ואמר כדאי לברך אותו באריכות ימים כי אם הוא יתמוך בתורה הוא גם יקבל עולם הבא, ולכן זה כדאי לו.

באותם ימים נזקק רה"י שליט"א לקחת תרופה לרפואתו ואז נאנח ואמר אני בשביל להרגיש טוב צריך לקחת אנטיבייטיקה, והוא בשביל להרגיש טוב, נותן לתורה זוהי האנטיבייטיקה האמיתית.

יש עוד המשך מעניין לסיפור. לאחר סוכות נסענו לארה"ב לעירו של אותו גביר כדי לקחת ממנו את הכסף, כשהיינו שם מתקשר אלינו מנהיג הקהילה בו חבר אותו גביר, והוא אומר לנו שכפי שהוא מכיר את ראש הישיבה שליט"א הדבר לא ייתכן אין דרכו בדיבורים מסוג זה.

נסענו לאותו מנהיג קהילה ולאחר המתנה של שעות רבות הוא התפנה אלינו וחזר על דבריו, תיארונו לו את הגופא דעובדא ואת השתלשלות הדברים, ואותו מנהיג קהילה התעקש שהדבר לא ייתכן והוסיף וטען שאותו נדיב לא מסוגל לעמוד בתרומות בסדר גודל כזה? אמרתי לו אם אינכם מאמינים תוכלו לנסוע לא"י ולברר את הדברים, הדברים פעלו פעולה חלקית ואותו נדיב נתן את ההבטחה שלו לחודש אחד בלבד.

לאחר תקופה הגיע אותו מנהיג קהילה לא"י, ונכנס ובפיו בתלונה איך מבקשים מאותו גביר סכומים גדולים כאלה, הוא הוציא גליונות שלמים והראה את הרווחים של אותו נדיב, והתפלא איך מחייבים אותו בסכומים כאלו.

ראש הישיבה שליט"א שתק לאורך כל דבריו לאחר שסיים אמר לו דברים כדברונות: אתה שם עצמך כמי שדואג לטובתו של אותו גביר, אם לא איכפת לך שישבול יסורים אמור נא: כמה אחוזים מרווחיו הוא מוכן לשלם כדי להינצל מדינה של גהינום, אם אתה דואג לו אמור נא בשביל מה הוא זקוק לכסף, בכלל בשביל מה כל הגבירים אוספים כסף, וכי הם יקחו את הכסף עימם אחרי מאה ועשרים, דבר אחד הוא עלול להרויח שככל שהוא ישאיר סכום גדול יותר של כסף הילדים שלו יהיו יותר מסוכסכים בינם לבין עצמם במריבות על חלקם בירושה, אנשים עובדים כל החיים שלהם קשה כדי להגביר את עוצמת המריבות של הילדים שלהם לאחר מותם, זה נקרא שאתה דואג לאותו גביר?

שיהו מרוצים

בזמן שירד הדולר והמילגה בסך חמש מאות דולר אינה מספקת, ושאלו את רבנו שליט"א האם יש להוסיף לאברכים עוד חמישים דולר כדי לאן את ירידת ערך הדולר?

התשובה הייתה כן. תוסיף!

הדאגה להחזקת תורה היא לא רק להוסיף עוד אברכים לכוללים, אלא צריך לדאוג למצב רוח של האברך בעצמו.

הוספתי לשאלו הלא בסכום כזה אפשר לפתוח עוד כמה כוללים? והתשובה שקיבלתי הייתה אין לה שום קשר לאברכים, תוסיף עוד חמישים דולר ופרט

לזה יהיה סייעתא דשמיא לפתוח עוד כוללים, באותו אירוע נכח יחד עימי בחדר אחד מתומכי רשת הכוללים כשיצאנו תמה הגביר בכמה מסתכמת התוספת? ואמרתי לו את הסכום, ומיד התחייב ליתן אותו לכמה חודשים.

יזמתי ונמכרתי

לפני חודשיים, כמה ימים לפני ראש חודש שבט, היה חסר סכום גדול התיישבתי במוצאי שבת בתחילת הערב וניסיתי לתפוס קשר עם כמה וכמה גבירים שהיו אמורים להעביר לי סכומים גדולים, אולם אותו יום היה יום אידם, המשרדים היו סגורים כך שלא היה שייך לתפוס אף אחד בשעה חמש לפנות בוקר כשהייתי מיואש כמעט לגמרי מלהצליח לתפוס מישהו, נכנסתי אל הראש ישיבה שליט"א ושאלתי אותו אם אוכל לפנות לכמה גבירים ולדבר דברים חריגים כדי שיתעוררו ויצילו את המצב. ראש הישיבה שליט"א פתח את הסיפור דפדף לזמירות של מוצאי שבת לזמר איש חסיד והחל לקרוא: **יזמתי ונמכרתי להעבידי לכבודך ולא לכבודי**, אל תעשה כלום לך לבינתך ותתפלל והקב"ה יעזור לך, עשיתי כדבריו ולאחר ארבעים ושמונה שעות התקשר גביר אחד מעצמו ושילם את כל הסכום החסר לאותו חודש.

שותפות עם התורה

היה יהודי ממונסי שכשפגשתי אותו לפני כמה שנים בתחילת דרכי, הוא התלהב ונתן שלשת אלפים דולר לכולל, אותו יהודי היה אף הוא בתחילת דרכו בעסקים ואת הכסף שהוא נתן לכוללים הוא לווה מאחרים, את המעשה הזה הוא עשה לאחר שהראיתי לו את דבריו של רבינו יונה באגרת התשובה **"ההוצאה להינצל מהעוון והעונש המר יתעסק בצרכי הרבנים והתלמידים"** בשנה שלאחריה הוא לקח על עצמו להחזיק שלשה אברכים, אחרי כמה חודשים אני מקבל ממנו טלפון בו הוא מבשר לי שהוא נכנס עכשיו לעסק גדול והוא מבטיח את כל המעשרות לכולל, והוא רוצה ברכה לעסק ממור ראש הישיבה שליט"א הלכתי וסיפרתי לו על בקשת אותו יהודי תגובתו הייתה תגיד לו למה רק מעשר? שיתן חמישים אחוז שיעשה שותפות עם הקב"ה אותו יהודי הסכים ומאז הוא הצליח בעסקים עד שהוא העלה את סכום התמיכה שלו פי ארבע, ואחרי תקופה הוא העלה את תרומתו פי עשר, כיום אותו יהודי הוא עשיר מופלג והוא מתקשר ומספר את סיפורו לכל מי שרק מעוניין לשמוע, הוא עושה בשבילי את העבודה כל נדיב חדש שאני מגיע אליו הוא מתקשר אליו ומשכנע אותו עד כמה כדאי לו לעשות את השותפות הזו.

[יש עוד הרבה ענינים אך קצר המצע ועוד חזון למועד אי"ה]

עניני צדקה

ליקוט מדברי מרן רבנו בעל אילת-השחר שליט"א מתוך ספריו על התורה מאת: אחד התלמידים הרה"ג ר' י. צ. ר שליט"א.

ויקרא ה, יז. פרש"י ר"ע אומר ... אם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה, עאכ"כ שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה. אוספים צדקה, וא' מוסיף פרוטה, הוא בכלל נטפל לעושי המצוה.

לבקש מה' שיזכרו באבידתו למצות צדקה

שם, פרש"י אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו ונפלה הימנו ומצאה עני ונתפרנס בה, הרי הקב"ה קובע לו צדקה. ולפ"ז כשנאבד לאדם אבידה, יבקש [מאת ה'] שאם לא ימצאנה, לכל הפחות שעני ימצאנה, כדי שיהיה לו זכות. רש"י כותב, ונתפרנס בה. ולכאורה גם אם העני ישתמש בזה לדבר איסור, מ"מ לא נגרע משכר המאבד. ומ"מ בב"ק טז: ביקש ירמי' ... משמע שאין כל כך שכר מצוה.

מעשה-הצדקה, מעשים שקולים

פנחס כז, א ואלה שמות בנותיו מחלה וגו'. פרש"י ולהלן הוא אומר: ותהינה מחלה תרצה. מגיד שכולם שקולות זו כזו לפיכך שינה את סדרן.

הרמב"ם בהל' תשובה כתב שרק ה' יכול לשקול המעשים.

איך יתכן שכולן שקולות, הלא במעשה א' יותר, כבר נעשה בלתי שקול? מסופר על אשת הגר"א שהלכה עם חברתה לאסוף צדקה, ולאחר מותה נתגלתה בחלום ואמרה לה: דעי נא שהכל כתוב שם, והכל ידוע שם, כל דבר ודבר ניכר שם רישומו, זכרי נא את אותו מעשה של ערב שבת כאשר צעדנו שתינו בעברו האחד של הכביש והוריתי לך באצבע ידי כי בעבר השני פוסע פלוני, ופנינו אליו כאחת להתרימו. דעי, כי אותה הוראת אצבע רשותה לזכותו והתרמת הצדקה לזכות שתינו.

הנותן צדקה על מנת שיחיה בני, רק בישראל המאמין בשכר מצוה

ואתחנן ו, טז בגמ' ב"ב י: הנותן צדקה בשביל שיחיה בנו, הרי זה צדיק גמור, רק בישראל ולא בעכו"ם. כי אצלו אם לא יחיה, מתחרט.

מפרש הבית-הלוי פר' תרומה, ישראל המאמין בה, כשנותן בשביל שיחיו בניו, הרי גם זה הוא רצון ה' שיחיו מאמיניו ויהיה להם כל טוב, ונמצא, דכוונתו הוא ג"כ מצוה. ולפירושו, אם ישראל יתן צדקה כדי שיקבל דבר שאינו מצוה, אינו נקרא צדיק גמור. [יש עוד הרבה ענינים אך קצר המצע ועוד חזון למועד אי"ה]

אברהם נתן מעשר וצדקה, כדי שיכירו את ה'

לך לך יד, כ ויתן לו מעשר מכל.

הרמב"ן (בראשית כו, ה) כתב, האבות נדיבי עמים, לתת מעשרות לעניים (גויים או לשומרי ד' מצוות) או לכהני ה', כגון שם ועבר ותלמידיהם, כענין: והוא כהן לא-ל עליון. (והיה אצלם פשוט שצריך לתת לפרנס כהני ה'). ולפ"ז נתינתם היתה נתינה של צדקה. משמע שנתנו מעשר ולא חומש.

הגר"א באגרתו כתב: ולמען השם שתפרוש את החומש כאשר צויתך ... כי בפחות מזה עוברים כל רגע על כמה לאוין ועשין, ושקול כאילו כפר בתורה הק'. (והחפץ חיים באהבת-חסד י"ט בהגהה כתב, דהגר"א מדבר בקיימי עניים). וכן במה שאברהם האכיל לעוברים ושבים כדי שיכירו בה', הוא קיים מצות צדקה. ועל אלימלך אמרו חז"ל, שהיתה עינו צרה בעניים הבאים לדוחקו. ויל"ע, אם לא נתן אפילו חומש. או נתן. אלא דבמקום פיקוח נפש צריך לתת יותר, או לפי עשרו היה צריך לתת יותר.

עונש סדום על אי נתינת צדקה

וירא יח, כז. בספר יחזקאל (טז, מט) כתוב, חטאת סדום היה שלא החזיקו יד עני ואביון (ענין שערי תשובה ג, טו). בכתובות נ. אמרינן אשרי שומרי משפט עושי צדקה בכל עת. וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת? ... זה הזן את בניו ובנותיו כשהם קטנים. ומסתמא הם פירנסו ילדיהם, רק לא אחרים. ועל-כרחך שזה לא מספיק, כי דרך העולם לעשות כן. וגם יתכן שרק לאחר מתן תורה נתחדש שזה צדקה, כי מסבירא אין זה צדקה.

ומכל מקום, אף שחטאו חטאים חמורים, משמע שאי נתינת צדקה, זה מספיק סיבה להענישם בעונש כל כך חמור.

צדקה, בעת היות ישראל במדבר

בשלח טז, ד. בזמן שהיו במדבר, מסתבר שלא היה דין סמוך לשלחן אביו, כי ה' נתן להם כל צרכם. מן. מים. בגדים. (ומה שהביא האב לבניו, זה לא משלם). ולא היה למי לתת צדקה, אבל יכלו לעשות חסד בגופם. (וכ"כ מהר"ץ חיות ב"ב ט: בתוד"ה גדול). אמנם רבנו בחיי לומד שלאחר ארבע שעות שהמן נמס, אז היו חולקין בתורת צדקה.

פרוטה לצדקה

יום היארצייט של הרה"ח רבי יהודה לייביש בן רבי יהושע הלוי רובינפלד ראש הקהל דלוגאנו נלב"ע ה' אדר ב' תשכ"ב
רבנו שליט"א בעת שהיה בגלות בשוויץ ללא מכר וגואל הגיע באחד הזמנים לעיר לוגאנו ששם היה ר' לייבוש ראש הקהל ושם דאג לו מאוד וכדלהלן, והבאנו כאן דברים אודותיו כהכרת הטוב על פועלו החשוב למען רבנו שליט"א ויתר הפליטים בתקופה ההיא.

סיפר רבנו שבשוויץ אירח אותו יהודי אמיד והיה אוהב צדקה וחסד ר' לייבוש רובינפלד והכניס ואירח אותו שבתות רבות, והשמחה והסבר פנים יפות שבו אירח את רבינו נשארו במחשבתו של רבינו כל השנים, ואמר שאין לתאר ואין לשער את שכר אותה המצוה, ראו אמר רבינו - אדם נותן תפוח אדמה שעולה כאן פרוטות בודדות לאורה, איזה שכר מקבל, לא כנגד וללא שיעור כלל כלפי הנתינה!

וכל אימת שאחד מצאצאיו מגיע לרבינו עושה לו חשיבות גדולה, ומזכיר בפניו שוב מה סבו עשה עבורו ואפילו בפני רבים. ואמר שאפשר ללמוד ממנו כמה להתחזק בחסד. ונוסף עוד כמה מילים כדי שיהיו מליצות יושר עליו ועל מעשיו הגדולים: (מזקנים אתבונן ח"ד)

ר' לייביש וחתניו

ר' לייבוש רובינפלד, אמר רבינו, היה יהודי יקר [א טייערע איד] שבא מגליציה, כשהכירו רבינו היה בלוגאנו שבשוויץ ולפרנסתו היתה לו חנות והיה קצת גביר, היו לו שני חתנים צאצאים של החת"ס בניו של הג"ר עקיבא סופר אב"ד פרשבורג בעל ה"דעת סופר" הרבנים רבי שמחה בונים [נלב"ע כ"ב טבת תשס"ה] ורבי יצחק לייב שרייבר [נלב"ע י"ב מנחם אב תשס"ז].

וסיפר רבינו שהוא היה מדבר איתם הרבה בלימוד, [ואם א' למד בחברותא], באותו זמן היו נוהגים בישיבות החסידיות ללמוד חולין, ורבנו דיבר איתם בלימוד הרבה על מסכת זו. ונשותיהם עבדו אצל אביהם כדי שהבעלים יוכלו ללמוד, (שם)

הרגשה נפלאה

סיפר רבנו שעל שולחנו של ר' לייבוש היו אוכלים הרבה אנשים, וביניהם רבינו שליט"א, וכשמארחים אורחים כרוך הדבר מלבד לתת מהפת, מהתבשיל ומהזמן, גם באי נעימויות כגון במוצאי תענית הכינו סעודה לבני המשפחה וגם לאורחים, ומנת דג שכנראה היתה אז יקרת המציאות הכינו רק לר' לייבוש, הגיע אחד האורחים וחשב לתמוה שהדג עבורו ואכל את אותה מנה, וכשהתברר הדבר לאותו אורח לא היה קץ לבושה שתקפה אותו, וגם במצב כזה נתן ר' לייבוש הרגשה טובה לאותו אורח כאילו דבר לא קרה, וגרם שלא ירגיש אותו אורח אי נעימות להמשיך ולאכול אצלו, ואכן זמן רב נוסף המשיך אותו אורח לאכול שם וכנהנה רבות. (שם)

בחג הסוכות

וכן בסוכות קנה ד' מינים מהודרים לחתניו ונתנו גם לרבינו להשתמש בהם, וכך היתה לו האפשרות לקיים המצוה בהידור בחג הסוכות. (שם)

בסידור דירה

כשרבינו אחר נישואיו הוצרך לשכור דירה לא הסכימו בעלי הדירה להשכיר לפליט חסר כל את דירתם ורק אחרי שחתם לו ר' לייבוש ערבות הסכימו וגרו באותה דירה שנה, וכן אח"כ כשעבר לדירה אחרת חזר אותו התהליך ורק אחרי שחתם השכירו לרבנו את הדירה. (שם)

הסיוע לעליה לארץ ישראל

וכשעלה רבינו לארץ ישראל נתן לו ר' לייביש אלפיים דולר, **שהיה סכום עצום באותם ימים**, ע"מ שיוכל להתחיל לבסס חייו בארץ. [וציין רבנו, שהוא לא ביקש ממנו דבר זה, אלא מעצמו נתן לו סכום כזה] וסיפר רבינו שגם מינה אותו שליח מצוה להעביר מאתים דולר להרבי רבי אהרן מבעלז צוק"ל, וכשהגיע לארץ הלך אליו עם חבירו מנוער ר' יאשע בער בנו הגדול של הגרי"ז [וסיפר שהאדמו"ר [מרוב פרישותו] לא זיהה את הצורה של הכסף. וכששאלו את רבינו [תשע"ד] מה אמר לו האדמו"ר - לא זכר [כזכור עברו "ימים אחדים" מאז - כשבעים שנה] ובהתנצלות אמר אם שוכחים תורה זה בעיה, אבל לא מעשים. (שם)]

השובבין

כשהתחתן רבנו, ר' לייבוש שילם חצי מהוצאות החתונה, והוא היה השובבין של רבנו, ואת החצי השני שילם הרב ר' יעקב ארלנגר [חמיו של ר' וולף רוזגרטן].

בהלויות

כשנפטר ר' לייבוש הביאוהו חתניו לקברו בארץ, וכאות הכרת הטוב נסע רבנו במיוחד לירושלים וליהו רבנו את מיטתו עד סתימת הגולל בהר המנוחות בירושלים, ורגיל לספר שבה"ז זכה בזה קצת להחזיר לו טובה.

השקעה עצומה

באחד הפעמים שהגיע יהודי מלוגאנו לרבנו, אמר לו רבנו אתה יודע מה היתה הצלחה של העיר לוגאנו שהקימו שם משפחות מפארות בישראל זה בזכות הראש הקהל ר' לייבוש, שדרכו היתה לדאוג לקהילה באופן הכי טוב שיכול להיות, ואם צריך רב, הביא רב בסדר גודל של רב עיר גדולה, ה"ה הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן זצ"ל בעל הזבחי שלמה, ולא חשב שבס"ה יש כאן קצת משפחות ולא צריך להביא רב גדול כל כך. ולאחרונה שפחתו המשפחות המפוארות בעיר זו, רבות מתאונן רבנו על כך שנאבד אבן יקרה זו.

כזו קדושה

כשרבי לייביש רובינפלד זצ"ל ראה את התנהגותו של מרן רה"י אמו: שהיתה לו כזו התפעלות לחזות בו ואמר, 'כי מעולם לא ראיתי בחור כזה קדוש, וכבר היום רואים עליו כי הוא גדול בישראל'. (מפי רבי יעקב בעק שליט"א)

חתנו רבי דוד הלר נלב"ע א' אלול תש"ע

אחד החתנים של ר' ליבוש היה ידיד נעריו של רבנו, הגאון ר' דוד הלר זצ"ל שלמד עמו יבדל"ח בישיבת מונטרי והיה ידידו הקרוב, באחד השנים כשהגיע ר' דוד להתפלל בכולל חזון איש, ביקש רבנו מהגבאי שיתן לו שליש, והלה התפלא כי היה מגולח זקן וכו', ואמר לו רבנו דע לך שהוא למדן יותר גדול ממני, רק לבוש בצורה שלו. וכשנלב"ע נסע רבנו לשדה תעופה להלוויתו.

שולחן ערוך ומג"א

וסיפר רבנו שהיה תקופה שהוכרח ר' דוד לעסוק לפרנסתו והיה מחלק לחם במשך היום, ואח"כ הולך לישון ג' שעות, וקם ולומד כל הלילה בהתמדה עצומה, [ולמד אז שולחן ערוך או"ח עם מגן אברהם, והיה רגיל לומר שלימוד זה נשאר לו לכל החיים שהיה לו ידיעה נפלאה בשו"ע מג"א].

יום היארצייט של הגאון רבי מרדכי אפוליון זצ"ל תלמידו חביבו של מרן ראש הישיבה שליט"א ר"מ בישיבת ברכת משה ירושלים וראש ישיבת באר התורה לצעירים, נלב"ע ו' אדר ה'תשס"ו

על תקופת היותו בישיבה קטנה פוניבז' סיפר, שהיו מקבלים מרבנו מושגים בחכמת התורה וטהרתה, שם התחבב על רבינו שליט"א, וגם בהיותו בישיבה גדולה המשיך לקבל תורה מרבינו, ואף השתתף בחופתו.

לעיתים תכופות היה יורד לבני ברק לביתו של רבינו שליט"א, כאשר ראשי ישיבות נועצו עם הגר"מ זצ"ל בענינים חמורים של הוצאת בחור מהישיבה, היה יורד לשם כך להתייעץ עם רבינו שליט"א, והיה אומר אצל ראש הישיבה בונים ישיבות, אין בחורים שנזרקים לרחובות, הוא בפיקחותו ובראייתו למרוחק מציל את הדור ואת עולם הישיבות ומונע צרות ועגמת נפש, כידוע שרבינו הוא מראד דשמעתא שאין להוציא בחור מהישיבה בלא למצוא לו מקום חילופי. [עפ"ד דברי החפץ חיים והחזון איש זיע"א]

באחת משובות קיץ תשס"ה שהה בבני ברק, לפני תפילת ערבית ליל שב"ק נכנס לביתו של רבינו שליט"א, שהיה ספון בחדרו עם תלמידיו שליט"א, כשהגר"מ נכנס תיכף נקרא אל הקודש פנימה, ונשאל היכן נמצאת מימרא מסוימת, הגר"מ זצ"ל הראה את הגמ' והריחא דאורייתא ושמחתה נשמעו היטב מחוץ לחדרו של רבינו...

בתחילת זמן חוליו ירדה אלמנתו תחי' לבני ברק ודיברה עמו בארוכה על גודל הטרדיה, בשיעור שלאחר מכן רבינו שליט"א היה נראה בצער רב ופתאום שמעו אותו נאנח, עד כדי שאחד מהשומעים שליט"א שאל את רבינו איזה צרה נתחדשה כעת, ורבינו השיח את לבו הטהור, הגיע כעת אשת חבר וסיפרה שבעלה שהוא מרביץ תורה מאוד חולה, אותו ת"ח אזר עוז וביקש מרבינו שיברך וכולם יענו אמן ובזכות הרבים תבוא הישועה, וכך במעמד מרטיט ונורא הוד רבינו התפלל ובירך ותלמידיו שומעי השיעור ענו אחריו אמן.

כאשר ענין חוליו כבר נתפרסם נכנסו ידידיו תלמידיו רבינו שליט"א ושאלו 'כל כך הרבה תפילות וברכות מדוע ראש הישיבה אינו אומר איזה ענין שיכול להושיע את ר' מרדכי' ראש הישיבה נתעטף בשתיקה ככחון מה ניתן לעשות, ובמתח רב פתח פייו, גם לחפץ חיים היה בן חולה שנפטר צעיר, וגם לר' חיים עוזר היתה בת יחידה שנפטרה, סתם ולא פירש של ר' מרדכי היתה זו תשובה גלויה על העומד להתרחש, אך שמרו על כך בסוד עד לאחר פטירתו.

בזמן חליו ירד מספר פעמים להתברך אצל מרן ראש הישיבה שליט"א, וראש הישיבה שליט"א טרח לבקרו בבית החולים תל השומר, בעת הביקור תחילה ראש הישיבה התעטף בשתיקה והיה נראה כמתפלל, לאחר כמה רגעים החל לדבר עמו בדברי תורה במשך 45 דקות יקרות, ועברו בכל חלקי התורה ממשנה לגמרא מאגדה להלכה, והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני, לאחר שראש הישיבה נסע היה הגר"מ זצ"ל בשמחה גדולה והוציא יין לשתית לחיים, ביקור זה היה אצלו בגדר לולי תורתך ששועי, והיה מספר אודותיו אצל המבקרים הרבים. לאחר כחודש ביקר אותו שוב בביתו בירושלים, בצאתו ליוה את רבינו, אמר לו רבינו שישוב מפני הצינה, ענה ליד רבינו יש לי שמירה. כאשר ביקרו הגאון ר"י גנס שליט"א אמר לו הגר"מ זצ"ל, זכיתי וחדרי נהפך לבית ועד לחכמים, השתעשתי עם רבינו שליט"א שלשת רבעי שעה.

לאחר פטירת הגר"מ זצ"ל אמר רבינו שליט"א ר' מרדכי הוא בן עולם הבא, ונסע לירושלים לניחום אבלים, לאחמ"כ עלה למשא חיזוק בביהכ"נ חניכי הישיבות רוממה, וזה תמצית דבריו, כאבים נועדו להכריח את אדם כדי קיומו בעוה"ז, על אחת כמה וכמה שצריך להכריח את האדם שייגיע לתענוג האמיתי שהוא העוה"ב, ציצית נועדה להזכיר על רוחניות, אסונות אצל אומות העולם וגם נועדו להזכיר, א"א לדעת למה זה קרה, אין לנו נביאים, אבל כל אחד הגם שהוא טוב יש לו במה להתחזק, **תורה**- שבכל יום יוצאת בת קול מהר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, ואם בזמן חז"ל ודאי שבזמננו אנו, **שבת**- רבי 'יונתן אייבשיץ בספרו יעירות דבש אמר שלא לומד הלכות שבת א"א שלא יכשל, ואם לפני שלוש מאות שנה כך מה נעניה אבתריה, **בין אדם לחבירו**- בברייתא ד'אלו דברים' כל הדברים הנמנים שם מלבד שנים, הם בין אדם לחבירו, ומפרש רוצה לתת לשני מצוות בין אדם לחבירו יש פירות בעוה"ז, כי הקב"ה אוהב מה שבי אדם לרעה יותר ממה שבין אדם לקונו, כמה פעמים רואים שאחד לא רוצה לתת לשני משום איזה נגיעה רחוקה, צריך להתחזק לא לעמוד בתוקף ולומר מבין לי שהשני יותר, ומובא בירושלמי שרבי פינחס בן יאיר בקע נהר בדרכו לבית מדרשו, ותלמידיו גם רצו לעבור, אמר להם אם אפי' 'פעם אחת' לא פגעתם ביהודי יכולים אתם לעבור. ומשם המשיך לישיבת ברכת משה שבה כיהן כר"מ ומסר שם שיחה לזכר.

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרה"ג ר' אברהם צבי טויב שליט"א

אשרי העם שככה לו...

בגיל זרעדה נודח לבוראינו יתברך שמו ויתעלה, על כל החסדים שעשה ועושה ויעשה עמנו ועם כל ישראל מעתה ועד עולם, ובפרט במה שמרחם על עמו ישראל, וחותיר לנו לפליטה את רבי וחכמי הדורות, הנושאים את העם כאשר ישא האומן את היונק.

ומה רב חסדו עלינו בהגיע רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א אמש למעמד סיום הש"ס בבלי בישיבתו הק' "ארחות תורה". ש"ס שנלמד ע"י בני הישיבה "לע"נ חתמורה של הגאון הגדול רבי חיים ישראל בעלסקי זצ"ל, חמיו של הרב שלמה יהודה רכניץ שליט"א ידיד הישיבה הק'.

אשרי עין ראתה פניו מאירים בשבתו עם חברים... ואת האושר הנסוך על פניהם של בני הישיבה הק' הכמחים ומתגעגעים בכל עת לראות פני אביהם רבינו הגדול, וחתפרצות השמחה בשירה זמרה חיתה בבחינת "שמחת תורה". יזכנו בוראינו ית"ש עוד הרבה לשמח ביחד עם רבינו עד ביאת גואל צדק בב"א.

ולאחר ששהה רבינו במעמד וחשתתף בשירה המרוממת, בירך את בני היקרים

**כל הבולורים שהשתתפו במעמד זה, הקב"ה יעזור
שיקבלו שכר בעולם הזה ובעולם הבא. והוסיף והדגיש
שיהי' להם שכר "כפול" לעולם הבא.**

ואין לנו אלא לסיים בתפילה וברכה שנזכה לעוד יגובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו

~ ~ ~

מחלליה מרת יומת !!!

פרשת השבוע ויקהל, התחילה בשחירת שבת, ששת ימים תעשה חלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קודש, שבת שבתון לה', כל העושה בו חלאכה יומת. וידוע כמה חתריע וחזהיר רבינו תחידין כסדרן על חובת הזהירות בשחירת שבת בכל פרטיה ודקדוקיה, וכן על הזהירות הגדולה שיש להיזהר בכניסת השבת, שלא להתקרב לזמן הקרוב לשקיעה, כדי שלא להיכשל חס ושלום בחילול שבת.

ובהזדחנות כשהייתי אצל רבינו בפניא דמעלי שבתא, והתחיל להתקרב זמן הדלקת נרות, [שנוהג רבינו להדליק כ-35 דק' לפני השקיעה], כבר היה דרוך מאד שלא יאחר ח"ו את הדלקת הנרות, ובפחד וחלחלה בירר חתי השקיעה בדיוק, ולחשב כמה זמן נותר עדיין, ובתוך כך זעק חתוככי לבו - לב הארי, הרי כתוב " מחלליה מרת יומת... " וצריך להיזהר חכל חשחר שלא להיכשל ח"ו. והיה חבהיל לשחוע את גודל ה"יראת חטא" והפחד הנורא מחשש חילול שבת קודש ח"ו. וחילדותי ששמעתי את קולו חרעיד הלבבות של החגיד חישורים הגאון העדיק רבי שלום שבדרון זצ"ל לא זכור לי כזו חין זעקה היורדת חדרי לבב כמו ששמעתי באותו פעם חרבינו... " מחלליה מרת יומת... " ועלינו לחמוד כמה שיש להיזהר בזה.

וראוי להזכיר כאן את הידוע, מה שחזרו רבינו את רבני "חשחרת השבת" לעורר ולעמוד על כל השלכות הטכנולוגיה החתחדשת, שגורפת עמה שאלות חמורות ביותר, בעניני חילול שבת, ואין הציבור חודע לכך. ואביא כמה דברים ששאלו רבני חשחרת השבת את רבינו לא חכבר.

< אם יש חשש "דאורייתא" בכל הרישומים הדיגיטליים בשבת? תשובת רבינו: כן.

< האם חייבים ע"ז חטאת או שזה חשש דאורייתא מספק? שאל רבינו מאי נפקא מיניה?

< בחו"ל יש ג"כ שאלות של כל מיני מכשירים דיגיטליים, והרבנים בחו"ל שואלים האם לעורר את הציבור שלהם או שמוטב שיהיו שוגגין... ואם לומר שזה רק הידור, או שזה איסור?

השיברבינו: בודאי שזה איסור גמור!

וראו להביא את דברי חרן בעל הקהלות יעקב זצוק"ל בספרו "חיי עולם" ח"ב פרק ח' בהג"ה וז"ל וראיתי מחובתי לכתוב כאן מודעה רבא ונחוצה, בהיות כי בזמנינו דור יתום, אשר איש הישר בעיניו יעשה, אין ספק שנמצאים חיבורים מאנשים שאמרו חז"ל עליהם "כי רבים חללים הפילה" וכו', ונצייר בעצמנו, אילו היה ברור בבירור גמור, שכל המחלל שבת בדאורייתא או דרבנן, מצמיח לו מיד סר טן רחמנא ליצלן בגופו, כמה היה חרד על חשש חילול שבת, ולא היה סומך כלל וכלל על כל מאן דהו אשר מקלו יגיד לו לומר מותר לך. ואם בשביל סכנה של חיי העולם הזה החולף היה חרד כל כך, על אחת כמה וכמה שיחרד האדם על גידול סרטן של חייבי כריתות וסקילה, על סרטן של "דינו כעובד עבודה זרה", על סרטן של הרהורי כפירה רחמנא ליצלן, אשר כל זה קשור בחילול שבת קודש, שהשבת היא האות המקשרת אותנו בקשר ידידות לאבינו שבשמים, כמו שכתוב כי אות היא וכו', עכ"ל הטהור.

אוי! מה היה לנו...

כל לב ילבב, וכל עין תדמע, כאשר נחרבנו זה פעמיים, שבוע אחרי שבוע, בסילוקן של תלמידי חכמים.. סילוקן של צדיקים... אוי! מה היה לנו! אבינו מלכנו רחם נא והסר ממנו מכת המוות כי רחום אתה. ובד בבד עם סילוקן הנורא של גדולי עולם תלמידי חכמים מובהקים מרביצי תורה, עדים אנו לסילוקן בדמי ימיהם באופן טראגי של אברכים יקרים, ונשים יקרות, ויונקי שדים שלא חטאו, מסלתה ומשמנה של כלל ישראל, אוי מה היה לנו, אנא רחום רחם נא...

ועל של עתה באתי, על סילוקו - לאחר תקופה קשה של יסורים נוראים - של הגאון הגדול רבי חיים שלמה ליבוביץ זצ"ל ראש ישיבות פוניבז' וקמניץ, תלמיד חכם גדול, גאון וצדיק, נכדו של מו"ק בעל הברכת שמואל זצוק"ל. ואמנם כפי הידוע לנו לא היה לרבינו קשר מיוחד עמו, אך כפי נודל צערו של רבינו בשמעו על הסתלקותו למרחם, ראינו נודל הערבתו של רבינו אליו.

ונביא אפרכים ללוחם חן רכין, לפני כאפ חבלים כלפי חז"ל רכין.

בתחילה סיפר לו רבינו מה שזכר מימי בחרותו כשראה את סבו הגדול מרן הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל בקמניץ, כששהה רבינו באותו זמן אצל דודו שהיה מורה הוראה חשוב בקמניץ. ודיבר רבינו בשבחיו של רבי ברוך בער שקרא את שם ספרו על שם אביו, שהי' נקרא שמואל, ואמר "ער איז געווען אנרויסר צדיק..."

וסיפר רבינו שכשרבי ברוך בער הי' נוסע לאמריקה הי' עובר דרך בריסק להיפרד מברן הגרי"ז זצוק"ל, וכן בשובו היה חוזר דרך בריסק ונכנס לברן הגרי"ז זצוק"ל.

וכשהזכירו שהיה רבי ברוך בער שותף בהצלת רבינו בזמן המלחמה, - עם המכתב שנתפרסם לאחרונה - אמר רבינו הכל נגזר, כמו שאומרים - בראש השנה יכתובו וביום צום כפור יחתמו וכו'.

והתעניין רבינו אצל הנפטר הגדול על השיעורים שמוסר בישיבות, וכשאמר שמוסר שיעורים גם בפוניבז' וגם בקמניץ, שאלו רבינו אם לומדים בשניהם את אותה המסכת, וכשהשיב שזה שתי מסכתות, הגיב רבינו שזה דבר קשה.

- וכאמר פאוסט, כאכת פנכר ללח ארן פער כ"כ צוק"ל ארכ כו צוק"ל מאונטר, פפליג כלחים על רכין וכתב וז"ל עוד אבקשו בקשה שטוחה עבור הבחור הרב הג' החרף העמקן ובקי ויקר היראה עדין לגדול בישראל כש"ת מר אהרן ליב ג"י שטיימאן מבריסק וכו' וגם הוא יהי' לנחת בהישיבה, עכ"ל. ופגס אחת כלל רכין לאפרכים כפתפולות על פלחים לכתב עליו רכי כרוק כער, אמר - מהתוארים שכותב רבי ברוך בער אי אפשר ללמוד, כי היה מפליג מאד בשבחים, כמו שרואים בספרו ברכת שמואל שיכול לכתוב תוארים גדולים... ואפילו אם זה בחור, כותב עליו הרב הגאון וכו'...

ואזכיר דבר הלכה שאמרו לרבינו בשם הנפטר הגדול הנרח"ש זצ"ל, שכשהי' רואה שמניחים ספרים על גבי עציצים הנמצאים בפרוזדור הישיבה, היה זועק הרי זה עציץ נקוב, ובקרקע דמי, ואסור להניח על זה ספרים. ונהנה רבינו מהרעיון, אך לא הסכים עם זה למעשה.

ואסיים כפרגל קטן, לפי נראה לי קצת תימה, מה שספגנו פרחיכו על פנכר פגפול לפי נכדו של ארן רכי כרוק כער צוק"ל. ומה גם מילות פנכר עזא. אך כאמת אפרכה יל כאן בכר נפלא כי "אלרי מי לכתב לכלרואים אותנו, רואים בו מעין רכי כרוק כער..." וכאן לכיאר רכין כפספג' את בכרי חנ"ל אלו יצק אים על יפי אלו, לכן מי לראפ ראו כו את אלו פכישא. ונאפי כנרא פאנאל פכי גבול.

ירחם השי"ת שלא ישמע עוד קול שבר בארמנותינו, ואך שמחה וששון ישמע בכל גבולינו, עד ביאת משיח צדקנו בב"א

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 109 • פקודי תשע"ו

ומן התכלת והארגמן השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר צוה ה' את משה (לט, א)

"שהיו אומרים בשעת המלאכה, הרי אנו עושים דבר זה כאשר צוה ה' את משה" (אור החיים)

אם מצוות צריכות כוונה

א. מצד עצם כוונת המצווה סגי במה שיודע שהוא מקיים מצוה בזה. ומה שכתב הנודע ביהודה שיש לכין בעשיית המצווה שעושה דבר זה לקיים מצות בוראו, הוא דרגא בכוונה בקיום המצוות.

ב. אם מכוון לעשות מצוה בזה, אלא אינו מכוון איזה מצוה היא סגי, דמה שאינו יודע האין נקראת המצווה ובאיזה לשון מצטווה אין זה מגרע, ואין זה מתעסק לגבי הק מצווה.

אמנם אם חושב שהוא מצוה אחרת, יש לדון דגרע, והא דאיתא (ברכות י"ג ע"א) דהיה קורא בתורה אם כוון לקריאת שמע יצא, מבואר דאם לא כיוון לא יצא, ואם כן מוכח דהכוונה למצוה אחרת לא מהני, צ"ע אם יש לחלק בין תלמוד תורה לשאר מצוות.

ג. אם חשב על מצווה דאורייתא שהיא דרבנן, תליא במה שכתבנו לעיל אות ב' אם חשב על מצוה אחרת אם מגרע. אמנם אם חושב בסתמא לקיים מצוה זו ואינו יודע אם היא מהתורה או מדרבנן, שפיר דמי.

ד. מטו משמיה דהחזו"א, דבתפילת שמו"ע אם לא כיון בברכה ראשונה ועדיין לא התחיל ברכה שניה, יחשוב הכוונה מתחלת הברכה, ומהני כיון שעדיין הוא עסוק באותה ברכה ומקרי כוונה, וכן בפסוק שמע ישראל. [מ"מ כל זה דווקא בכונת המילים שאמר, אבל בכוונת המצווה כגון שאכל מצה בליל הסדר ולא כיון, ודאי דלא מהני לכין אחר שגמר האכילה]. (חוט שני)

אפית מצות

א. הנותן מים לקמח שאמר בכל פעם שנותן המים לשם מצת מצוה, ופעם אחת שכח מלומר, וגם לא אמר מתחילה כל מה שאעשה וכו', מ"מ כיון שאמר בתחילה והוא עסוק בזה ולא הפסיק בדבר אחר אמרינן בזה על דעת הראשונה הוא עושה.

ב. אמר כל מה שאעשה היום יהא לשם מצת מצוה, ושקעה החמה באמצע עבודתו, מסתבר כיון דבלשון בני אדם מתפרש שפיר שכוונה גם על ההמשך דזה מקרי אצלם היום, שפיר דמי. ומ"מ לכתחילה יותר טוב שיאמר לשון המפורש גם על מה שעושה אחר כך. (חוט שני)

ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן (מ, יז)

הנה מלאכת בונה בשבת נלמדת מהקמת המשכן, כשם שכל ל"ט מלאכות בשבת נלמדו מהקמת המשכן ועשית כליו (כדאיתא בשבת מ"ט:).

כמה ענינים ממלאכת בונה:

תליית תמונה לנוי על הקיר בקביעות, לדעת המג"א מותר, ולדעת החזו"א יש לחוש בזה משום בונה, ודוקא אם קובעו שיהיה שם בקביעות, אמנם אם דעתו להסירו מפעם לפעם אין זה ביטול לבנין ומותר, לפיכך מותר לתלות לוח שנה על הקיר שהרי מסירו מפעם לפעם דלא מבטלהו לבנין דעדיין עומד אף לשימוש כשמסירו מהקיר.

ומה"ט שעון קיר התולה על הקיר שפועל על בטריה מותר לתלותו במקומו בשבת, דכיון דצריך להורידו מהקיר לעיתים מזמנות להחליף את הבטריה, הרי יש הגבלה לקביעתו ולא בטל אגב הבית.

מזוזה שהיתה בתוך שפורפרת שבפתח הדלת ונפלה המזוזה, אסור להניחה בשבת בתוך השפורפרת המחוברת בכותל מכבר, כיון שהדרך לבטלה לבנין.

שקע של מכשיר חשמלי שקובע בקיר לקביעות, כמו שמצוי במקרר או במזגנים וכדו', המוציא אפשר שעובר משום סותר שהרי ביטלו לגבי המחובר לקרקע, ואם מוציאו בשינוי הוי סותר בשינוי ואסור.

מדפי השולחנות הנכנסים באמצעיתם בבסיסם ואפשר להוציאם מצדי השולחן, כיון שהם רפויים מותר להכניסם ולהוציאם בשבת, ולא איכפת לן מה שמחמת כובדן קשה להגביהם וה"ה הדף העליון של השולחן מותר להוציאו ולהכניסו בשבת אף שהוא מחובר ע"י מסמרי עץ הנתקעים תחתיו בעץ אחר דמיקרי רפוי.

עגלת תינוק שיש בצדדים נקבים להניח כמין שולחן ששינוי נתקעים בנקבים, והוא מהודק קצת, והדרך לפעמים להניחו שם בקביעות, דהיינו שאין דרך השימוש בו מחייב לפרקו, אסור לחברו בשבת, ואם נשטט אסור להחזירו בשבת, דאין זה מיקרי

רפוי. (חוט שני)

במלאת שנה לפטירת הרבנית ע"ה אשת חבר למרן פוסק הדור שליט"א

[מתוך ספר על הרבנית ע"ה העומד לצאת לאור בקרוב]

לתת לשני את ההרגשה הטובה, שהוא רצוי, וצריך אותו

כל נכד או נכדה שבאו לעזור, היתה נותנת תפקידים שירגישו שהם באו ברגע הנכון כגון להרים כפית שנפלה על הרצפה והיה קשה לה להתכופף ולהרים, והרי "נכנסת ברגע הנכון..."

כשבאו לבשר לה בשורה טובה (ואפילו אם משהו הקדים, ושמעה כבר) היתה כ"כ שמחה כאילו שעכשיו שמעה את זה פעם ראשונה. אחת הנכדות באה ביום שישי, והראתה לסבתא – לרבנית איך לימדו אותם בבית הספר לקלוע חלות, הרבנית ע"ה הסתכלה כל הזמן ואמרה לה אח"כ, שעד 120 שנה אפשר ללמוד.

הנכדות שנכנסו דבר ראשון נתנה להם לשתות, ואח"כ התעניינה מה נשמע, היתה אומרת, אנחנו נכדים של אברהם אבינו וצריך ללכת בדרכיו.

לייקר את לומדי התורה

כל הנכדים והננינים יכולות להעיד, כמה היתה שמחה לשמוע על סיום (אפילו של ילד קטן), על תחילת לימוד של אותיות א"ב, ניקוד, סידור, חומש, גמרא וכו' וכו'.

לראות הכל במשקפיים וורודות את השגחת ד' הפרטית

בתקופה שהיתה שביתה בבני ברק, ולא רוקנו את האשפה בכל העיר, וערימות של זבל היו בכל רחובות העיר, הרבנית ע"ה הלכה עם נכדתה ואמרה: ראי את השגחת ד', "מכין מזונותיו לכל בריותיו" לחתולות ברחוב יש מה לאכול..." כך בכל מצב הסתכלה מה הטוב שד' עושה.

צניעות

כמה שמחה הרבנית כשראתה את נכדותיה לבושות בצניעות, ולפעמים העריה "הבגד הזה מאוד צנוע". אחד מילדי השכנים, ילד כבן 5, ראה בערב סוכות שכולם באים לשאול את הרב עם לולב וכו', לקח לולב ישן שמצא, דפק בדלת כמו כל הגדולים... הרבנית ע"ה שפתחה את הדלת וראתה את הילד, קבלה אותו במאור פנים ונתנה לו הרגשה כ"כ נפלאה שבא לשאול שאלה את הרב, קראה לרב שליט"א, והרב הסתכל על הלולב... והילד הזה שכיום הוא אברך אומר שזוכר את ההרגשה הטובה שהיתה לו אז כילד בן 5.

הדברים דלהלן נלקטו מתוך הקונטרס כחוט השני שפתותיך

מדות טובות

מדות טובות – זה מה שהושרש בבית הוריה הגדולים של הרבנית ע"ה, וזה מה שהשרישה הרבנית בבית היא לעצמה, לצאצאיה, לבנות ולמחנכות, ושאין מידות טובות הרי שחסר בעצם האדם, ואף בהצלחת לימוד התורה כתב רבינו יונה [מס' אבות פ"ג מ"ז] שאין התורה תשכון אלא בלב שיש לו מידות טובות.

אחת ממעלותיה המיוחדות וממידותיה הטובות של הרבנית היתה מידת החסד. כל חייה היו חטיבה אחת של חסד, נתינה גשמית, רוחנית ונפשית גם יחד. כל שמחתה ומאודה היה לתת, להעניק ולהיטיב לזולתה. כל באי הבית הקרובים והרחוקים, או בני משפחה "מאומצים", קבלו "משלוחי מנות" (במשך כל השנה) ברוחב לב, בשפע כשהיא זוכרת מה טוב ומה מתאים לכל אחד. אף נשים קשות יום מצאו בביתה ובמטבחיה את מבוקשן לפי הזמנה מדויקת. אך מה שמשך אותן במיוחד לבוא ולשוב פעם ועוד פעם היתה אומנות ההקשבה של הרבנית. ליבה רחב היה, פתוח כאולם, לחוש את כאבם ומצוקותיהם, להבין לרוחם, לעודד, לחזק, לרומם ולהעניק להם תמיכה באורך רוח ומאור פנים.

וכל זאת מההכרה העמוקה כמו שאנו מתפללים "כי באור פניך נתת לנו ה' אלוהינו תורת חיים ואהבת חסד". ואף לימות המשיח מבואר במ' סנהדרין (צ"ח:) מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים. וכבר כתב בשערי תשובה [ש"ג, י"ג] כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבריו אם דל ואם עשיר, וזאת מן החמורות הנדרשים מן האדם, שנאמר (מיכה ו', ח') הגיד לך מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד.

וכפי שהעידו עליה אחים הגדולים שליט"א: היתה בה אהבת חסד, לא סתם עשית חסדים, אלא אהבה וחיפשה היכן רק ניתן לעזור, לסייע, לתת ולהתחסד עם בריותיו של הקב"ה.

עוד משחר נעוריה ניכרה מעלה זו, של חסד ללא לאות. סיפרה אחותה שתחי' שבימי מלחמת תש"ח כשמחמת הסכנה נאלצו לעזוב את ביתם שבבתי נייטין במאה שערים ותקופה מסויימת מצאו מחסה בבית היתומים דיסקין שבגבעת שאול. אך את מוצרי היסוד שקבלו תמורת תלושים, יכלו לקבל רק בבית נייטין.

כמובן הרבנית, שהיתה אז נערה כבת 16, הבת הגדולה בבית, היא זו שנטלה על עצמה עול זה להטלטל בדרכים, בתנאי אותם ימים. ולא פעם היה המשא כבד מדי והוצרכה לנסוע פעמים, לקחה את הדברים, חזרה לבית היתומים, יצאה שוב והביאה את השאר. אך היא לא הרגישה מעמסה, לא התמרמרה ולא נאנחה. להיפך עשתה זאת בשמחה, בחיוך ובאהבת חסד אמיתית!

סיפרה הרבנית שוב ושוב, שבבית הוריה, כאשר היה נשאר תפוח אחד או בננה אחת, אף אחד מן הילדים לא רצה לאכול זאת, באומרים "אולי מישהו אחר ירצה את זה", והיה נשאר ועומד, וזה מפני שכל אחד חשב על טובת השני ועל צרכיו.

זה חינוך אמיתי לשליטה עצמית שהשכל גובר על הרגש, על התאוה.

פעם סיפרה הרבנית, שבהיותה בגיל 16 היא קיבלה על עצמה לא להתלונן.

העלון מוקדש לרפואת
רבי יעקב בן מרים

גליון ס"ט, פ' פקודי
ב' אדר-ב' ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

יצא סוד

[פורים – מלחמת הסתר]

שיחה שנאמרה בפורים תשס"ט.
בעידנא דקימו וקבילו עליהון.

כשאדם הראשון אכל מעץ הדעת, הוא כעת במצב של מלחמה עם הנחש, מלחמה גלויה - מלחמה מילולית. וכן הנחש עם חוה, במלחמה גלויה. היצר הטוב מקבל התקפות מהיצר הרע, והיצר הטוב צריך להתגונן. לפעמים היצה"ר מתגבר, כשהוא מתגבר ומנצח, הקב"ה, שהוא רב חסד מוכרח 'כאילו' להטיב לבריות והוא מוחק את הרע ע"י עונשין וייסורים.

כשהיצה"ר היה בדמות נחש, כמו שאומרים שהיצה"ר היה בתור גברא מבחור, הקב"ה רצה לתקן את הפגם שעשה היצה"ר והתיקון היה שכל הבריאה צריכה לעבור תהליך של מות הגוף ואז נמחק כל הרע הטמא. וכן היה בהמשך הזמן, כשהיה אברהם אבינו (אברהם העברי), הוא נלחם, הוא בעבר אחד באמונתו בקב"ה, וכל העולם בעבר אחר. הוא נלחם ביצה"ר. אברהם העברי זה 'עבר', כך התנהלו מלחמות בגלוי.

ומאוחר יותר היתה המלחמה בין יעקב לעשו, הייתה אז שעת סכנה שכמעט כמעט שהיצה"ר היה במצב של נצחון - כשיצחק רצה לברך את עשו. והיתה סכנה שהיצה"ר היה משתלט על כל העולם כולו, ואם היה עשו מקבל הברכות, אז ליצר הרע היה את כל המשאבים החומריים ואז היצר הטוב - יעקב אבינו היה מת ברעב, כי אם 'מטל השמים' יש רק לעשו, אז ליעקב אבינו אין 'מטל השמים'

ומשמני הארץ'. והקב"ה מסובב הסיבות, גרם ששם היה נס ההצלה עוד לפני שהרע התחיל לעשות את הנזק ליעקב אבינו, היה נס הצלה בכך שיעקב אבינו בערמה נלחם עם היצה"ר וקיבל את הברכות.

אבל אחרי שיעקב אבינו היה צריך להגיע שלם לשכם שוב הייתה מלחמה בין הרע ובין הטוב, "וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד צֹלֹת הַשָּׁחַר"^א, כאן הרע ניצח נצחון חלקי, "וַיֵּצֵעַ בְּכַף יָרְכוֹ", אומר הח"ח בשם הספרים הקדושים על הכתוב - "וַיִּתְּקֵעַ פֶּה יִרְרָה יַעֲקֹב" שעשה לו נקע בתמכין דאורייתא, החליש את הכח של אהבת התורה של התומכים בתורה, זו הייתה מכה קשה.

נביאים וביהמ"ק כנגד נסיון הע"ז

אבל כאן המכה התרפאה, ככתוב בהמשך - "וַיִּזְרַח לוֹ הַשָּׁמֶשׁ", בזכות תפי' ערבית שתיקן, אז - "וַיִּזְרַח לוֹ הַשָּׁמֶשׁ" ויובא יעקב שלם' ע"י רפואה שנתרפא ברפואה שלמה אז - 'ויבא שלם', רפואה שלמה לגוף וגם שלם בתורתו, שיעקב אבינו לא שכח כלום מהתורה שלמד אצל בית עבר ואצל יצחק אבינו והיתה תורתו שלמה. שלם, דהיינו שהחלק הטוב היה קיים בלי כל סכנה. כך היה במשך הרבה דורות וכשנבנה בהמ"ק היו עדיין הנביאים והחלק הטוב היה נלחם ממש בגלוי עם היצה"ר. כשהנביאים היו אומרים, 'כה אמר השם' וכשהיו שואלים את הנביא, וכי מי אמר? היה הנביא אומר, אלקים דיבר איתי. מתי? אתמול הוא דיבר איתי...! אז ממילא הייתה אמונה בחוש, ממש אמונה בחוש, ואז בכח האמונה בחוש של הנביאים היה אפשר לשבור את היצה"ר ההוא שבימינו לא קיים [של עבודה זרה]. אנשי כנה"ג בכוחם ובקדושה שלהם חיסלו אותו. בעקבתא דמשיחא היצרא דעבודה זרה שוב קם לתחייה, אנשים נוסעים להודו וכו' מחפשים עבודה זרה, היצה"ר של עבודה זרה התעורר קצת, ולמה זה? שהיצה"ר של עבודה זרה הוא כ"כ חזק [ולקמן יבואר מדוע דוקא בעקבתא דמשיחא הוא מתעורר שוב].

כל כך חזק היצר הזה, שגם הדברי מוסר של הנביאים בצרוף עם הניסים של בהמ"ק לא היה להם כח לעמוד נגד כח המשיכה החזק של העבודה זרה. היצר הזה של עבודה זרה זה בעצם השתוקקות להתקשר ל'דבר רוחני נסתר', השורש של העבודה זרה, יש לו קדושה אבל מחליפים את זה ובמקום להדבק ברוחניות של רבונו של עולם נדבקים ברוחניות של קוסמים של מלאכים... אבל בבסיס זה יצרא של דביקות ברוחניות, זה יצרא דעבודה זרה.

היצר הזה היה כ"כ חזק עד שמנשה בן חזקיהו המלך אמר לרב אשי בחלום [אחרי שאמר עליו 'מנשה חברנו' ומנשה הוכיחו ולימדו ההלכה באופן הנכון] אם היית חי בדורי היית 'נקיט בשיפולי גלימאי' - היית מגביה שפת חלוקך מבין רגליך כדי שתהא קל לרוץ והיית רץ לשם מפני יצר עבודת כוכבים שהיה שולט^ב. וצריך לזכור שמנשה היה ראש ישיבה גדול מאוד, הוא ידע יותר טוב מרב אשי מאיפה עושים המוציא על הלחם, הוא אמר לו בעצם, היצה"ר משך כ"כ חזק שלא היית עומד בלחץ של ההשתוקקות להדבק בקדושה.

אצל נרב ואביהוא זו הייתה השתוקקות להדבק בקדושה ממש, רק שעברו על דבר השם, ונשרפו. אבל כשהיה יצה"ר של עבודה זרה אז הנביאים ואנשי כנה"ג ביקשו שיתבטל ואמר מורנו רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל שאם בטל יצה"ר של ע"ז אי אפשר שיהיו נביאים בישראל, שאם יהיו נביאים לא יהיה איוון ולא יהיה נסיון, שהם, הנביאים אמרו 'כה אמר השם', וכולם יהיו ממילא צדיקים גמורים. אדם צריך שיעמוד בנסיון ולכן הסתלקה הנבואה.

בעקבתא דמשיחא הע"ז מתעוררת

והיות שעכשיו אנחנו באחרית הימים, והזמן שהנבואה תתחדש קרוב מאוד, לכן היצה"ר של הע"ז מתחדש יחד עם הנבואה. [ואיך זה מסתדר עם כך שביטלו את העבודה זרה? גם עכשיו זה בוטל, היצה"ר של אלה שנוסעים

^א סנהדרין ק"ב, ע"ב

^א בראשית לב, כה

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, נסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר. ז"ל

המן. וכל אוהביו זה אחרי המשתה הראשון. אבל אחרי המשתה השני, אחרי שהרכיב את מרדכי על הסוס, כתוב:

וַיִּסְפָּר הָמָן לְזָרָשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל אֶהְיָו אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲזָקְמָיו וְזָרָשׁ אִשְׁתּוֹ¹

הוא הזמין את האוהבים, אבל פתאום מדברים אליו החכמים. באסיפה הראשונה האוהבים דיברו, הם אהבו את המן, אבל אחרי שהמן הוא כבר בזוי, אז הוא עצמו קורא אותם אוהבים, אבל הם אחר מעשה נהיו 'חכמים', הפסיקו לאהוב, כי אם המן מושפל אז לא כולם אוהבים של המן. אמנם בכל אופן חכמים הם היו, שהרי אמרו: "אם מִזְרַע הַיְּהוּדִים מְרַדְכִי אֲשֶׁר הַחֲלוּת לְנֶפֶל לְפָנָיו לֹא תֻכַּל לוֹ כִּי נָפֹל תָּפֹל לְפָנָיו", הם הפסיקו להיות אוהבים בו ביום, אצל הגויים חשוב העוה"ז, אם המן בעוה"ז חזק - הם אוהבים אותו, אם המן לא חזק בעוה"ז הם מסתלקים, זה מה שיש במגילה - את ההבדל בין המן למרדכי. ראינו בכל המאורעות שבפורים, כל הדברים האלה שרואים בהם פלאי נסתרות של הקב"ה אז צריך לקיים פירסומי ניסא - לפרסם שהאלקים שולט בעולם כולו. גם כשהוא מסתתר.

תרגול מעשי באמונה

אומר הח"ח שבימינו הקב"ה עושה הרבה דברים בצורה טכנית כדי להקל את האמונה על לב האנשים. בימינו יש רדיו, ושומעים ברדיו ממרחקים, אז קל להבין אשר הקב"ה בשמים גם יכול לשמוע, פעם היו צריכים להיות מאמינים, שהקב"ה רואה, תאמין שהוא רואה! בימינו רואים בטלסקופ שאפשר להסתכל על זה ממרחק מיליוני קילומטרים ועדיין הוא רואה... כל זה בא כדי להקל את האמונה. או כמו שיש חללית נוסעת באוויר השמים ואחד מנווט אותה ממרחקים. והקב"ה מנווט את גורמי האור והחושך וכו' לכל מסעיהם.

כך חיים עם ישראל. שעמ"י קיים בזכות זה שהקב"ה מנהיג את עמ"י. זה העניין של פורים.

לכן אנחנו צריכים לחגוג את חג הפורים באופן של לעשות בגילוי את מצוות השם את המצוות החשובות של קריאת המגילה, משלוח מנות, סעודת פורים מתנות לאביונים וכו',

ויהי רצון שנזכה להיות מעשינו רצויים לפני השי"ת בפורים ובהמשך לכל השנים, אמן ואמן.

שימו לב, אם אדם לא אוכל ג' ימים איך הוא נראה ומרגיש, הרי המלך רצה אותה כי הייתה יפת תואר, אבל עכשיו היא כבר לא כ"כ יפת תואר, כי אחרי ג' ימים כבר מצא נשים אחרות, ועכשיו בלי אוכל היא תהיה יותר יפה? מה היא חושבת לעצמה? רואים מכאן שכל המעשים הללו עובדים לא לפי דרך הטבע. א"כ שם השם נקרא בתוך המגילה, וזה המלחמה בין הקדושה לבין הטומאה, בדרך מחתרת, כמו שיש מלחמה בשדה הקרב, כך יש מלחמה בין שירותי הביטחון הסודיים למרגלים שבמדינה וכו'.

מלחמת הסתר ביצה"ר

ואז בהסתר מתנהלת המלחמה, במגילת אסתר זה מתנהל בהסתר. ובכך בפורים הענין של ההסתר בא לידי גילוי - בזה שאנשים עושים מצוות חדשות, ויש יותר תורה ומצוות. שמעתי מ[גאון אחד] שליט"א שאמר שבאמת כתוב שגם מרדכי זעק זעקה גדולה ומרה, וגם עשו זעק זעקה גדולה ומרה. כתוב במדרשים שעשו הצליח מאוד אחרי שזעק זעקה גדולה ומרה, וכשיצחק ראה את הכאב שלו, נתן לו ברכות. זה גרם שהיה לאחר כ"כ הרבה דורות את הכח להמן הרשע עד שגרם לכך שמרדכי הצדיק זעק זעקה גדולה ומרה. וה'מרה' הזה זה כח של עשו¹.

המן וכולם, אצלם העוה"ז זה היצר הטוב לשיטתם, מה שחשוב להם זה העולם הזה. אבל לגבי אסתר ומרדכי, כשהם רוצים להצליח לנצח, אז הם מבטלים את העוה"ז - ג' ימים צמים בלי אוכל בכלל, מבטלים את זה ונהיים רוחניים לגמרי. הגמרא מספרת דבר מעניין - שהמן יצא מהמשתה שמח וטוב לב, הכל בסדר יש רק צרה אחת, מרדכי לא משתחוה לי. כל זה לא שווה לי כי יש לי בזיון אחד ממרדכי, וַתֹּאמֶר לוֹ זָרָשׁ אִשְׁתּוֹ וְכָל אֶהְיָו יַעֲשׂוּ עִץ גָּבֹהּ חֲמִשִּׁים אַמָּה וכו' וַיַּעַשׂ הָעֵץ², יש פתרון לבעיה הזאת הם אומרים לו. אמנם המן עושה את כל ההשתדלויות מסביב, אבל מרדכי הצדיק הזה יוצא נגד הטומאה של המן, צריך עכשיו להילחם בגלוי, אומרים האוהבים להמן... ומיד! כי יש לך כח עכשיו. לגבי הריגת כל עם ישראל אז כבר שלחו אגרות, ועוד אחד עשר חודש שיפתחו את המכתבים, הגויים ילכו לשלול שלל ולהרוג את היהודים.

אבל את מרדכי הצדיק צריך להרוג מיד, וכאן כתוב כל אוהביו, כולם אוהבים את

להודו עכשיו זה לא אותו יצה"ר של עבודה זרה שהיה בתקופת הנביאים. עובדה שאנשים כמו רב אשי לא נוסעים להודו. ראשי ישיבות לא יוצאים להודו, זה פוגע רק בקצה המחנה. זה לא כ"כ באותה עוצמה של היצה"ר כפי שהיה בימים שהיו הנביאים³.

אבל בשושן הבירה כבר לא היו נביאים בחוץ לארץ, בימי יחזקאל עוד היו נביאים גם בבבל, אבל בימי מרדכי היו נביאים זקנים שבאו לארץ ישראל, חגי זכריה ומלאכי שראו גם את בהמ"ק הראשון. היום יש רוח"ק אבל לא נבואה. בתקופת מרדכי היה זמן כזה, של הסתר פנים. הייתה עת, הזדמנות נוספת להמשך המלחמה של עשו נגד יעקב. בזמנם היה זה אחד מבני בניו של עשו שהוא המן הרשע, שנלחם כדי להפוך את כל העולם כולו להיות תחת שליטת היצה"ר, כמו שהנחש עשה. כמו שהגמרא⁴ אומרת - המן מן התורה מניין, 'המן העץ'⁵. וכמו שהנחש רצה להשמיד את כל הקדושה בעולם, כך המן רצה לעקור את כל הקדושה בעולם, המן זה 'המן העץ' עץ הדעת זה המן⁶. כל זה היה במצב של 'הסתר אסתר פני', כשאין נביאים שיאמרו 'כה אמר השם', לכן הקב"ה חידש חידוש גדול בבריאה, זה פורים - שמתוך ההסתר יש גילוי שכנינה. מתוך ההסתר - הקב"ה הביא הרבה מקרים שבדרך הטבע אי אפשר להבין שכ"כ הרבה מקרים הצטרפו יחד, רק החכמים מבינים שזה אלקים שנסתר כאן מאחורי כל המקרים הללו.

לכן שם הוי"ה במגילה מוזכר רק ברמזים, י"ב המלך והמן היום⁷. שכל הסיפור נראה כמו סיפור מספרי ההיסטוריה, יש בו קנאה ושנאה ומרידה במלכות, יש חוקים ואח"כ אסתר מצליחה לשכנע את המלך לבטל את החוקים. במגילה זה מסופר בצורה כזאת כאילו שזה פרוטוקול של ניהול שמנהלים שרי הממשלה את המדינה. אבל כשמרדכי אומר לאסתר לבטל את הגזירה, אסתר אומרת לו - אם אתה רוצה שאבוא אל המלך אני לא יכולה, המלך יהרוג אותי כי הוא שונא אותי. כבר שלושים יום שהוא לא רוצה לראות אותי. בסוף מרדכי ציווה בציווי שתלך למלך. אז אסתר אמרה לו, אם אני צריכה ללכת אל המלך, א"כ צריך ג' ימים לא לאכול, אני ונערוטיי.

¹ חולין קל"ט, ע"ב

² בראשית ג, י"א

³ ראה של"ה, פ' משפטים אות ל"ד

⁴ אסתר ה', ה'

⁵ ראה תיקונים נ"ב ע"ב

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים" פקודי. גליון מס' 54

08"ד

בְּקֶע לְגִלְגֶּלֶת מַחְצִית הַשָּׁקֶל בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַל־לֶשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁלְשֵׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים. וַיְהִי מֵאֵת כָּפָר הַכֶּסֶף לְצִקָּת אֶת אֲדֹנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֲדֹנֵי הַפְּרִכֶּת מֵאֵת אֲדֹנִים לְמֵאֵת הַכָּפָר כָּפָר לְאֶדָן (לח, כו-כז)

שתי סוגי נדבות היו בנדבת המשכן: (א) הנדבות הפרטיות התלויות ברצון כל איש ואיש, כנאמר (כח, ב) "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". ומנדבות אלו עשו עצי המשכן ויריעותיו, כלי המשכן ובגדי הכהנים. (ב) נדבה כללית מחייבת, שכל אחד ואחד מבני ישראל היה חייב להביא מחצית השקל, לא פחות ולא יותר. וציווה הקב"ה שמנדבה זו יעשו את אדני המשכן. ויש להבין, מדוע היה צריך לנדבה כללית. ומדוע דווקא האדנים נעשו מנדבה זו. ומבאר רבנו (חומת הדת חתימת הספר, ב), שמטרת עשיית המשכן היא שעל ידו הקב"ה משרה את שכנתו על כל ישראל, כנאמר (כה, ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ותפקידם של האדנים הוא להעמיד את גוף המשכן, ורצה הקב"ה שבדבר המעמיד את מקום השראת השכינה, יהיה בו חלק לכל ישראל - עניים כעשירים.

כעין זה מצאנו בענין החזקת התורה. הקב"ה יודע, שכשם שכל גופו של האדם עומד על רגליו, כך כל הדת היהודית עומדת על לימוד התורה, ואם לא יהיו אנשים שיחזיקו בממונם את לומדי התורה, כל עמודי הדת יתמוטטו. ולכן רצה, שלכל ישראל יהיה חלק בהחזקת התורה, וציווה בעת כריתת הברית עם ישראל בערבות מואב, לסיים את הברכות והקלות שקבלו על עצמינו בדבר זה. כנאמר: "ארור אדם ולא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם" (דברים כז, כו), ודרשו חז"ל (ויק"ר פכ"ה, א) 'למד אדם ולימד ושמר ועשה והיתה סיפק בידו... להחזיק ולא החזיק הר"ה זה בכלל ארור הה"ה "ארור אשר לא יקים"... לא למד אדם ולא עשה ולא שמר ולא לימד לאחרים ולא היתה סיפק בידו להחזיק והחזיק... הרי זה בכלל ברוך'. כלומר, שאף האדם הטרוד ביותר בענייני עסקיו, שאין לו פנאי ללמוד בעצמו ולעסוק במצוות, אם יתמוך בלומדי תורה, נכלל בכלל ישראל הברוכים. אולם, אם לומד בעצמו ומלמד אחרים, ואף עוסק במצוות, אלא שאינו תומך בלומדי תורה אחרים כשיש בידו יכולת, הרי הוא בכלל הארורים, ח"ו. נמצא, שכל בני ישראל כולם חויבו במצוות החזקת תורה, הלומדים ושאינם לומדים. ואף שעם ישראל מתחלק למדרגות רבות, זו למעלה מזו, העמדת עיקר הדת שווה לכולם. לכן, החזקת לומדי התורה שהיא העמדת הדת, חייב בה כל איש ישראל, תהיה מדרגתו אשר תהיה.

ומוסיף רבנו, שכגודל המצווה וחובה כן גודל התגברות היצר הרע להתרשל במצווה זו. ובימינו התקיים מאמר הגמ' (סנהדרין צז, א) 'ואנשי גבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו', שפירושו שהתלמידי חכמים יסתובבו לבקש מי שיחזיק בידם להמשיך בלימודם, ובעלי הבית לא ירצו לחוננם ולתת להם כדי החזקתם, וממילא יחדלו הלומדים ללמוד. וזו עצת היצר, היודע שהתלמידי החכמים לא יאזינו לשידוליו להפסיק מלימודם, ובערמתו הוא מסית את בעלי הבתים שלא יחזיקו בידי הלומדים, ועל ידי כך יאלצו להפסיק מלימודם, ונמצאת התורה בטלה, וממילא כל יסודות הדת מתערערים, ח"ו.

כשנשים לב לדבר זה, ונחזיק בידי לומדי התורה כל אחד ואחד כפי יכולתו, יקויים בנו מאמר חז"ל (אבות דרבי נתן פכ"ח) 'כל העושה תורתו של הקב"ה עיקר בעוה"ז עושין לו עיקר לעוה"ב'.

אורחות חיים במחיצת רבינו

אמרו חז"ל (תמיד לב, א): 'איזהו חכם, הרואה את הנולד'. דהיינו, שצריך האדם אפילו בעת שהוא תקיף במצבו, להתבונן תמיד בתהפוכות הזמן המצוי מאוד בעוונותינו הרבים, ושלא להתנהג בענייני הוצאות ביתו רק בדרך אמצעי, לפי מה שהוא אדם ולפי המקום. ואף אם חננו ה' שהוא עשיר גדול, לא ילבש בגדי רקמה חשובים מאוד, כי נפש הוא חובל, שמביא לאדם לידי גאווה; גם מגרי ביה יצר הרע בנפשו; גם גורם שאחרים שאין ידם משגת, יראו ממנו וירצו לעשות כמעשהו, וסוף שלווים ואינם משלמים, או גוזלים וחומסים.

לע"נ ידידנו היקר אהוב למקום אהוב לבריות הרב מרדכי מירון ז"ל

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

בקע לגלגולת מחצית השקל בשקל הקודש, ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקודש.

ציווה הקב"ה לעשות מן הנדבות הללו האדנים, שעליהם יעמוד גוף המשכן, והוא כדי שיהיה לכל ישראל חלק בזה. וכן הדין עם הלומדים את התורה והמחזיקים אותה, כזה כן זה מסייעים לקיום העולם ושניהם שותפים בזה.

והנה היצה"ר משתדל בכל כוחו להסית את הלומדים לבל ילמדו, ואת המחזיקים לבל יחזיקו ביד הלומדים, ומכיון שהוא רואה שהלומדים אינם נשמעים לו, שם פניו אל הבעה"ב המחזיקים, וכאן מצליחים מעשיו לרפות ידי המחזיקים, בשביל שאינם יודעים גודל חיובה של החזקת התורה. (ח"ח על התורה)

וכעין זה איתא בזה"ק, על הפסוק "וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו", כי המלאך של עשיו התאבק עם יעקב אבינו להפריעו מלימוד התורה, "וירא כי לא יכול לו" - מכיון שלא יכול להתגבר על יעקב בעצמו, "ויגע בכף ירכו" - אלו מחזיקי התורה, שהלומדים נתמכים עליהם כמו הגוף הנתמך על הירך, וכאן הצליחו מעשיו, כי הכתוב מעיד על זה "ותקע כף ירך יעקב", כלומר עלה בידו להחליש את המחזיקים באמתלאות שונות, לבל יחזיקו במעוז התורה ולומדיה.

ובענין החזקת התורה רבו המכשולים רח"ל. יש מן העשירים שפוטרים את עצמם בנתינה מועטת המספקת אולי לאיש עני, אבל לא לעשיר, ו"אשר ברכך ה' אלוך תתן לו" אמר רחמנא, הכל לפי הברכה.

(מעשי למלך)

ע"י החזקת התורה ידע לעתיד לבוא המסכתות שלמד אותו הת"ח שהחזיק בידו. ודע עוד שנמצא בספרים הקדושים, שהאדם המחזיק לומדי תורה, אע"פ שהיה עם-הארץ בעוה"ז, זוכה שלעתיד ידע גם הוא את התורה. ובאמת דבר פשוט הוא, כיון שיש לו חלק בעצם שכר תורתו, וידוע דהתענוגים הגדולים שבגן עדן מתהווים מעצם רוחניות התורה, ממילא צריך לידע את התורה. (שמירת הלשון, שער ג' פ"ו)

ויעש משה - כאשר ציווה ה' את משה.

בהקמת המשכן נאמר "ויעש משה - כאשר ציווה ה' את משה". לכאורה ראוי היה להכתב: "כאשר ציווה ה' אותו", שכן בו הכתוב מדבר. אלא התירוץ הוא, שאלמלי היה כתוב 'אותו', היה משמע שקיים 'הוא', ומשקיים 'הוא' הרי בהכרח שקיים גם 'אני', ואילו אצל משה רבינו לא היה קיים 'אני', ממילא שלא היה קיים גם 'הוא' אלא שמצוי היה איזה יהודי דמתקרי 'משה' שעשה כל מה שציווה הקב"ה את משה זה... כך היה רבי צבי ז"ל, 'האני' הפרטי שלו לא היה קיים אצלו כלל. [מתוך הספדו של רבינו על חתנו רבי צבי הירש לויסון זצ"ל].

(הח"ח - חיינו ופעלו)

אנו מוצאים כשאמר הקב"ה למשה לעשות את המשכן, אמר לו על כל דבר ודבר 'ועשית', ועל הארון אמר לו 'ועשו ארון', למה? אלא שציווה הקב"ה לכל ישראל לעשותו, שלא יהיה לאחד מהם פתחון-פה על חבירו, לומר שאני נתתי הרבה בארון, לפיכך אני לומד הרבה, ואני יש לי בו יותר ממך, ואתה לא נתת בארון כלום, לפיכך אין לך חלק בתורה (תנחומא ויקהל ח). התורה היא קנין עם ישראל כולו, וכמו הלומד כן המחזיק, יש לשניהם שכר טוב בעמלם, וכמו בארון ציווה הקב"ה לכל ישראל לעשותו.

כן הדבר בתורה גופא, על כל אחד ואחד להחזיק במעוז התורה כפי יכולתו, ו"כבד את ה' מהונך", אל תקרי 'מהונך' אלא 'מהונגך', וכבר ש"י (משלי ג, ט). כלומר, מכל מה שחונגך ה', אם תוכל ללמוד בעצמך או להחזיק ביד הלומדים, כמו יששכר וזבולון, תבוא על שכרך מנותן התורה.

(ח"ח על התורה)

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים ז"ל, ולהצלחת ה"ה דניאל בן שלמה, דן אליהו בן לאה.

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא

יהודי? במבטנו אנו הרי שהתשובה היא ברורה - לאו רבתי. זאת ועוד, כאשר גזור אחשוורוש את אותה גזירה נוראה "ויקבצו את כל נערה בתולה טובת מראה אל שושן הבירה", היעלה לדעת שגזירה זו ודווקא היא, הינה התחלת הגאולה של כלל ישראל. ברור היא שבמבט בשר ודם לא ניתן להבין ולצפות את הדברים. אבל כך היא הנהגה של "ואנכי הסתר אסתיר פני", הנהגה כזו שרק אחרי שמצרפים את כל הפרטים, נוכחים לראות ולהבין שכל שנעשה, נעשה לצורך ולטובת כלל ישראל. הנהגה זו צריכה לימוד והתבוננות בדעת ובתבונה, הן זו היא הנהגת הקב"ה בבריאה בכל דור ודור ובכל מצב ומצב.

מתקרבים אנו לימי הפורים ובעת הזו מצויים אנו כבר בתחילת ימי חודש אדר ב'. יתכן וישנם החושבים ורואים בפורים זמן של משלוחי מנות, סעודות וכד'. אולם טעות היא להתסכל כך על ימי הפורים. תכלית ימי הפורים הינה להשריש בקרבינו את היסודות אותם יכולים אנו ללמוד מהניסים וההנהגה שבאותם ימים. אמנם כי כן, מלאכה רבה היא ועל כן זו העת, כבר עתה בימי תחילת חודש אדר לגשת וללמוד את אשר צריכים אנו ללמוד ולקחת מימי הפורים. נשתדל בס"ד בגליונות הקרובים להגיש דבר דבור על אופניו ולבאר את עבודת הפורים הנדרשת מאיתנו.

הסתר פנים

הגמ' בחולין (קל"ט:) שואלת "אסתר מן התורה מנלן". מבקשת הגמ' לדעת היכן כתוב ומרומז בתורה את עניינה ותכליתה של מגילת אסתר. דורשת על כך הגמ' את הפסוק "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (דברים ל"א י"ח). הנה כי כן כבר מדברי הגמ' הזאת יכולים אנו ללמוד שתכליתה של מגילת אסתר הינו כדי ללמד אותנו על אותה הנהגה של הסתר פנים. מהי אותה הנהגה, ומה צריכים אנו ללמוד ממנה בכדי להתעלות ולעלות במעלות המובילות בית קל.

הנהגה מיוחדת ישנה לבורא עולם, הנהגה נסתרת בה הוא מנהיג את הבריאה ואת כלל ישראל. כאמור זוהי הנהגה נסתרת ועל כן יש להתעמק וללמוד מהי אותה הנהגה. אולם זה הנותן את דעתו, שם את ליבו ומבין את סוד ההנהגה הזו, הרי שנוכח הוא לראות שכל הנהגת בורא עולם עם הבריאה היא על ידי כלל ישראל ולצורך כלל ישראל. תכלית ההנהגה הזו הינה לקרב את ישראל לאביהם שבשמים עד לקרבה העליונה שהיא קבלת התורה המתרחשת בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

המקום המרכזי בו יכולים אנו ללמוד על ההנהגה הזו הינה מגילת אסתר. הנה לכאורה מוצאים אנו במגילת אסתר מאורעות אשר על פניו אין להם כל קשר לכלל ישראל - משתה אחשוורוש, הריגת וושתי, היעלה על הדעת לומר שמאורעות אלו קשורים באופן כזה או אחר לכלל ישראל? האם הם נוגעים במשהו לאיזשהו

מאת ה' היתה זאת

ממשיך ומבאר רבינו זללה"ה בשם מו"ר בעל ה"אור יהל" - כאשר קוראים אנו את המגילה יכולים אנו לשייך כל אחד ואחד מהקורות עליהם לומדים אנו במגילה להתרחשות טבעית כלשהיא. המאורעות במשתה אחשוורוש נראים כהתרחשות טבעית, הריגת וושתי הינה דבר טבעי שכן עברה היא על רצונו של המלך אשר אחת דתו להמית וכן גזירת המן וכל מעשיו אצל המלך על מנת שיסכים לזממו. אמנם יכולים אנו למצא גם פרטים אשר הינם ניסים, דוגמת אסתר שבגיל שמונים נושאת חן בעיני המלך ונבחרת להיות מלכה, דוגמת השרביט של אחשוורוש שנמתח לאורך שישים אמה ועוד כהנה וכהנה. אולם עדיין ניתן לראות במאורעות רבים, מאורעות שהתרחשו באופן טבעי. אבל כאשר מתבוננים אנו לעומקם של דברים ומקשרים אחד לאחד הרי שרואים אנו למול ענינו את אותה הנהגה נסתרת של בורא עולם, אשר כל כולה כאמור וכמבואר הינה לטובת ולמען כלל ישראל. בכדי להבין להמחיש את הדברים ניקח כמשל וכדוגמה ענין אחד מיני רבים במגילה - מרדכי היהודי ובגתן ותרש. צא וחשוב, מה קורה היה אילו בגתן ותרש היו מסתתרים במקום אחר בשושן ומדברים שלא בפני מרדכי, או לחילופין היו מסיימים את שיחתם מספר רגעים קודם שהגיע מרדכי למקומם. אבל מפי ה' יצא הדבר. זימן הקב"ה אותם לדבר

רק
על ידי

סיהיו עם ישראל

במצב של צרה, רק כאשר

ימצאו הם עצמם במצב שהפיתרון

היחיד בו הינו לזעוק לבורא

עולם למען יושיעם,

רק כך יתקרבו

הם לבורא

עולם.

בורא עולם רואה את עמו, עם ישראל, נתון בצרה, וכתוצאה מכך כביכול נודדת שנתו. לומדים אנו מדרש זה ועומדים אנו ותמהים - לכאורה אם כל כך נוראה היא צרתם של עם ישראל אצל בורא עולם, באם כה חמור הדבר עד שכביכול נודדת שנתו של בורא עולם, אם כן מדוע מביא בורא עולם על עם ישראל את הצרה הזו. זאת ועוד, אף לאחר שהביא בורא עולם את הצרה, הרי יכול הוא להצילם ברגע אחד ועל כן מה כל הרעש והחרדה הזאת על שנדדה שנתו כביכול של הקב"ה?

אלא זאת עלינו לדעת שהיא גופה תכלית הנהגה נסתרת זו. רק על ידי שיהיו עם ישראל במצב של צרה, רק כאשר ימצאו הם עצמם במצב שהפיתרון היחיד בו הינו לזעוק לבורא עולם למען יושיעם, רק כך יתקרבו הם לבורא עולם. בכדי להגיע למצב אשר כזה כדאי הוא הדבר ש"כסאו של מלך מלכי המלכים נדד" (כלשון המדרש) ובלבד שיהיה זה לתועלת לעם ישראל.

כאמור, בס"ד נמשיך לעסוק בענין יסודי זה בגליון הבא

בפני מרדכי ולחשוב שאינו מבין שפתם למען יוכל מרדכי להציל את המלך. הרי לאחר ההתבוננות ברור הוא שרואים אנו פה הנהגה של השגחה פרטית. עוד רואים אנו בענין זה הנהגה שלא לפי הטבע - על פי ההנהגה הטבעית צריך היה אחשוורוש ליתן מיד תגמול ופרס למרדכי על כך שהציל את חייו. הרי מלך כה גדול כאחשוורוש שלא חסר לו כל אמצעי בכדי לתת שכר וגמול, ודאי שאין זה יאה וראוי לא להתייחס כלל למרדכי על פעולה זו של הצלת חייו, ובכל זאת כך נהג אחשוורוש. הכל בכוונת מכוון, הכל בהנהגת בורא עולם בכדי לסובב את הסיבות ולהושיע את כלל ישראל.

נדדה שנת מלכו של עולם

אחר שהבנו את מהותה של הנהגה זו, הרי שנבקש להעמיק חקר ובס"ד נחל בשבוע זה ונמשיך אי"ה בגליון הבא - קוראים אנו במגילה ש"ב לילה ההוא נדדה שנת המלך". על פסוק זה אומר המדרש (אסתר רבה י' א') שבלי לילה ההוא נדדה שנת מלכו של עולם.

למען דעת

אמונה

במדור דעת תורה עוסקים אנו בהנהגתו של בורא עולם, הנהגה של הסתר פנים. פעמים רבות נחשפים אנו למראות שיגרתיים, אשר השגרה גורמת לנו לחלוף על ידם מבלי משים, ובכך לאבד לעיתים הרגשים טהורים של אמונה. נביא בזה כמה עובדות אודות הנהגתו של רבינו בענין זה.

בכל מיני דברים מנפלאות הבורא בציפורים... יש להם מה שמגן עליהם מהקור, הן עפות מארץ לארץ שיתאים להם מזג האויר, ועוד.

באותו ענין סיפר נכד רבינו שבערוב ימיו ליוויתי אותו לתפילת שחרית בשעת בוקר מאד מוקדמת. לפתע הבחין בציצו של הציפורים, הוא נעמד והתחיל להרחיב על פלאי הבריאה, הוא כל כך התפעל ושאל בקול: מעניין שלא חשבתי על כך עד היום. אני יכול, המשיך ואמר לי, לדבר על כך שעות רבות.

אמונה פשוטה

סיפר הגאון רבי משה דוד ליפקוביץ שליט"א: לפני מספר שנים ישבתי שבעה רח"ל על בני ז"ל. אבא זללה"ה הגיע לניחום אבלים ובתוך כך עלה נושא של עקידת יצחק ומישהו שם התבטא על ה"הרגשים" שהיו לאברהם אבינו.

לפתע הבחנתי שאבא קם והלך. היה לי ברור שהוא לא מסוגל לשמוע את מה שדיברו. בקשתי מאחי הגאון רבי אברהם יצחק שליט"א שישאל את אבא מדוע הלך. אבא השיב לו כפי ששיערתי, שלא היה מסוגל לשמוע זאת. "אי אפשר לדבר על האבות הקדושים במושגים של 'רגשי אב' וכדו'. אסור בשום אופן להבין את דברי חז"ל בשכל שלנו, זה לא בהרגשות שלנו". זה היה אצלו כל כך פשוט ומוחשי.

"איסתכל באורייתא וברא עלמא"

באחד הימים למד רבינו בספר "חיי אדם" הלכות שבת, עת אחזו בדיני בורר בשאלה האם מותר להוציא זבוב מן המאכל.

רבינו התרגש ואמר: "בשביל מה נברא הזבוב?" כך חזר ושאל כמה פעמים, והמשיך: "כל דבר שנברא בעולם יש לו יעוד שיתחזקו ממנו בתורה ובעבודת ה'. הזבוב נברא בשביל שילמדו עליו הלכות בורר בשבת!"

לאחר השיעור דיבר רבינו בשמחה רבה על ההרגשה הזאת ואמר שהקב"ה זיכה אותו בימי הזקנה להגיע למחשבה זו, ובשבועות שאח"כ חזר על כך כמה פעמים.

מעין זה כותב מרן החזו"א זצ"ל במכתב להגר"מ שולמן זצ"ל: "אדם נברא בשיער בשביל מצות תגלחת שבתורה!" כמו"כ מוצאים בספר "מעשה איש" (חלק ב' עמ' נ"ח) בשם מרן החזו"א, שלכן נשתבחה ארץ ישראל בז' המינים, בשביל דיני התורה הנלמדים מהם

למחרת, קודם שהחל ללמוד בספר "חיי אדם" החל רבינו לספר: "זוכרים אתם מה שאמרנו אתמול על הזבוב, שאין דבר בעולם שנברא שלא לצורך, והכל נברא לצורך שיתחזקו ממנו בעבודת ה' ע"י התבוננות. הנה היום בבוקר בצאתי מביתי שמעתי צפצופי פה, נשאתי עיני והבטתי השמימה וראיתי להקת ציפורים עפה ומזמרת לה', וחשבתי והתבוננתי

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 86 פקודי תשע"ו

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת
רשות לצלמו למטרת זכויה חרבים בלבד.
לתרומות והוצאות, חוספת מעוים, הצעות והערות
יש לפנות בטלפון: 0527-69-79-44
או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

בגליון זה מוגש החלק השני של מאמר זעקה גדולה ומרה עם עבודת
הבטחון. ובגליון הבא יובא החלק האחרון בע"ה.
קיבלנו מאחד מתלמידי רבינו ז"ל הרה"ג ר' י. ש שליט"א מאמר
נפלא. מפאת אריכותו נביא את חלקו השני בגליון הבא בע"ה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו
זצ"ל עוברים ערכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על
עקבתא דמשיחא ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק
בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

מוכרח ממושכלות השכל. זו הסיבה שמשמעות
המילה דעת היא "חיבור" כמ"ש וידע האדם את חוה
אשתו, כי הדעת היא "המחברת" בין השכל לגוף,
ועי"ז משעבד את הדמיון של הגוף למושכלות
הקושרים ומחייבים לפעול על פיהם.
תכונתו של עמלק היא להפריד בין ידיעת השכל
להרגשת הגוף, ועל שם זה נקרא עמלק מלשון
"מליקה" (של עוף) שהוא חיתוך והפרדה בין הראש
לגוף. כפי שהיה בהופעתו הראשונה. למרות הידיעה
הברורה שנתגלתה בקריעת ים סוף שמלכותו ית'
מוכרחת ושולטת בעולם, אך זה אינו מחייב את
המעשים בפועל. ממש כמו שהבנתו של ראובן אינה
מחייבת את שמעון, והיינו שאין המושכלות משפיעות
על הגוף מאומה. לכן עמלק הוא אילנא דספיקא
שמטיל ספק בדברים המוכרחים ביותר, ואחר שיש
איזה פקפוק בעצם הבנת השכל, שוב מן הנמנע
להפכו למוחש ומורגש שיוכל הגוף למששו ולהתפעל
ממנו.

עבודת הפורים להכניס את השגת השכל שבקריאת המגילה לתחושת הגוף בסעודה

בקבלות הסבא מקלם מובא שקיבל עליו
לקראת יום הכיפורים שלא יהא מומר להכעיס,
והוא פלא עצום לכאורה, אדם גדול כמוהו
הספוג ביראת חטא ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו
חשד עצמו מלהיות מומר להכעיס? אכן באמת
לפעמים המושכל אצל האדם ברור באופן
שהדבר מוכרח אצלו, ומ"מ אינו נוהג כך למעשה
כי יש איזו הרגשה שההכרה אינה מחייבת אותי
עד הסוף. זו בחינה מסויימת של "מכיר את קונו
ומתכוון למרוד בו" והוא נורא ואיום!
זוהי העבודה בפורים. קריאת המגילה נותנת
את השקפת השכל בבהירות האמונה, אמנם לא
די בכך, כי יכולים לישראל ח"ו במצב של ניתוק
הגוף מן השכל, וקרירות בהרגשות הגוף,

זעקה גדולה ומרה עם עבודת הבטחון [חלק ב']

[סכום החלק הראשון. התבאר שענינו של עמלק
להתנגד לכל מה שיש בו כבוד שמים. וזהו בב'
אופנים. א' נגד כל גלוי כבוד שמים המופיע
כתוצאה ממעשה ישראל. ב' נגד כל הופעת כבוד
שמים מלעילא "למען שמו" – היינו שאינו תלוי
בעבודתנו אלא מצדו ית'. ולכן העבודה בזמן
הופעת קטרונו של עמלק להתחזק בב' אלו וכאן
נעוץ שורש סוגית הבטחון. לבטוח בה' שיעשה
מצדו ית' ישועה אף שלא ראויים לכך. יתאמץ
בדרכי ההשתדלות שהם תפילה וזעקה. ולכן
בזמן מלחמת עמלק נדרשה עבודה כפולה "זעקה
גדולה ומרה" עם בטחון מוחלט ש"ריוח והצלחה
יעמוד ליהודים". תכונתו העיקרית של עמלק
היא חוצפה, היינו לשלול לגמרי כל השכלה
שמלכותו בכל משלה. אלא הכל ח"ו מקרה. כל
הגילויים הנפלאים של נפלאותיו "מקרה"].

האדם אסור במושכלו וחופשי בדמיונו

נעתיק הדברים שנאמרו בחלק הראשון של המאמר
לעבודת הנפש.

הנה האדם מורכב מגוף ונשמה, הנשמה היא השכל
המשיג גדלות ה' ויחודו ית', שמכריחו להתבטל לפניו
ולעשות רצונו, כלשון הגרי"ס זצ"ל באיגרתו הידועה
"האדם אסור במושכלו", היינו שהשגת המושכלות
קושרת ואוסר אותו לעשות רק כפי הבנת שכלו,
מאידך גופו נוטה להתענג בתענוגות בשרים ולהיות
"חופשי בדמיונו" לעשות ככל העולה על רוחו, "בל
יחת מן העתיד הודאי". כי יש בכח הדמיון לערער את
הדברים המוכרחים ביותר שלא יחת וירעד מהם, כי
הדמיון כוזב ומקבל את כל השקרים שבעולם.

הנה יש כאן ב' מציאויות שונות, הנשמה והגוף, נשמה
שהיא מן העליונים המבינה את ההכרח הגמור של יחוד
הש"ת, וגוף שהוא עפר מן האדמה אשר הדמיון
הכוזב שולט בו להיות חופשי לגמרי, והם כמו ב' בני
אדם שונים, שמה שהנשמה מבינה אינו מחייב את
הגוף, כי הגוף מתייחס אל המושכלות כדבר מופשט
ואינו מוכרח כלל, כמו שהבנתו של ראובן אינה
מכריחה את שמעון. אבל הקב"ה נתן לאדם כח
המקשר בין הגוף לנשמה, שהנשמה במושכלותיה
תשפיע על הגוף לעשותו מוכרח. כח זה נקרא כח
"הדעת" שהוא החדרת הדבר המושכל והמופשט ללב
האדם והפיכתו לדבר מציאותי המורגש בחוש, בכדי
שיתפעל הגוף ממנו בהרגשה חושית ולהיות אף הוא

ולחמשיך להתנהג בפועל לפי הנטיות החומריות של הגוף, וע"כ הוסיפו לנו חז"ל את העבודה באכילה ושתייה להכניס לגוף את השגת השכל, שיחוש בכל הרמ"ח והשס"ה שלו את המושכלות שהבין בקריאת המגילה.

ביאור דמיון עמלק לכלב

חז"ל המשילו את ביאת עמלק להלחם עם ישראל לבן המורכב על כתפו של אביו ומעניק לו כל חפצו, וכששאל הבן היכן אבא זרקו מעל כתיפו ובא הכלב ונשכו. הנה נקטו חז"ל במשל חכמתם שעמלק הוא כלב. כלפי עצם המשל היה אפשר לדבר על כל חיה אחרת כפי שהאומות נמשלו לארי ודוב וכו' ואם בחרו לדמותו לכלב אות היא שרק לאומה זו יש דמיון לכלב וצ"ב במה דומה עמלק דוקא לכלב.

הפירוש הוא שלא מצינו בכל הבע"ח אחד שישוה את עצמו עם האדם כמו הכלב, הכלב נמשך אחרי האדם ומחקה אותו, ומרגיש צד השוה עמו. זהו עמלק שאינו נלחם עם ישראל מתוך שנאה סתם ככל האומות, אלא מרגיש את עצמו שהוא האדם המוכרח בבריאה ומתנגד לעצם שם אדם של ישראל, ואכן אחז"ל (מגילה י"א א') "בקום עלינו אדם" אדם ולא מלך והיינו המן, כי עמלק נעמד בתורת אדם בצד הטומאה, ומתנגד לעצם תורת האדם דקדושה. זוהי תכונת הכלב המדמה עצמו לאדם, וזהו שיא החוצפה, שבע"ח שהוא נבדל לגמרי מן האדם ירגיש צד השוה עמו. זוהי חוצפתו של עמלק.

ולכן מתנגד עמלק לכל דרכי העבודה של עם ישראל שיופיו ושלמותו של האדם הוא ב"נעשה אדם בצלמינו כדמותינו" ופרש"י להבין ולהשכיל, "להשכיל" הוא השגת המושכלות במח,

"להבין" הוא בינת הלב המרגיש את המושכלות. וכאמור לעיל עמלק מתנגד לשניהם. מתקומם כנגד עצם המושכלות להחליש את תוקף בהירות ההשכלה שאינו מוכרח כלל, וממילא להחליש גם את "הרגשת" הלב במושכלות, ולעשות פירוד גמור בין המח והלב.

התנגדות עמלק כנגד ב' חלקי עבודת האדם דקדושה האמונה והבטחון ועבודת התפילה

דיברנו [בחלק הראשון] שעמלק מתנגד לב' הדרכים של התגלות כבוד שמים בבריאה, הן בהתגלות שמצדו ית' "למען שמו", הן בהתגלות הבאה מכח עבודתם של ישראל. והם המה ב' דרכי העבודה של עם ישראל בעת צרה, הראשון הוא האמונה והבטחון בישועת ה' ש"ה ילחם לכם ואתם תחרישון", והשני הוא דרכי השתדלות ע"י עבודת התפילה שאין כחם אלא בפה. ההרכבה של ב' דרכים אלו, האמונה והעבודה, היא צורת אדם בשלמות, היינו ש"נשמתו" דבקה במושכלות ומשגת את היחוד העליון שהוא כל - יכול בהחלט, ותפקיד "גופו" הוא לעבוד עבודת ה' בפועל להזדכך ולהתאים עצמו עם השגות הנשמה וזהו בעיקר בעבודת התפילה, ועל שניהם מתנגד עמלק בקום עלינו "אדם".

אופן התנגדותו לב' הדרכים של עבודת ה' - אמונה ועבודת התפילה, היא כדרכו של הכלב המחקה את אדונו ומתדמה לו, ונבאר הדברים. כאשר עם ישראל מתנהג רק בדרכי בטחון ואמונה בהש"ת שהוא השולט היחיד ופועל הכל כרצונו, ומתרפים בדרכי העבודה בפועל, צועק עמלק אכן הכל מוכרח ותלוי בידי שמים, ואין דרכי עבודה של האדם כלל. וכאשר עם ישראל רק משתדלים בעבודתם וזועקים בתפילה, אבל אין לבם נכון בבטחון בישועת ה', צועק עמלק אכן הכל תלוי רק בעבודה ואין נתון בידי שמים כלל, ואינו מרשה לחבר בין שניהם.

וע"ז באה "הזעקה גדולה ומרה" של מרדכי, יחד עם הבטחון הגמור ש"רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר". כי באמת צריך לאחוז בב' הדרכים גם יחד, כי ב' המהלכים תואמים באמת והולכים יחד בד בבד, כי על אף שניתן הכח לאדם לפעול למעלה ולקבוע את דרכי ההשגחה, עדיין לא יצא באמת שום דבר מידו ית', והוא עשה עושה ויעשה את כל המעשים.

החובה לאחוז תמיד בב' הדרכים יחד

זו עבודתינו תמיד, לאחוז בב' הדרכים יחד ולא להתרפות חלילה מאחת מהם. יש ב' סוגי מצבים לאדם, לפעמים רואה הסתר פנים שכאילו כל דרכי ההשגחה הולכים כנגדו, ונכנס ליאוש "זה חלי ואשאנו", וחושב שתלוי רק בעבודתו לשנות את ההנהגה לטובתו, וזו טעות כי ההשגחה הפנימית אינה מושגת לנו ובאמת אין הקב"ה מסיר חסדו וטובו ממנו, ובכחו הבלתי גבול מסובב את הישועה בדרכים שנראים להיפך ממש, ומעשה המן גופא יוכיח שכל פעולותיו של המן נהפכו לישועתן של ישראל.

וכן כאשר באה כבר הישועה, אסור לתלות את הישועה בעבודתו ש"כחי ועוצם ידי" בתפילה ועבודה "עשה לי את החיל הזה", אלא צריך להאמין שהכל בידי שמים באמת, שהוא הפועל ברצונו הכל - יכול בלי להיות תלוי בעבודתו כלל.

ולפעמים הוא להיפך שרואה את הישועה קרבה ובאה בודאות, ומניח הכל בידי שמים ומתירשל בעבודת התפילה, ואז יכול להתהפך הכל לרעה ח"ו, שה"בידי אדם" יכול לשבור ח"ו את הדרכים ש"בידי שמים", וכן כשרואה אדם סיעתא דשמיא בכל דרכיו, עלול להכנס להשקפה שבין כך הכל מושגח בידי שמים, ואין לי צורך בעבודה, זהו ה"אשר קרך" מב' הכוונות, וצריך לזכור ש"מזה ומזה אל תנך ידיך", ולאחוז בב' הדרכים יחד, להתחזק באמונה ובטחון, ובד בבד להשתדל עם כחינו שבפה ולהתחזק בתפילה ועבודה.

כיצד להשתמש בכח עמלק לקדושה [נפשו גחלים תלהט על עקבתא דמשיחא עמ' 45]

אמרו חז"ל על הפסוק ולאום מלאום יאמץ, שלא נבנתה צור אלא מחורבנה של ירושלים. גילו לנו כאן חז"ל הקדושים שיש יחס מיוחד בין עשו לישראל שלא נמצא ביחס לשאר האומות. בשאר האומות יתכן שיעלו וירדו בלי קשר להצלחת או כשלון ישראל, אך ביחס לעשו אינו כן. כשזה קם זה נופל. היינו שעשו קם על גבי נפילת ירושלים ולהיפך. ובלשונם של חז"ל חורבן צור בונה את ירושלים וחורבן ירושלים בונה את צור. עומק הענין שבנפילת האחד נלקחים האוצרות הרוחניים שלו לשני. וצריך להבין איזה אוצר רוחני יכולה כנסת ישראל לקחת מעשו.

כחו העיקרי של עשו כפי שבא לידי בטוי אצל נכדו עמלק הוא הכשרון לא להתפעל משום דבר. אף אם הוא מוכרח ממש. כזכור עמלק בא להלחם כנגד ישראל היוצאים ממצרים אף שאימת ישראל נפלה על כל האומות וכפי שנכתב בשירת הים. חיל אחז יושבי פלשת וכו'. אך עמלק אינו מתפעל מכל זה, ובגאון מתנגד ומכריז "אז מה".

רכוש זה של עמלק הוא כלי רב עוצמה לקחת אותו ולעמוד מול כל העולם הצועק להיפך מאמיתת התורה ומאיים לבלוע את הצורת ת"ח המקורית והאמיתית. וכן לעמוד מול כל החומריות המתחדשת בכל יום ולא להתפעל ולהכריז בגאון "אז מה". זו הדרך בעקבתא דמשיחא לבנות את ירושלים מרכושו של עמלק. אך סכנה צפונה בעצה זו והיא נטילת כח החוצפה למרוד בשלשלת הדורות.

מלחמה לה' בעמלק [שיחה פורים תשמ"ז קיבלתי מהרה"ג י. ש שליט"א]

ב' שאלות

נברר בעזהשי"ת ב' נקודות הצריכות בירור בענינא דפורים.

א' מה שמצינו במלחמת עמלק חידוש שלא היה בשום מלחמה אחרת שעשה משה רבינו ע"ה בין ישראל לעמים במלכי האמורי ובמלחמת מדין. במלחמת עמלק היתה המלחמה בב' חזיתות, מצד אחד שלח משה רבינו את יהושע שר הצבא ללחום בעמלק, ומצד שני התעסק בשמים במלחמה זו, וכשהרים ידיו גבר ישראל וכשחלילה הוריד גבר עמלק.

ב' מה שחז"ל אומרים (מגילה ז) אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. ואף שזה פרט בחובת השמחה של יום הפורים, חז"ל הדגישו כאן הפלגה בענין זה, דהיינו שהשמחה תגיע עד נקודה של 'עד דלא ידע', והרמב"ם (פ"ב ממגילה) כתב כיצד חובת סעודה זו, שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, וישתה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו עכ"ל, הרי שזה חלק מן הסעודה רק שישתדל עד קצה אחרון בהשתדלות השמחה, ויש להבין אמאי שמחת פורים שונה משמחת כל המועדים שאין בהם ענין להשתדל עד כדי כך בענין השמחה.

גזירת המן מעין גזירת המיתה של אדה"ר

איתא במגילה (יד) ת"ר ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה, מאי דרוש אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה ממיתה לחיים לא כל שכן. מבואר בגמ' שהציאה מגזירת המן היתה יציאה ממיתה לחיים. ביאורו שהגזירה לא היתה רק ע"י המן ואחשורוש, שהרי אמרו חז"ל כל מקום שנזכר במגילה המלך סתם קאי על מלכו של עולם, ולכן מרדכי היה צריך לדעת אם נחתם למעלה בחותם של טיט או יותר מזה ח"ו. ויתר על כן

אמרו (חולין קכד) המן מן התורה מנין המן העץ. מפורש שהגזירה שנגזרה על אדה"ר באותו חטא דעץ הדעת נגזרה על הכלל ישראל בדורו של אחשורוש, שזו היתה גזירת מיתה כפשוטו. וכשם שא"א לצאת מהגזירה של אדה"ר, כן כשנתעוררה שוב גזירה זו כמעט וא"א היה לבטלה. ומרומז שהיתה גזירת המן מאותו אופי של גזירת המיתה של אדה"ר. הגזירה על שונאיהן של ישראל היתה "ביום אחד" ואצל אדה"ר ביום אכלך מות תמות.

ישועת פורים תחית המתים ממש

עפ"י משנ"ת הישועה בפורים היתה הצלה ממיתה לחיים - יציאה מגזירת מיתה לחיים ממש. וכשם שאם היו חוזרים לאדה"ר החיים הראשונים שהיו לו זה היה רק ע"י תחיית המתים [ומה שהיום חי אחר החטא אי"ז החיים הראשונים ואכמ"ל], כן בביטול גזירת המן היה ביטול גזירת 'המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו' והיתה זו תחיית המתים ממש.

הפסוק בתורה המרמז על תחיית המתים הוא בסוף שירת האזינו "ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל". מבואר ש"אני אמית ואחיה" נובע ממהלך של "אני הוא ואין אלהים עמדי" וביאורו שבתחיית המתים אין מקום לטעות שאולי מעורב בזה כח נוסף מלבדו ית'. זהו פשוטו. אך ביתר עמקות, אנו אומרים בברכת תחיית המתים מחיה מתים ברחמים רבים, זה בא להורות שתחיה"מ באה רק מצדו ית' ברוב רחמיו, ואין שום כח אחר שיכול להחיות מתים. ומה שאמרו בסוף כתובות כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו. ביאורו שהוא זוכה לזה ברחמיו ית', אבל לא שהלימוד הוא מחיה מתים. ועומק הענין דהנה כתוב "תנו עוז לאלקים על ישראל גאותו ועוזו בשחקים" היינו שאנו כביכול נותנים עוז למעלה והוא ית' רוכב עלינו. כל זה הוא כלפי מהלך הבחירה שנמסרה לאדם, אבל במהלך של "אין אלקים עמדי" שם אין הבחירה קובעת אלא הכל מצדו ית' ברוב רחמיו וחסדיו.

ובעת נדרשת שמיעה עדינה להבין שהישועה של פורים שהיתה יציאה ממות לחיים, היתה בפנימיותה הנהגה שהיא לפנים מדרכי הבחירה ולא לפי ערך הבחירה, כי דרכי התחייה הם במהלך של "אין אלהים עמדי".

קטרוג עמלק על היות ישראל בעלי בחירה

עתה נבוא לבאר ענין עמלק שעל ידו יצאה הגזירה, על הפסוק 'ויזנב בך כל הנחשלים אחריך' איתא בחז"ל והובא ברש"י שהיה חותך מילותיהם של ישראל וזורק כלפי מעלה, ואמר זה מה שבחרת? טול מה שבחרת! מילה היא אחת מהמצוות שבתורה והקב"ה הוא שבחר במצוות. לכן בא עמלק ולקח אחת מן המצוות וזורק כלפי מעלה ואמר קח בחזרה מה שבחרת, אך יש לבאר למה זרק דוקא מילות ולא ציצית או תפילין. כדי להבין הענין נבין את יחודו של עמלק. בלעם הגדירו בברכותיו 'ראשית גויים עמלק'. אין הכוונה שהוא בא ראשון להלחם עם ישראל ולכן הוא ראשית גויים, אלא שהוא עומק המקטרג על ישראל, בנקודה העמוקה ביותר. הוא עומד נגד הראשית של כלל ישראל, נגד המובחר שבכלל ישראל [ראשית מלשון מובחר כמאה"כ ראשית עריסותיכם]. מצות מילה אל אף שהיא אחת מן התרי"ג מצוות, אך יש לה עדיפות על כולם. בן נח יש לו ז' מצוות וכשנתייגר ומל נעשה יהודי גמור שמחוייב בתרי"ג מצוות, ובכח מצוותיו לא רק שיקבל שכר עליהם [שזה יתכן גם בגוי] אלא שיהיה בהם כח של 'תנו עוז לאלקים', שזו עבודת הבעל בחירה וזה שייך רק במהול. נמצא שהמילה יוצרת בעל בחירה. כאן בא עמלק לקטרג על נקודת הבחירה של כלל ישראל, והדעה הכוזבת שלו היא שאין בחירה, ולכן זרק דוקא מילותיהם לא מצד המצוה שבזה אלא משום שמסמלת את יצירת הבחירה, וזהו שאומר 'טול מה שבחרת' - בחירה? טול! אין בחירה למטה. עמלק כפר בכל ה'תנו עוז לאלקים' שיש לכלל ישראל ורצה לעקור נקודה זו מתוך הבריאה.

זהו גם הביאור מדוע בא דוקא לפני מתן תורה, חניה אחת לפני הר סיני כשהיו ישראל ברפידים ודרשו חז"ל (מכילתא) שרפו ידיהם מן התורה. כי עמלק רצה למנוע ירידת התורה לארץ, ואם אין ישראל אין תורה. אך באמת שזהו גם הענין דלעיל שרצה לבטל הבחירה, כי המילה יוצרת גברא של בעל בחירה והתורה עושה אותו למצווה ועושה, ובצירוף שניהם יוצא ה'תנו עוז לאלקים' כמאה"כ 'ה' עוז לעמו יתן' דקאי על תורה שבה כל כח ה"עוז". ובמילים אחרות המילה יוצרת את הגברא והתורה היא נתנית כח לגברא שיוכל לפעול "תנו עוז". הכופר בבחירה שאוחז שאין לה מקום בבריאה מטרתו תמיד לעקור שני אלו שלא יהיה גברא הראוי לפעול ולא כח לפעול כנ"ל.

מלחמה לה' בעמלק בשם י"ה דוקא

עתה הט אונך לדבר חדש. הגם שיש רע בבריאה שהוא התנגדות לרצונו ית', וכל מיני עבריינות על רצונו הוא השייכות של בני אדם עם הרע, אך מ"מ אין בבריאה דבר שיהא לו קיום אם אין בו איזה תועלת לבסוף למערכת הטוב, ומקרא מלא דיבר הכתוב "כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה" ופירש"י (שבת מט) למענהו - לקילוסו ומה שיש רשע בבריאה לבסוף יצא ממנו גם קילוס ע"י יום

רעה שיתבטל הרע מן העולם וזה הניצוץ המחיה את מערכת הרע, אך הכח המחיה את הטוב הוא הקילוס היוצא מעצם קיום הטוב. זהו ניצוץ החיות שלו, אך קיום כל הבריאה היא רק קילוסו ית'.

כתיב "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור" והביא רש"י דברי חז"ל במכילתא אין הכסא שלם ואין השם שלם עד שימחה זרעו של עמלק מן העולם, ולכן כתוב כס חסר א' ושם הוי"ה חסר האותיות האחרונות ו"ה. מצב זה ימשך עד שתהיה מחית עמלק לגמרי. ואע"פ שעתה שם הוי"ה חסר אך יש שבועה בשם אחר, שם י"ה שהמלחמה עם עמלק תהיה עד חרמה. השם י"ה המוזכר כאן הוא גם מהשבעה שמות שאינם נמחקים, אך כלפי השם המיוחד הוא רק ב' אותיות. כי במהלך של שם המיוחד אין השם שלם, אך כיון שי"ה זה שם בפני עצמו יש כאן שבועה בשם זה על מלחמה לה' בעמלק. וביתר דיוק השם י"ה הוא הנלחם בעמלק, והיינו שכל מה שעמלק יכול להלחם ולקלקל הוא רק שלא יתגלה מהשם המיוחד ב' האותיות האחרונות ו"ה, אך במערכה של שם י"ה אינו יכול להזיז כלום. ויש לבאר הדברים.

ישנם ב' מהלכים בהם הקב"ה מנהיג את הבריאה. מהלך התלוי בבחירת התחתונים, ובמהלך זה האדם נותן עוז לפמליא של מעלה. מהלך נוסף הוא מהלך אינו תלוי כלל בדרכי הבחירה של האדם. ב' מהלכים אלו נרמזים באותיות שם הוי"ה ב"ה. ב' האותיות הראשונות י"ה מורות על המהלך שאינו תלוי בתחתונים כלל. והמהלך וב' האותיות האחרונות מורות על מהלך ההנהגה התלוי בבחירת האדם, כך קיבלנו מחכמי האמת. נעמיק בב' דרכים אלו יותר. כאמור בחירה לטוב מגלה אותיות ו"ה משמו ית', ובחירה לרע חלילה פוגמת בגילוי זה, אבל באותיות ראשונות של השם שעומדים גם כשם בפ"ע, אין הבחירה ברע פוגמת בהם כלל, כי הם אינם משועבדים לבחירה, ואדרבא לעיתים הם משתלטים על דרכי הבחירה. זהו מה שאמרו בגמ' בהדי כבשי דרחמנא למה לך, היינו שלפעמים העולם מונהג ע"פ כבשי דרחמנא שהם למעלה מהשגת אדם, למעלה מבינת אנוש דייקא ולכן הם למעלה מדרכי הבחירה כי בחירה היא רק בבינת אנוש כדאמרינן ברכת הבדלה בברכת החכמה אבל אם אין דעת הבדלה מנין ואם אינו יודע להבדיל אין לו מה לבחור. מבואר שנבנה כל מהלך הבחירה על בינת אנוש אבל כשהבינת אנוש אינה יכולה להבין ולהשיג אז ההנהגה העליונה היא למעלה מדרכי הבחירה, לכן כשמעלים את דרכי ההנהגה למהלכי כבשי דרחמנא אז השם י"ה שאינו נפגם מדרכי הבחירה ואינו מתפעל מקלקולי הבחירה ויכול להוביל מהלכים לכבוש קטרוגים המקטרגים נגד כח הבחירה.

הכפירה בעצם הבחירה זהו הפגם היותר גדול ומהלכי ה"כבשי דרחמנא" שאינם מתפעלים מקלקולי הבחירה יכולים לשבור את הכפירה בבחירה. ואם משמו ית' המיוחד יכולות להחסר ב' אותיות אחרונות אז שם י"ה שהוא שם בפ"ע והם ב' אותיות ראשונות של השם הוא נלחם בקלקול זה ובעיקרו שהוא עצם הכפירה בבחירה.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת פקודי תשע"ז -

לענין מצוות

הנה יש לעיין מהו לענין מצוות, כגון במצה שמורה המעורב עם מצה שאינה שמורה, או אתרוגים כשרים המעורבים עם אתרוגים פסולים.

ולכאורה תליא בדין הנ"ל דאיסור והיתר המעורבים, ולדעת מנחת חינוך וסייעתו דאיסור והיתר הוה מין אחד, שרי. ולשביית השבת אסור מדרבנן.

אך באיל משולש (פ"ו ס"י) כתב דמותר לברור מצות שבורות שאינם ראויות לחם משנה, ממצות שלימות שצריך לחם משנה, דבכהאי גוונא לא חשיבי ב' מינים, דאע"פ דהשבורות אינם כשרים לחם משנה, מכל מקום לא חשיבי כפסולת, דאינו אלא חסרון מעלה. ובהערה (שם ס"ק ס') כתב דאין הדבר מוסכם.

וצריך ביאור מאי שנא מהא דכתבנו לעיל דבאתרוגים ומצות חשיב ב' מינים עכ"פ מדרבנן, ולכאורה איירי גם כשחייב בהמצוה רק מדרבנן. וצריך לומר דמעלה דלחם משנה גרע אף ממצוה דרבנן.

אך העירו, דהרי השלימות טרם נתבררו, ואחר כך כשימצא השלימה, הרי יקח שלימה מתוך השבורות וזה שרי לאלתר, ובהראשונות טרם נעשה הברירה, והרי אמרינן בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב, מובא בבבלי"ל ס' ש"מ סע' א') בבורר צרורות כל היום, דאם נשאר צרורות בתוך התבואה לא חשיב בורר, שלא הועיל כלום לתקן התבואה, שעדיין יש בו צרורות. ויש לדון דמדרבנן מיהת ליתסר.

לענין ברכה

הנה יש לדון מהו לענין ברכה, כגון ברוצה לברך ברכת הנהנין על שלם, ומפרידו מהבלתי שלמים, או על גדול ומפרידו מן הקטנים, ויש לומר דלדעת המתירים בלחם משנה לברור שלימות, הכי נמי הכא לא הוה בורר, דהרי הוה רק מעלה.

והנה העירו דמשכחת לן האי נידון דשלוש וגדול לענין ברכה, רק בבורר לאחר זמן, דאז אם הוה כשני מינים חשיב בורר, משא"כ אם הנידון בבורר לאלתר, אף בלוקח הקטנים, וכן בלחם משנה ולוקח השבורים, מכל מקום אם יאכל הכל לאלתר שרי, דהרי גם המין השני יאכלנו לאלתר, ואם כן אף אם חשיב כשני מינים לא הוה בורר. והמה דברים של טעם.

אך אני בעניי לא אדע, אם שייך על השבורות דרך אכילה, דהרי לא איכפת לו כלל בשבורות, רק איכפת ליה בשלימות שיהיו נפרדות. אך לכאורה קל וחומר הוא, דאף ברוצה להפריד שני המינים, שרי כששני המינים לאלתר, קל וחומר כשרוצה להפריד רק מין אחד.

אמנם נראה לא כך, דהנה בשלמא בבורר אתרוגים השלימים מהחסירים, ואת החסירים יאכל לאלתר, יש לומר דשרי דהוה ליה כשני מינים, ורצונו בשניהם לאלתר, ורק הוה בזה אחר זה.

אך כל זה כששניהם לאלתר וגם רצונו בכל מין לחוד, אבל בבורר מין אחד, והשני לא איכפת לו שיהא מעורב, אם כן בלוקח מין השני הוה פסולת מתוך אוכל, ואם כן בבורר גדולים מתוך קטנים שרוצה רק הגדולים כדי לברך עליהם, [אם נימא דהוה בורר, וכדעת האוסרים בשלימות משבורות לחם משנה], לא יהא היתר מצד הא שרוצה לאכול השאר.

בורר באיסור והיתר

הנה איתא בקרא עבודות המשכן. ואמרינן בגמרא שבת (מ"ט ב') דל"ט מלאכות של שבת הם כנגד עבודות המשכן.

והנה אחד מל"ט מלאכות הוא מלאכת בורר. והיה בעבודת המשכן, לברור הסממנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני.

והנה דעת תרומת הדשן (סי' נ"ז) דבורר הוה דוקא בבורר אחד משני מינים, משא"כ במין אחד ליכא בורר, כגון בבורר חתיכות גדולות מחתיכות קטנות של אותו המין. והט"ז פליג, ופסק המשנה ברורה (סי' ש"ט סקט"ו) כתרומת הדשן.

ודן במנחת חינוך (מצוה ל"ב, מוסד השבת אות ז') מהו במין אחד פירות, כשמעורב פירות היתר עם פירות ערלה, מי אמרינן דחשיב בורר, דהרי הוה כב' מינים, דהערלה הוה כפסולת, או דילמא לא חשיב בורר, דהרי הוה מין אחד, והאיסור לא חשיב אלא כאריה דרביעא עליה.

ואסיק במנחת חינוך דאינו בורר, דהוה רק מין אחד, ויליף לה מדברי הר"ן בשבת (ס' ב' בדפי הרי"ף) ומדברי המגן אברהם (סי' תס"ו סק"ח, וסי' ת"ק סק"ב). וכך כתבו בפרי חדש (סי' ת"ק סע' ו') ונשמת אדם (כלל ט"ז סק"ד) ואגלי טל (מלאכת בורר סק"כ אות ב', סק"ו אות י').

אך בשביתת השבת (מלאכת בורר סע' י') כתב דהוה בורר מדרבנן, וכך נקט באיל משולש (פ"ו בהערות סק"ט, ובהערות אות נ"ח). ולפי זה עכ"פ יהא מותר באמירה לעכו"ם לדבר מצוה. וכן יהא מותר לדבר מצוה בבין השמשות אם עדיין לא קיבל שבת.

[ואע"פ דבלקחת הערלה בין כך עובר על איסור מוקצה, מכל מקום נפקא מינה מהאיסור דרבנן, בכגון שלוקח ההיתר על מנת לאכול לאחר זמן].

כלים חלביים ובשריים

הנה כתב באיל משולש (פ"ב סע' י"ט) דכלי סעודה חלביים ובשריים הוה שני מינים, משום דתשמישם שונה, זה לבשר וזה לחלב, ומקפידים שלא להשתמש בכל אחד שימוש השני.

ולכאורה ההבדל היינו רק מחמת איסורא דרביעא, ואם כן היינו דלא כהמנחת חינוך. וגם לשביתת השבת הוה רק מדרבנן.

ויש לדון לא כך, אלא הוה כשני מינים, ולא מפאת האיסור, אלא מפאת דהוה שני שימושים, ולא גרע מכלים למנה ראשונה ולמנה אחרונה. אך אין נראה בעיני. והרי בערלה והיתר ודאי תשמישם שונה, ואפילו הכי להני"ל לא חשיב שני מינים.

והגע עצמך, סכו"ם כשר המעורב עם סכו"ם שבלע טריפה שאין משתמשים בו כלל, יהא אסור רק מדרבנן, וסכו"ם של בשר ושל חלב יהא מדאורייתא. ומיהו אין זו טענה מכרעת, דשם אין שני שימושים. אך לכאורה אי שימוש בכלל, לא גרע משימוש אחר. [והעירו דגם צורתם שונה, אך נראה דזה דמי לגדול וקטן, דהוה מין אחד].

וכתב עוד באיל משולש (שם) דכף וכפית הוה שני מינים, דכף משמשת לאכילת מרק וכיוצא בו, וכפית לאכילת לפתן וכיוצא בו, ואם כן נימא דהוא הדין כלים לבשר וכלים לחלב, דיש כאן שני שימושים, וכמו בגדי שבת ובגדי חול, וצריך תלמוד.

היאך סיננו מי החג

הנה אמרינן במשנה בסוכה (מ"ח ב') דמי החג שנתגלתה נפסל, שהיין והמים המגולין פסולין לגבי מזבח, דחיישין שמא שתה מהן נחש, והארס מעורב בהן.

ומקשינן בגמרא (שם נ' א') דאם נתגלה בשבת, לעברניהו במסנת, כדי לסנן המים שלא יהא בו ארס, ואז לא יהא פסול. ותיקשי, היאך היה מותר לסנן המים בשבת, הא הוה מלאכת בורר.

ותירץ בחזון איש (או"ח סי' ק"י ס"ק כ"ג) דנהי דמים מגולים אסורים מחמת סכנתא, וממילא פסולים גם למזבח משום משקה ישראל, דבעינן מן הראוי לישראל, מכל מקום אינו חשש מדינא, והלכך לענין בורר אזלינן בתר רובא, דאינו בורר אלא מים ממים.

והנה היינו רק לטעמא דפסול מים שנתגלו לניסוך המים היינו משום משקה ישראל, וכמבאר בירושלמי סוכה פ"ד ה"ז, והרי הא דאינו ראוי לישראל לשותות, היינו רק משום דמחמירין מחמת סכנתא.

אך לטעמא דפסול מים שנתגלו משום דעל ידי הארס בציר שיעורא דניסוך המים, [כדפירש רש"י שם מ"ח ב'], חזינן דחיישין לא רק משום סכנתא, אלא גם לענין שיעור ניסוך המים, ואם כן מאי שנא דלמלאכת בורר לא חיישין. ואולי יש לומר דלמזבח החמירו.

והנה יש לדון ליישב בענין אחר, ויש להקדים ג' הקדמות,

א. איסור והיתר מין אחד

חדא, דהנה הבאנו לעיל דעת הסוברים דבורר ערלה מתוך היתר שרי, דהוה מין אחד, דהאיסור רק אריא דרביעא עלה.

ב. גם בשני מינים

תו, דבאגלי טל מוסיף, דהוא הדין בשני מינים גמורים, אם סיבת הברירה רק משום האיסור. וכגון בבורר תפוזים של ערלה מתפוחים של היתר, דאם גם התפוזים היו מותרים, לא היה בורר כלל.

ויש לעיין לדברי האגלי טל, מהו בבורר גדולים מקטנים משני מינים, אך כל סיבת הברירה מפאת גדולים וקטנים, ואם הם באותו גודל לא היה בורר כלל. ולכאורה תליא בהא.

וכעין זה בבורר משני מינים מפאת הפרש טעם מועט, והיה בורר גם במין אחד ככהאי גוונא, ואילו לא היה בשני המינים הבדל בטעם, לא היה בורר.

ג. האם מצוות דמי לאיסורים

מעתה יש לעיין להנ"ל, מהו בבורר למצוות ד' מינים, אתרוג ערלה מתוך אתרוגים מותרים, האם הוה בורר, ואם נדמה מצוה לאיסור, אם כן לא הוה בורר, ואם כן להנ"ל הכי נמי בשני מיני אתרוגים, כל שכוונתו למצוה לא הוה בורר, ויהא מותר גם לבורר אתרוגים חסרים משלימים.

לאור האמור יש ליישב קושין

ולאור האמור, יש ליישב קושין היאך היה מותר לסנן המים, דהרי הא דמוציא הארס מהמים, היינו רק מפאת הפסול לניסוך המים, ואם כן הוה כבורר מין אחד. אך כל זה להאגלי טל, וגם להנחה שאין חילוק בין מצוה לאיסור, והדברים מחודשים טובא ואינם נראים, וצריך רב.

תיקון מנא בשרוכים

הנה אמרינן בגמרא שבת (מ"ח א'), ומובא בשולחן ערוך סי' ש"מ ס' ח' דאסור להכניס בתחילה מוכין לתוך הכר או הכסת בשבת, דהוה ליה מתקן מנא. וכתב במשנה ברורה (שם שער הציון ס"ק ס"ח) בשם הריטב"א ושאר קמאי, דהוה מלאכה דאורייתא. [אבל לרמב"ם (פכ"ב מהל' שבת הכ"ג) אינו אלא מדרבנן, גזירה שמא יתפור].

אבל אם כבר היו המוכים בתוך הכסת ונשרו משם, מותר להחזירם. [ובפשוטו אף אם עד עכשיו החליפם למוכין אחרים].

וכתב הריטב"א (בישנים שם) דאם היו בכסת אחת, והכניסם לכסת שניה, הוה ליה כמכניס בתחילה, ואיכא משום עושה כלי.

וכעין זה מצינן לענין שרוכים של נעליים, דהנה איתא בשולחן ערוך (סי' ש"ז ס' ב') דאם נשמטו לו רצועות מנעל, מותר להחזיר הרצועות למקומם, ובלבד שלא יקשור.

וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק ט"ז, י"ח) בשם אליה רבה, דהיינו זוקא אותה הרצועה שהיתה מתחילה בהנעל, אבל להחליף ברצועה חדשה שלא היתה שם מתחילה, אסור, דמיקרי מתקן מנא. וכן הוא בחגורה למכנסיים, דבכל זה אמרינן דאם היה שם מקודם שרי להחזיר, אבל אם לא היה, אסירא.

ויש לדון בהאי דינא בכמה אנפי:

א. הנה כתבו רבנן בתראי (מובא בפסקי תשובות שם) דמנעל לנעל נמי מיתסר, והיינו דאע"ג דהשרוך כבר היה בתוך נעל, מכל מקום אם לא היה בנעל הזה, ואפילו אם היה בנעל השני של אותו הזוג, מכל מקום אסור להכניסו.

וראיתי בקיצור הלכות שבת (סי' כ"ה סק"ז, ושם במקורות אות 23) שכתב להתיר להוציא מנעל לנעל, ודייק לה מדברי המשנה ברורה (שם ס"ק י"ח וס"ק ט"ז), ונראה דיש לדחות האי דיוקא, דהרי חזינן דדין שרוכים ילפינן מכר, והרי בכר אמרינן דמיתסר מכר לכר.

ב. הנה דנו חכמי הזמן אם הפך הכסת, האם מותר להכניס בה מוכין שהיו קודם במצב הפוך. והיה נראה לי דלא שנא.

ג. וכתבו הפוסקים דיש לומר דלהניח שרוכים חדשים רק בחור העליון יש לומר דשרי, דלא חשיב תיקון מנא, דהרי לאחר השבת יוציאום כדי להכניסם כהוגן.

ד. ולענין לשים בשבת סדין לצפות הכר, בתשובות בצל החכמה (ח"ד סי' צ"ג) כתב להתיר, דהסדין והכר הוה כל אחד כלי בפני עצמו, ובכהאי גוונא לא חשיב תיקון מנא.

ורמי אנפשיה מתשובה אשכנזית שהביא הבית יוסף (סי' ש"ז), והביאו במשנה ברורה שם ס"ק ט"ז, דמותר להכניס אבנט חדש במכנסיים, כיון דאינו מבטלו שם ועשוי להכניס ולהוציא תדיר, ותיפוק ליה דהאבנט הוה כלי בפני עצמו, וכתב ליישב דאיירי שעד השתא לא ייחד את האבנט לכלי.

אך תיקשי, דאמאי כתבו הפוסקים דאבנט שמבטלו שם יהא אסור בשבת, הרי הוה ליה כמו לצפות כר. ואולי אם מבטלים האבנט, הוה ליה ממש חלק מהבגד, ואינו דומה לצפוי הכר.

מספק אין להכניסם לנעליים

מעתה יש לעיין, כשהיו ב' שרוכים בתוך זוג נעליים, וקטן הוריד השרוכים מהנעליים ועירבבם, ועכשיו אין יודעים איזה שרוך מנעל ימין ואיזה שרוך מנעל שמאל.

והנה לא נוכל להכניס השרוכים לנעליים, כי שמא מחליף ומניח השמאלי בימיני, והימיני בשמאלי, וזה אסירא משום מתקן מנא. ונמצא דאסור להחזיר שניהם.

ואע"ג דיתכן דהיא כהוגן, מכל מקום הא ספיקא הוה, וספיקו לחומרא, לא מיבעיא אם הוה מלאכה מדאורייתא, דהא ספק דאורייתא לחומרא, אלא אף אם הוה דרבנן, מכל מקום לא אמרינן הכא ספיקא דרבנן לקולא, מפאת תרי טעמי,

חדא, דהוה דבר שיש לו מתירין, שהרי יכול להניחם למחר, וכדאמר רב אשי בגמרא ביצה (ד' א') דביצה שספק נולדה ביום טוב ספק בערב יום טוב, אסירא, ולא אמרינן ספק דרבנן לקולא, מפאת דהוה דבר שיש לו מתירין.

אמנם הצ"ח (פסחים ט' ב' ד"ה תשע, ביצה ג' ב' ד"ה נתערבה, ועוד עיין בדבריו בנוגע ביהודה תניינא אה"ע סי' ל"ח) סבירא ליה דרך במידי דאכילה אסרינן ביש לו מתירין, דלא יוכל לאוכלו כי אם פעם אחת, וכיון שאכלו היום לא יאכלו למחר, ואם כן שייך לומר ביה דיש לו מתירין למחר, אבל בהשתמשות שאינו מחסרו, כגון טלטול, לא אמרינן דהוה דבר שיש לו מתירין, כיון דיכול להשתמש גם היום וגם למחר, והרי מפסיד טלטול של היום.

אך הגרע"א (במערכה, מ"ס עירובין ל"ח א') כתב דמהש"ך (סי' ק"ב) מוכחא לא כך.

ותו, הא הכא איקבע איסורא, דחדא אסירא וחדא מותרת, והרי אם נתיר שרוך בחד נעל, הרי גם נתיר להניחו בנעל השניה, וזה לא יתכן.

האם חשיב מוקצה

הנה כיון דבכהאי גוונא שנתערבו הני ב' שרוכים, אי אפשר להשתמש בהם, נמצא דשרוכים אלו אין להם שימוש, ואם כן יהיו שניהם מוקצה, דהם כלי שמלאכתו לאיסור, והוא מותר לטלטל רק לצורך גופם ולצורך מקומם ולא מחמה לצל, וכדון שרוך חדש דאסור להשחילו בנעל.

ויש לדון דלא יהא מוקצה, דהרי יכול להכניס שני שרוכים בנעל אחת, ואז מותר ממה נפשך. אך יש לומר דאינו עומד לזה, אלא עומד להמתין עד למחר, ולהכניס כל שרוך בנעל אחד. תו, דמאי איכא למימר בחורים קטנים שאי אפשר להכניס בהם שני שרוכים.

תו יש לדון דלא יהא מוקצה, דהרי יכול להכניס שרוך אחד בב' חורים ושרוך אחד בב' חורים. ובזה יש לעיין האם אסור, דהרי מכל מקום משוי מנא בשניהם, דכך סוגר יותר טוב. ועוד יש לומר, דהרי אינו עומד לזה. ועוד, דמה איכא למימר כאשר יש רק שני חורים והם קטנים שאי אפשר להכניס שנים בחור אחד.

ולכאורה יש לומר דאף אם אסור להחזירם לא יהא מוקצה, דהנה איתא בשולחן ערוך (סי' ש"ח סעי' ח') דדלתות הכלים שנתפרקו מהכלים מותרין בטלטול, מפני שכשהיו הדלתות מחוברים בכלים היה גם עליהן שם כלי אגב אביהן, וגם עכשיו עדיין ראויות להחזירן ולחברן אל הכלים, אע"ג דאסור להחזירם בשבת. [ויש לדון מפאת שברי כלים, דראויין למלאכה]. והכי נמי יש לדון בנידון דידן, דהשרוכים חשיבי כהדלתות, ומותרים בטלטול.

אך הנה אשכחן בכפתור שנפל מבגד, דלדעת מנחת שבת (סי' פ"ח סק"ב) דמי לדלתות הכלים, אך בתהלה לדוד (סי' ש"ח ס"ק י"א) דן בזה לאסור, כיון דמחוסר תפירה. ומעתה יש לעיין בשרוכי נעליים, דמחוסר להכניסם למנעל למאי מדמינן.

[הנה כתבו הפוסקים לענין עץ חיים שנפל מספר תורה, דאינו מוקצה, אע"פ שאסור להחזירו בשבת, דדמי לדלתות הכלים, והיינו מכיון דאינו מחוסר פעולת תיקון, אבל במחוסר תיקון, יש לדמות להך דתהלה לדוד].

אך הכא יש לעיין עוד, דהא מספקא לן אם יחזירם לנעל הנכון, והרי בכהאי גוונא יש לעיין בדלת כלי ודעתו להחזירה לכלי אחר, ומסתברא דלהחזיר לכלי אחר לא יועיל.

אך אי משום הא יש תקנה שיחזיר לשתייהם ויחליף. אך יש לומר דחזרה ארעית לא חשיבא. [ואע"ג דאם היו השרוכים בב' הנעלים מלפני שנפלו, יהא סותר לשתייהם, התם היו קבועים].

חקירה בספק מוקצה

אך יש לומר דנהי דאיהו אינו יודע לאיזה נעל להחזיר, אבל הרי באמת יש לכל שרוך נעל ידידה.

ותליא בהא דיש לחקור במוקצה שאסור להשתמש בו רק מספק, מי אמרינן דאזלינן בתר המציאות דאסורים בשימוש, ואם כן הוה מוקצה בתורת ודאי, או דילמא אזלינן כלפי שמיא דמותרים בשימוש, ואם כן אינה מוקצה כלל.

וכגון בנידון דידן, דאם אזלינן בתר המציאות, אם כן השרוכים הם מוקצה, דהרי אינו יכול להשתמש בשני השרוכים, אבל אם אזלינן כלפי שמיא, אינם מוקצה, דהרי כלפי שמיא גליא דכל שרוך מותר להכניס בתוך נעל ידידה.

והנה לחד גיסא, יש להוכיח מפרי מגדים והגרע"א ומגן אברהם דהוה מוקצה ודאי, אמנם לאידך גיסא, בחזון איש מבואר לא כך, אלא אינו מוקצה כלל, וכדלהלן:

ראיה א' - פרי מגדים בעגל שנולד

הנה חזינן בשולחן ערוך (סי' תצ"ח סעי' ה'), ומשנה ברורה שם ס"ק כ"ח) דעגל שנולד ביום טוב מבהמה העומדת לאכילה, או מבהמה טריפה העומדת לכלבים, מותר, ורק הנולד מבהמה שעומדת לחרישה או לחלב או לולדות, הוה מוקצה.

וכתב במשנה ברורה (שער הציון אות כ"ז) בשם הפרי מגדים (א"א אות ח') דהיינו דוקא אם הָאֵם הוה ודאי טריפה, אבל אם הוה ספק

טריפה וילדה ביום טוב, דבין השמשות אינה עומדת לא לאדם שמא הוה טריפה, ולא לכלבים שמא תחיה לאחר י"ב חודש, יש לומר דהעגל הוה מוקצה.

ומעתה תיקשי, הא כלפי שמיא גליא דממה נפשך ראוי, דאם הוה טריפה אם כן ראוי לכלבים, ואם אינה טריפה אם כן ראוי לאדם, אלא חזינן דאזלינן בתר המציאות, והרי מספק אינו יכול להשתמש בהעגל, דאולי אינו ראוי לדבר זה. ואם כן בהני שרוכים יש לאסור.

ראיה ב' - הגרע"א ביש לו מתירין

וכן יש למילף מדברי הגרע"א (במערכה, עירובין ל"ח א'), דהנה מביא הגרע"א הוכחת הפני יהושע דבספק דרבנן אסרו משום דינא דדבר שיש לו מתירין, לא רק באכילה אלא גם בטלטול, [נדלא כדברי הצ"ח שהבאנו לעיל], מדחזינן דספק ביצה שנולדה ביום טוב אסור לטלטלה, מכיון דהוה דבר שיש לו מתירין.

ודחה הגרע"א ראייתו, דאף אם נימא דספק מוקצה שרי לטלטל, [וכסברת הצ"ח], מכל מקום מכיון דמספק אסרינן באכילה מכיון דיש לו מתירין, ממילא הוה מוקצה, דכל מאכל שאסור באכילה ממילא הוה מוקצה.

הרי חזינן דאע"פ דכלפי שמיא גליא נקטינן לענין טלטול דמספק מותר, ולא נולד ביום טוב, [וגם באכילה מותר], מכל מקום מכיון דבמציאות אסור באכילה אם כן אסור גם בטלטול.

ראיה ג' - הגרע"א בזימן ב' עופות

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תצ"ז סעי' י"ב) דאם זימן שני עופות ומצא שלשה, חדא מהן הוה מוקצה, וממילא מספק כולן אסורין.

וכתב במגן אברהם (שם ס"ק י"ד) דאם אחד מהן נאכל או נפל לים, כולן מותרים, דסומכין דזה שנאכל או נפל הוא המוקצה.

והקשה הגרע"א (בגליון על מג"א שם) דאכתי נאסר משום מיגו דאתקצאי, דהרי קודם שנפל אחד מהם לים היה הדין דכולם אסורין, ואם כן באותו שעה אתקצאי. [והרי אין בידו להתירן, דהא בהפיל בידים אסורים]. ותירץ הגרע"א דהוה מוקצה לחצי שבת. ולפי זה בהיה כן מערב שבת יהא אסור.

והרי התם ידענו שיש שנים מותרים, והשתא נתגלה שהם המותרים, ואם אזלינן כלפי שמיא, אם כן לא היה מיגו דאתקצאי כלל. אלא חזינן דאזלינן בתר המציאות שלא יכל להשתמש. אך אכתי צריך עיון שהרי נתברר שהוקצה בטעות.

ראיה ד' - מגן אברהם באתרוג

הנה הביאו ראיה נפלאה, דהנה אמרינן בגמרא סוכה (ל"ז ב') דאתרוג בשבת שבסוכות לא הוה מוקצה, כיון דאפשר להריח בו. [וכך נפסק בשולחן ערוך סי' תרנ"ח סעי' ב'].

והקשה במגן אברהם (שם), דהנה איתא בשולחן ערוך (סי' תרנ"ג סעי' א') דבזמן הזה אין להריח באתרוג, מכיון דנחלקו אם מברכים עליו, ואם כן עדיין יהא מוקצה. ותירץ המגן אברהם, דאפשר לברך על פרי אחר ולהוציא האתרוג, או דשאני בשבת, דלכולי עלמא מותר להריח בו ולברך עליו.

והשתא מאי קשיא לן, הא כלפי שמיא גליא דיכול להשתמש בו, או אם ברכה או בלא ברכה. אלא חזינן דאזלינן בתר המציאות.

[והעירו, דיש לדחות, דהוקשה למגן אברהם כיון דאין מריחין בו בשבת, כבר הוה ליה כאתרוג שאינו עומד לריח, משא"כ בספק מקרי, כגון בשרוכים שנתערבו. אך לא בריא לי האי חילוקא].

ראיה ה' - פרי מגדים לענין בסיס

הנה כתב בפרי מגדים (סי' ש"י א"א סק"ח) דאם נתערב ביצה אחת של איסור שנולדה בשבת, בהרבה ביצים של היתר שנולדו בערב שבת, ובא נכרי ולקח כל התערובת בידיעת הבעלים והניח על בסיס, פשיטא שיהא בסיס.

והנה לכאורה חזינן דדין מוקצה תליא בהמציאות, והרי לדידיה כל הביצים אסורים, משא"כ אם נימא דאזלינן כלפי שמיא, הרי בסיס זו הוא לאיסור ולהיתר, והרי המותר הוא שנים והאסור אחד, ויותר חשובים השנים מן האחד. [בראש יוסף (שבת מ"ז) כתב כדבריו בפרי מגדים, אך האי פרט דהוה בסיס, כתב שזה באפשר].

נפקא מינה לענין שבועה

הנה נפקא מינה בזה נמי, בדבר שיש בו שני שימושים, ונשבע

שלא לעשות אחד מהם, והשתא שכח על מה שנשבע, ואסור בכל השימושים. וכגון לָבֶן שניתן לאוכלו, וניתן לשתותו כשמערבבו, ונשבע ואינו זוכר אם נשבע שלא לאכול, או נשבע שלא לשתות, דאסור בשניהם.

האם יהא מוקצה או לא, דכלפי שמיא ידעי שיש בו שימוש, אבל איהו מופקע מהשימושים. ולהאמור יהא מוקצה.

הוכחה מהחזון איש דאינו מוקצה

אך לאידך גיסא יש להוכיח מדברי החזון איש לא כך, דהנה חזינן ביום טוב שחל להיות ביום ראשון, מותר ביום טוב בכל הדברים האסורים בשבת, כמו נר וסכין של שחיטה, ולא אמרינן דהוה מינו דאתקצאי בין השמשות, מפאת דמינו דאתקצאי מחמת יום שעבר לא אמרינן, וכדכתבו תוספות בסוכה (י' ב', ובשאר דוכתי). [וזה טעמא נמי דביצה שנולדה ביום טוב ראשון מותרת ביום טוב שני, דשתי קדושות הם].

ואע"ג דבפועל היה אסור בבין השמשות, מכל מקום כלפי שמיא גליא דלהצד שבין השמשות לילה והוה תחילת היום טוב, היה מותר להשתמש בו, ולא איכפת לן דהיה באמת אסור.

ומוסיף בחזון איש (או"ח סי' מ"ט ס"ק י"ג) דלא רק דדינא דמינו דאתקצאי ליכא, אלא גם בשעת מעשה לא הוה מוקצה.

ולפי זה כתב, בהא דאיתא בשולחן ערוך (סי' תרנ"ג סעי' א', ומשנה ברורה שם סק"א) דהדס של מצוה אסור להריח בו כל ימי החג, לפי שעיקרו אינו אלא להריח בו, ומזה הוקצה כל שבעה,

והנה ביום האחרון של חול המועד, אף שאסור להריח ההדס, מכל מקום אינו אסור בטלטול, דהרי לא נאסר בו מוקצה, דאינו לא שבת ולא יום טוב, ובשמחת תורה נמי אינו מוקצה כיון שאז מותר להריחו.

נמצא דבבין השמשות של כניסת שמחת תורה, נהי דאסור להריחו, דיילמא בין השמשות יממא, מכל מקום מותר לטלטלו, דממה נפשך מותר בטלטול, שאם הוא לילה מותר להריח, ואם הוא יום אין כאן מוקצה. [ועוד עיין בגליון הגרע"א או"ח סי' תקט"ו ס"א, וסי' תרס"ב סק"א, דמתבאר דביאר מינו דאתקצאי בענין אחר].

ותיקשי, אימא דאף דהוה לילה, אך כיון דבמציאות אינו יכול

להריח ליהוי מוקצה. אלא חזינן מזה דלא אזלינן בתר המציאות אלא אזלינן כלפי שמיא, ואם כן בשרוכים שנתערבו נמי.

תו כתב בחזון איש (שם) דהוא הדין בסבר בבין השמשות שהוא איסור, ואחר כך נתברר שהיה מותר, לא אמרינן מינו דאתקצאי, דאגלאי שהיה טעות. והעיר הכותב (בסוגריים שם) מהא דאיתא בשולחן ערוך (סי' ש"י סעי' ד') דמוקצה בטעות אינו מוקצה, וכדברי החזון איש. ועיין במשנה ברורה (שם ס"ק י"ז) דהביא לשון רש"י דמשמע איפכא, [דכתב דשאני התם דבאמת לא הסיח דעתו], וכבר עמד בפרי מגדים (שם), ועיין בתשובות מהרש"ם (חי"א סי' א'). ואמנם אף אם נימא כמשמעות רש"י דמוקצה בטעות הוי מוקצה, שאני התם מכיון דבטעות סבר כן, משא"כ הכא הרי ידע דיש כאן ממה נפשך להיתירא.

ספיקא דדינא שאני

ואם כן תיקשי הני ראיות אהדדי, ויש לדון ליישב, דספיקא דדינא שאני, ובין השמשות הוה ספיקא דדינא כמבואר בריטב"א בשבת (החדשים), ולפי זה דברי הפרי מגדים רק בספק במציאות.

אך עדיין יש לעיין מדברי המגן אברהם הנ"ל (שם סי' תרנ"ח) דגם התם ספיקא דדינא. [וכן יש לעיין מדברי הגרע"א (או"ח סי' תצ"ח סעי' ה') דמתבאר מדבריו דגם בספיקא דדינא הוה מוקצה בתורת ודאין].

ספק או טעות

אולי נימא דחלוק היכא דאסירא מחמת ספק, דזה משוי ודאי, משא"כ היכא דבאמת הוא מותר, רק לדידיה יש טעותא,

דכל שאסור עליו מספק הוה מוקצה ודאי, כגון בהך דהפרי מגדים בספק טריפה, דאין כאן טעות, אלא מפאת הספק מקצה דעתו. וכן בהך דשרוכים אסורים מחמת ספק בכל נעל. [ואפילו בגוונא שיש שני שימושים ואחד מותר ואחד אסור, ולא ידעין מי האסור ומי המותר, דיינינן בכל שימוש בפני עצמו, וממילא מיתסר].

משא"כ בכגון גוונא דהחזון איש בהדס, הרי ממה נפשך להצד דבין השמשות יום ליכא איסור מוקצה כלל, ולהצד שבין השמשות לילה, באמת ודאי מותר, ופורש רק בטעות ולא מספק.

והיינו דהחילוק דאם יש ספק מיהא, משוי מוקצה ודאי, אבל אם אין ספק אלא שלדידיה יש טעות, לא הוה מוקצה.

אך לא אדע אם החילוק נכון, דבטעות באמת הוא טעות, אבל הכא מיתסר מחמת ספק בבין השמשות, אלא דלהצד דלילה הוא מותר, וצריך תלמוד.

עניני שבת

דחבר מוסכם בדברי שאר קמאי].

ולכאורה ראייה לדבריו מקושיין דידן, דהטעם דאינו יכול לחמם מים בשינוי, דהרי גם בשינוי אכתי איכא מלאכת מבשל מדאורייתא.

ב. מחזיק הקומקום כל הזמן בשינוי

אמנם יש לעיין לדעת מהר"ח אור זרוע, מהו אם מחזיק הקומקום בשינוי ומתקרב לאש וממשיך להחזיקו בשינוי כל הזמן על האש.

והנה חזינן בגמרא שבת (מ' ב') דאם יש שמן על היד ומתקרב למדורה, ומתבשל השמן שבידו, אינו חייב משום מלאכת מבשל, דהרי הוה ליה שינוי, חזינן דגם במלאכת מבשל פטור בשינוי, ותיקשי על המר"ח אור זרוע.

אלא שמעינן דבכהאי גוונא מודה, דדבריו הם דדוקא בשינוי שנעשה קודם המלאכה, אבל בשינוי בזמן המלאכה, מודה דחשיב שינוי.

ואם כן אכתי תיקשי דבאשתפיך חמימיה, הרי יכול לאחוז הקומקום בשינוי כל הזמן וכהנ"ל. ואולי אינו בהווה.

ג. לא שרינן כל איסור דרבנן

ובפשוטו יש ליישב קושיין, דלא שרינן כל איסור דרבנן כדי לקיים מצות מילה, אלא דוקא באכילת כמון התירו.

מלאכת מבשל בשינוי

הנה אמרינן דבאשתפיך חמימיה, [והיינו דהוחמו חמין מערב שבת לצורך המילה ונשפכו בשבת], אין למול, דהרי יצטרך אחר כך לחלל שבת כדי לחמם מים לרפואת התינוק, ואסור להכניס עצמו לכתחילה למצב של חילול שבת. [דקיימא לן כרז"ה (שבת ז' א' מדפי הרי"ף) ודלא כרמב"ן (בעה"מ שם נ"ז א')].

והנה אמרינן בשולחן ערוך (סי' ש"א סעי' ז') דאם יודע דאם ימול, יצטרך ללעוס כמון [היה דרכם לתת לאחר המילה מין בשמים שחוק לרפואה] לצורך רפואת התינוק, שרי למול, כיון דטוחן בשינוי, והוה רק איסור דרבנן.

ואם כן תיקשי, דאע"פ דאשתפיך חמימיה, מכל מקום יכול למול, ואחר כך יחמם המים בשינוי, ואע"פ דכלאחר יד אסור עכ"פ מדרבנן, מכל מקום הרי התירו איסור דרבנן.

א. מהר"ח אור זרוע

הנה כתב בתשובות מהר"ח אור זרוע (סי' ל"א) דהמניח תבשיל על כירה בשינוי, כגון שמחזיק הקומקום בשינוי ומניחו על הכירה, חייב משום מלאכת מבשל, ואין בזה פטור דכלאחר יד, מפאת דהמלאכה עצמה לא נעשית בשינוי. [ושמעתי מגאון אחד שליט"א דאין

בשורה טובה לדוברי אנגלית

יצא לאור ספר אגן הסהר באנגלית

כולל בתוכו עובדות, הנהגות, עצות והדרכות, פניני הלכה, חכמה ומוסר מרבינו זצוק"ל, ובסופו מצורף קונטרס תמונות מרהיב עין במיוחד מחיי רבינו

כמו כן יצא לאור בימים אלו מהדורה חדשה של הספר בלשון הקודש

עם הרבה תיקונים ומעט הוספות – כולל בתוכו הרבה עובדות והנהגות מענייני פורים ופסח

ניתן להשיגו בירושלים, הספר בלשון הקודש - משפ' פיש גבעת משה 12 (קומה לרדת) טל' 02-5373351

הספר באנגלית – משפחת פיש גבעת שאול 30 ירושלים 026537343

ובבני ברק - משפחת פיש רחוב הרב קוטלר 21 טל' 03-6188995

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם

תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו ז"ל היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו זצ"ל בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לתרומות והערות, סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב,

פקס 0737263949 טל' 035703949 בין

השעות 7.30 עד 8.30 בערב

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת פקודי

"מלאכת מתיר בשבת - בגדרי מתיר על מנת לקשור"

"ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקודש וגו'". (פרק ל"ט פסוק א').

לא משנה לנו מתי יקשור שוב את הקשר, שאם בשעת פתיחת הקשר התקיים התנאי שזה נעשה על מנת לקשור, הרי נעשתה כאן מלאכה שלמה. ומעתה ההמשך של על מנת לקשור כבר אינו שייך לעצם המלאכה, וכדי להתחייב במלאכה הזו אין לנו נפ"מ מתי ואיך יעשה את הקשירה.

מתיר על מנת לקשור ע"י גוי

ואפילו אם כשפותח את הקשר דעתו שהתנאי על מנת לקשור יעשה על ידי גוי, ג"כ מתחייב מצד מתיר, שהמלאכה של מתיר היא עצם ההתרה, והקשירה שיעשה בסוף אינה שייכת לעצם המלאכה, אלא זה תנאי בעלמא שצריך מתיר על מנת לקשור. ממילא גם אם כוונתו שזה יעשה על ידי גוי, אין זה מגרע במלאכת מתיר, דסוף סוף מצד מעשה פתיחת הקשר היה כאן מעשה מלאכה שלם, והתנאי הוא תנאי בעלמא שצריך שההתרה תהא מתוך דעת של על מנת לקשור, ומי יקשור בסוף זה לא שייך לעצם המלאכה, אלא העיקר שהמחשבה תהא על מנת שבסופו של דבר תהיה קשירה. ולכן אפילו אם חושב שגוי יקשור בסוף את הקשר, מתחייב במלאכת מתיר שפתח את הקשר.

התיר על מנת לקשור וחזר בו

ולפי זה נראה עוד שאם בשעה שפתח את הקשר היה דעתו על מנת לקשור, ולאחר שפתח חזר בו ואין בדעתו לקשור, אין זה מבטל את המלאכה למפרע. משום שהמלאכה היא אך ורק פתיחת הקשר, אלא שצריך שזה יבוא מתוך מחשבה על מנת לקשור, ואם בשעת הפתיחה חשב על מנת לקשור, התקיים התנאי ונעשתה כאן מלאכת מתיר. וממילא מה שאח"כ יחזור בו ולא יהא בדעתו לקשור קשר, אין זה מבטל את השם מלאכה מפתיחת הקשר, שהיתה כאן מלאכה גמורה של מתיר, ובשעת המלאכה גם התנאי שהדעת תהא על מנת לקשור התקיים בשלמות.

מתיר על מנת לקשור כאשר הקשר כצורת הקשר הראשון

אמנם יש לדון מה הדין אם דעתו על מנת לקשור את הקשר בדיוק באותה צורה או באותו מצב כמו שהוא עכשיו לפני פתיחת הקשר, ואין לו שום תועלת ותכלית בהתרת הקשר, האם יש בזה חיוב מתיר או לא. והנידון בזה דהנה הציור הפשוט של מתיר על מנת לקשור הוא שלדעתו הקשר אינו קשור מספיק טוב או שהוא במקום לא טוב, ולכן הוא מתיר על מנת לקשור יותר טובה ומועילה. עוד ציור של מתיר שיש תיבה שקשורה בחוט או שקית שקשורה בקשר, ופותח את הקשר כדי להוציא מתוך התיבה והשקית את מה שצריך, מתוך מחשבה שאח"כ יחזור ויקשור שוב את הקשר. בכל האופנים הללו כשמתיר ופותח את הקשר יש לו תועלת בעצם פתיחת הקשר, ולכן מעשה ההתרה ופתיחת הקשר מוגדרת כמלאכת מתיר, וחייב עליה.

ומעתה יש להסתפק באופן כזה שפותח את הקשר על מנת לקשור בחזרה בדיוק באותה צורה שבה הקשר היה סגור מלכתחילה, ואין

הנה כל ל"ט אבות מלאכות שאסורות בשבת נלמדות מהמשכן שמלאכות שנעשו במשכן נחשבות למלאכה ואסור לעשותם בשבת, ואילו מלאכה שלא היתה במשכן אין על זה שם מלאכה ואין איסור לעשותה בשבת.

ובמשנה בשבת (דף ע"ג א') מובא את כל אבות מלאכה שנאסרו בשבת, והגמרא מביאה בכל אב מלאכה היכן מצינו את המלאכה הזו במשכן. והנה במלאכת קושר ומתיר הגמ' דנה (דף ע"ד ב') היכן מצינו מתיר במשכן, ואיתא בגמ' "מתיר מאי איכא למימר, וכי תימא דאי מתרמי ליה תרי חוטי קיטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד, השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה עושין, אלא אמר רבא ואיתימא רבי עילאי שכן צדי חלזון קושרין ומתירין". ופרש"י, "צדי חלזון, לצבוע התכלת בדמו והוא כמין דג קטן ועולה אחת לשבעים שנה. קושרין ומתירין, שכל רשתות עשויות קשרים והן קשרי קיימא, ופעמים שצריך ליטול חוטין מרשת זו ולהוסיף על זו, מתיר מכאן וקושר מכאן". מבואר בגמ' שמלאכת מתיר היתה במשכן בצידת התכלת, שלפעמים היו צריכים להוסיף חוט ברשתות שבו צדו את התכלת לצורך המשכן, והיו מתירים את הקשר שיש באחד מהרשתות ומוציאים משם חוט אחד, וקושרים את אותו החוט ברשת השניה.

מתיר על מנת לקשור

ובראשונים דנו אם במלאכת מתיר האיסור מדאורייתא הוא דווקא במתיר על מנת לקשור, או שהאיסור נאמר אפילו במתיר שלא על מנת לקשור, שהמלאכה היא בעצם פתיחת הקשר אפילו שאין כוונתו אח"כ לקשור בחזרה קשר חדש.

דהנה לפי המסקנה לומדים את מלאכת מתיר מצדי חלזון, שהיו מתירים את הקשר שיש ברשת אחת כדי להוציא חוט ולקשור ברשת אחרת, א"כ המתיר שהיה שם הוא נעשה על מנת לקשור, שהתיר את הקשר מהחוט כדי להוציא את החוט הזה ולקושרו במקום אחר. וממילא צריך להיות שאיסור מתיר בשבת יאסר מדאורייתא דווקא במתיר על מנת לקשור.

אבל לפי ההו"א של הגמרא שלומדים את זה מחוטי היריעות של המשכן שכאשר נמצאו שני חוטים קשורים זה לצד זה, היו מתירים חוט אחד, הרי בזה כשהתיר את הקשר ההתרה לא נעשתה על מנת לקשור שוב קשר חדש, שהתיר את הקשר שבחוט הזה והשאירו פתוח. וא"כ רואים שאין תנאי במתיר שיעשה על מנת לקשור. ובביאור הלכה (סימן שי"ז סעיף א', ד"ה דינו כמו), הביא את שיטות הראשונים, והאריך בזה.

מתיר על מנת לקשור לאחר השבת

והנה לשיטות הראשונים שמלאכת מתיר נאמרה דווקא במתיר על מנת לקשור, נראה שדין זה שצריך על מנת לקשור אינו שייך לעצם מלאכת מתיר, אלא הוא תנאי בעלמא שצריך שבשעת פתיחת הקשר יהא דעתו על מנת לקשור, אבל עצם החפצא של מלאכת מתיר היא פתיחת הקשר ותו לא. וממילא פשוט שהמחשבה שחושב בשעת פתיחת הקשר על מנת לקשור, אינה חייבת להתקיים דווקא בשבת, שמצד מלאכת מתיר

בהתרת הקשר שום תועלת, אם יש בזה חיוב קושר או לא. שיש לדון ולומר שבאופן כזה פתיחת הקשר מוגדרת כמקלקל, ואין על זה שם מלאכה. שכל החפצא של מלאכת מתיר הוא דווקא במקום שיש בהתרה ובפתיחת הקשר פעולה שיש בה תועלת, ובכך המעשה הזה מוגדר כמעשה מלאכה. אבל אם אין בזה שום תועלת ומתיר על מנת לקשור באותה צורה ובאותו אופן, אי אפשר להגדיר את המעשה הזה כמלאכה אלא רק כמקלקל, ופטור עליה.

וכיוצא בדבר מצינו בחזון איש (או"ח סימן ס"א סק"א) שכתב לגבי מלאכת מוחק, שהחיוב בה הוא כמוחק על מנת לכתוב, שכתב שכל החיוב הוא דווקא כאשר רוצה לכתוב כתב שהוא יותר מעולה מהכתב הראשון, אבל אם דעתו לשוב ולכתוב באותה צורה ובאותה מתכונת ללא שום שינוי מעלה מהכתב הקודם הרי זה מוגדר כמקלקל ואין על זה חיוב. וז"ל: "ולא הוי כמוחק על מנת לכתוב, דזה אינו אלא כשיש לו צורך לכתב השני והראשון אינו במעלות השני, אבל הכא אין השני עדיף כלום מראשון והוי מקלקל". וא"כ י"ל דהוא הדין לענין מלאכת מתיר לפי הראשונים חיוב מתיר מדאורייתא הוא רק במתיר על מנת לקשור, אם אין לו שום תועלת בפתיחת הקשר, ודעתו לחזור ולקושרו בדיוק כמו שהיה מקודם, הרי פתיחת הקשר אינה מוגדרת כמלאכה אלא כקלקול ופטור עליה מדאורייתא.

מתיר על מנת להתלמד בעשיית קשר

אלא שיש לדון מה הדין אם רוצה להתלמד איך עושים את הקשר, ולכן הוא מתיר את הקשר על מנת לקשור שמתוך זה יבין איך הקשר הזה עשוי ויידע לעשותו בעצמו, האם בזה יש חיוב מתיר או לא.

והנידון הוא שמצד אחד יש לו מטרה בפתיחת הקשר, ואינו סתם מקלקל ללא שום מטרה מוגדרת, וא"כ יתכן שאפשר להחשיבו כמלאכה של מתיר ואסור בשבת. אבל מצד שני גם באופן הזה עצם פתיחת הקשר אין בה שום תועלת, שדעתו לשוב ולקשור את הקשר בדיוק באותה הצורה כמו שהיה קודם, ובמעשה ההתרה לא עשה שום פעולה שיש בה צורך, וממילא לענין מלאכת מתיר יתכן שאי אפשר להחשיב את זה כמלאכה כיון שאין לו שום צורך בהתרה הזו.

ונראה לומר שכיון שאין תועלת בעצם פתיחת הקשר ודעתו לשוב ולקשור אותו בדיוק כמו שהיה מקודם, ממילא מצד עצם הפתיחה אי אפשר להחשיבו כמלאכה. אבל כיון שיש לו תכלית בזה כדי להתלמד בעשיית הקשר, א"כ יש כאן מעשה מלאכה, אלא שהיא מלאכה שאינה

צריכה לגופה. שהמלאכה בעצמותה אין לו צורך בה, שאין לו צורך בעצם הפתיחה, אלא צורך מצד אחר כדי להתלמד איך עושים את זה. וממילא דינו תלוי במחלוקת תנאים אם בשבת חייבים במלאכה שאינה צריכה לגופה או לא. ולרבי יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, ולרבי שמעון פטור. ולהלכה נחלקו הרמב"ם והראב"ד ועוד ראשונים איך לפסוק. וראה לזה מדברי החזון איש (או"ח סימן נ' סוף סק"ד), דהנה הרמב"ם פוסק כדעת רבי יהודה שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, ובדיני צידה כתב (הלכות שבת פ"י הלכה כ"א) "אחד שמנה שרצים האמורין בתורה ואחד שאר שקצים ורמשים שיש למינן צידה, הצד אחד מכולן בין לצורך בין שלא לצורך או לשחק בהן חייב, הואיל ונתכוון לצוד וצד, שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה".

מבואר ברמב"ם שהצד שרצים כדי לשחק בהם הרי זה מלאכה שאינה צריכה לגופה, שאינו צריך לעצם הצידה, וממילא דינו תלוי בדין מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולדעת רבי יהודה שחייב עליה חייב בכזו צידה, ולרבי שמעון פטור. וכתב החזון איש על דברי הרמב"ם הללו, "אין הכונה לשחק בהן אחר הצידה, דהרי זה לצורך, אלא אוהב לשחק עמהן לצודן ולשחררם ולחזור לצודן וכו'".

מבואר בדבריו שאם הוא צד את השרץ כדי לשחק בשרץ, פשוט שיש בזה חיוב צידה דאורייתא, וזה מוגדר כמלאכה הצריכה לגופה, שהוא צריך את עצם הצידה שרוצה את השרץ למשחק. אלא מדובר באופן כזה שהמשחק שלו הוא מעשה הצידה, שאינו צריך את עצם השרץ כלל, אלא הוא נהנה לעשות צידה וצד את השרץ ומיד משחררו וחוזר וצדו. וזה מוגדר כמלאכה שאינה צריכה לגופה שאינו צריך את עצם צידת השרץ, אלא רק את המשחק של מעשה הצידה.

ומעתה הוא הדין לגבי מלאכת מתיר, אם אינו צריך את עצם פתיחת הקשר, וכל מטרתו בפתיחת הקשר היא כדי ללמוד איך עושים את הקשר הזה, זה דומה לצד שצד למשחק וממילא לגבי מלאכת מתיר זה מלאכה שאינה צריכה לגופה. שמצד אחד זה מלאכה ולא מקלקל כיון שאינו פותח את הקשר בתור קלקול ללא שום מטרה, שפותח את זה מתוך מטרה ותכלית כדי לדעת איך עושים קשר. אבל מצד שני אינו נצרך להתרת הקשר בעצמותה, אלא רק כדי ללמוד איך עושים קשר. א"כ לגבי מלאכת מתיר שענינה הוא עצם פתיחת הקשר זה מוגדר כמלאכה שאינו צריכה לגופה דלעת רבי יהודה חייב ולרבי שמעון פטור.

"במעלת אהרן הכהן שזכה ללבוש את החושן - עין טובה, מתלמידיו של אברהם אבינו" ו"הלבשת את אהרן את בגדי הקודש ומשחת אותו וקדשת אותו וכהן לי". (פרק מ' פסוק י"ג).

מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע וכו'". מבואר שאדם שזוכה לכל המעלות הללו של "עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפלה", הוא נקרא תלמידו של אברהם אבינו, שהמעלות הללו מעלות את האדם לדרגה אחרת לגמרי עד שראוי לקוראו תלמידו של אברהם אבינו.

ולכאורה מה הפשט בגדר הזה של "תלמידו של אברהם אבינו", הלא אברהם אבינו כבר לא חי היום, ואיך אפשר להגדיר אדם שהוא בבחינת תלמיד אברהם אבינו.

מהו תלמיד

אלא הפשט בזה שההגדרה של תלמיד נאמרה על מי שהולך בדרכי רבו, ובהם הוא דבוק בכל זמן ובכל עת. לא מרחק השנים וקירוב השנים קובעים את ההגדרה של "תלמיד", וגם אין זה תלוי אם האדם הזה רואה את רבו ומקבל ממנו תורה בחיי חיותו, או שרבו כבר נפטר והתלמיד לא זכה לראותו. אלא הכל תלוי אך ורק במעשיו של התלמיד, אם הוא הולך בדרכי הרב ובדרכי הצדיק ובמידותיו הוא דבוק, ומהם הוא לומד מה ואיך לעשות בכל מעשה ומעשה, הוא האדם שזוכה לתואר "תלמיד". ואם האדם אינו הולך בדרכי רבו, אינו נקרא תלמיד, ואפילו אם הוא

הנה אחד מהבגדים שאהרן הכהן לבש היה החושן, וברש"י בפרשת שמות (פרק ד' פסוק י"ד) כותב שהסיבה שזכה לזה היה משום "וראך ושמח בלבו", שכאשר שמע שמשה רבנו עלה לגדולה לא קינא בו, אלא שמח על מעלתו, וז"ל: "וראך ושמח בלבו, לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החושן הנתון על הלב". שאהרן הכהן זכה לטהר ולקדש את לבו בשיא השלמות, עד כדי כך שהקב"ה מעיד עליו שכאשר ישמע את גדולתו של משה רבנו, אחי הקטן ממנו, ישמח בלבו. ולכן זכה להלביש את החושן על הלב, שהחושן שהיה זך וטהור, ראוי להניחו על לב זך וטהור, וזהו לבו של אהרן הכהן שטהרו בתכלית השלמות.

אין לו קנאה על חברו

והנה רש"י במסכת אבות (פרק ה' משנה י"ט), מבאר את הגדר של עין טובה, וכתב "עין טובה, שאין לו קנאה על חברו וחביב עליו כבוד חברו ככבודו". וזה המעלה שזכה לה אהרן הכהן שלא קינא במעלותיו של משה רבנו, ועוד היה חביב לו זה שקיבל את כל המעלות הללו, ושמח בלבו עליהם. ובמשנה באבות (שם) איתא, "כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה

כבוד כה גדול. התפלא ראש הישיבה על שאלתם ואמר להם בתמיהה, "מה השאלה הרי הוא נכד של אותו גאון נשגב שחי בדור הקודם?". אמרו לו התלמידים, "גם אנחנו נכדים של גאון וצדיק - שכולנו צאצאים של אברהם אבינו ע"ה, ומדוע אנחנו לא זוכים לכזה כבוד גדול". ענה להם ראש הישיבה, "מה הדמיון בכלל, הלא אותו גאון שאדם זה הוא נכדו, חי בדור הקודם ויש עוד הרבה זקנים שזוכרים את קדושתו וחסידיהם, ואילו אתם אע"פ שהנכם נכדים של אברהם אבינו ע"ה, אבל כבר עברו ממנו אלפי דורות". אמרו התלמידים, "נדמה לנו שהמרחק של הנכד הזה מסבו הגאון, הוא הרבה הרבה יותר גדול מהמרחק שלנו מאברהם אבינו ע"ה".

יסוד הדברים הוא שכדי שאדם יהא קשור עם רבו ועם גדולי הדורות מדורות שעברו, זה תלוי אך ורק אם הוא הולך בדרכיהם ודבק במידותיהם. מי שאינו משתדל ללכת בדרכי רבותיו אע"פ שהוא קרוב אליהם עד מאוד, הוא מוגדר כרחוק מהם מרחק עצום וגדול. ואילו מי שמשתדל ללכת בדרכי אבותיו ורבותיו, ובדרכי גדולי הדורות, יתכן שיקרא תלמידו של אברהם אבינו ע"ה, אפילו שכבר עברו אלפי שנים מהסתלקותו של אברהם אבינו.

יושב בישיבה של רבו ושומע את דברי תורתו רבות בשנים, אם אינו הולך בדרכיו אי אפשר להגדירו בתואר תלמיד. וממילא יתכן אדם שישב בישיבתו של אברהם אבינו, ושמע דברי תורה מאברהם אבינו בכבודו ובעצמו, ומ"מ יקראו לו "תלמידו של בלעם הרשע". שאם התלמיד הזה ידבק במידותיו הרעות של בלעם הרשע ולא במידותיו הטובות של רבו אברהם אבינו, לא יקראו לו תלמידו של אברהם אבינו, אלא תלמידו של בלעם הרשע. ולעומת זאת יתכן אדם בדורנו שלא זכה לראות את אברהם אבינו, והוא רחוק ממנו מרחק של אלפי דורות, ואע"פ כן נקרא לו תלמידו של אברהם אבינו, שאם אותו אדם ילך בדרכיו ומידותיו הנעלות, הוא הוא מי שראוי לתואר הגדול הזה "תלמידו של אברהם אבינו".

לא קירוב הדורות קובע את דרגת הקירבה

מעשה בראש ישיבה מופלג שהגיע אליו נכד של אחד מגדולי הדור הקודם, וכאשר ראש הישיבה שמע שהאדם הזה הוא נכד של אותו גאון, הוא כיבדו בכבוד גדול עד מאוד. התלמידים של ראש הישיבה הכירו את אותו נכד, וידעו שאע"פ שהוא נכד לאותו גאון, מ"מ הנהגותיו שונות לגמרי מהנהגותיו של סבו הגאון, והוא בבחינת חומץ בן יין. וניגשו אל ראש הישיבה ושאלוהו למה הוא מכבד את האדם הזה

"קדושת קרשי המשכן - כל קרש זכה במקומו - וקדושת גג בית הכנסת"

"ויקם משה את המשכן וגו'". (פרק מ' פסוק י"ח).

לדמותו לעליות היכל דקי"ל דנתקדשו בקדושת היכל". אבל תשמיש קבוע של גנאי כותב השו"ע שזה ודאי אסור לעשות בגג של בית הכנסת, שאפילו אם הגג לא התקדש, זה בזיון לבית כנסת שעל גגו עושים דבר קבוע של גנאי. ובט"ז (סק"ד) כתוב, שהישיבה לכך היא משום שזה מעביר את התפילה לעלות למעלה. וכתב "אבל תשמיש של בזיון מאוד נראה דבכל גווני אסור וכו', כל שכן כאן דדבר המאוס יפסיק את התפילה של בית הכנסת לעלות למעלה לשמים, ע"כ אין לעשות כלל בית הכנסת אם יש למעלה ממנו דבר מאוס וכו'". והט"ז מחמיר מהאי טעמא שאפילו בית כנסת שאינו קבוע לא יעשו מתחת מקום שיש בו תשמיש בזוי ומטונף. ובזה המשנ"ב (סקמ"א) והשער הציון (סקכ"ב) מקילים. אבל עיקר הדבר כתוב בשו"ע שתשמיש קבוע של גנאי אסור לעשות מעל בית כנסת.

בניית בית הכסא בגג בית הכנסת

מעשה בבית כנסת שעקב ריבוי המתפללים והלומדים היו צריכים להוסיף ולבנות שם עוד בית כסא, והמקום היחידי שהיה אפשר לבנות בו היה בגג של בית הכנסת. והגבאים חשבו לבנות את זה בקצה הגג, ובכדי שזה לא יהיה מעל המקום שבו מתפללים החליטו להעמיד באותו מקום בבית הכנסת ארון ספרים, וכך ירוויחו שלדעת הט"ז שהחיסרון בבית כנסת שיש על גביו מקום מטונף הוא שהתפילות שמתפללים תחתיו אינם עולים למעלה, א"כ כאן לא יתפללו תחתיו מחמת ארון הספרים שמונח במקום ההוא.

ולכאורה יש לדון בזה, דהנה השו"ע כותב שיש ספק אם מותר לעשות תשמישים בגג בית הכנסת, והנידון הוא אם הגגין והעליות של בית הכנסת נתקדשו או לא, וא"כ לצד שהגגין נתקדשו, לא יעזור מה שמעמידים בבית הכנסת תחת אותו מקום ארון ספרים, דסוף סוף הגג ההוא מוגדר כגגו של בית הכנסת, ואם חלה קדושה על הגג הרי הגג קדוש ואסור לבנות בו תשמיש בזוי או להשתמש בו שאר תשמישים, וממילא לצד הזה צריך לאסור לבנות בגג הזה את בית הכסא.

והגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א אמר, שבשעת הדחק יעשו רצפה נוספת בגג במקום שבו רוצים לבנות את בית הכסא, והרצפה החדשה תהא באופן כזה שיש ריוח בינה לבין הרצפה הקיימת, ועל גבה יבנו את בית הכסא. משום שבאופן כזה הרצפה החדשה אינה נחשבת כגגו של בית הכנסת, ואפילו אם הגגין נתקדשו הרי היא לא נחשבת כגג בית הכנסת כיון שבנויה מעל הגג, שיש ריוח בינה לבין רצפת הגג, וא"כ על גבה מותר לבנות ולעשות את התשמישים שרוצה לעשות, ויוכלו לבנות עליה את בית הכסא.

הנה במשנה בשבת (דף ק"ג א') איתא, "הכותב שתי אותיות וכו' חייב, אמר רבי יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רשם שכן כותבין על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו".

ופרש"י, "משום רשם, סימן, שהיו עושים בקרשי המשכן מפני שמפרקין אותו ולכשיקמוהו לא יחלפו סדר הקרשים, ואתא ר' יוסי למימר דאפילו לא כתב אלא רשם שני רשימות בעלמא לסימן חייב". מבואר בדברי רבי יוסי שבקרשי המשכן היו מסמנים סימן על כל קרש שידעו איזה בן זוגו, שכאשר יפרקו ויקימו שוב את המשכן לא ישתנה הסדר הראשון שבהם הקרשים היו מסודרים.

קרש שזכה בצפון ינתן בצפון לעולם

ובר"ן (ריש פרק הבונה, דף ל"ז א' מדפי הרי"ף) מביא מהירושלמי שהסיבה שסימנו בכל קרש את מקומו שבו הוא נקבע, היא משום שכל קרש במקום שבו העמידו אותו שם הוא זכה את מקומו, ושוב לא משנים אותו לצד אחר של המשכן. וז"ל: "ירושלמי, אמר רבי אמי והקמות את המשכן כמשפטו, וכי יש משפט לעצים אלא קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון לעולם, וכן בדרום ינתן בדרום, לפיכך רושמין עליהן שלא יחליפו". ובמשנה ברורה (סימן ח' סק"ט), מביא בשם המגן אברהם את דברי הירושלמי לענין טלית, וכתב "נהגו לעשות עטרה מחתיכת משי לסימן שאותן ציצית שלפניו יהיו לעולם לפניו, כמו שאמרו חז"ל קרש שזכה בצפון היה לעולם בצפון. ובכתבי הא"י ז"ל כתב שלא היה האר"י ז"ל מקפיד ע"ז". מבואר מכל זה שכל דבר שמשמש לקדושה ולמצווה, חלה קדושה בעצם החפץ ואסור לשנות ולבטלו מקדושתו. וכאן החידוש הוא שאפילו אם החפץ משמש עדיין לאותו מצווה ג"כ אסור לשנותו ממקומו. ובמשכן קרש שזכה להיות בצפון, מקפידים שישאר לעולם בצפון. וכן במצוות ציצית סובר המגן אברהם שצריך להקפיד שלא להפוך את הציצית, אלא הציצית שעומדת לפניו היא תמיד תעמוד לפניו.

תשמיש של גנאי בגג בית הכנסת

והנה בבנין בית הכנסת רואים את ההלכה הזו שחלה קדושה בעצם הבנין, ויש דברים ותשמישים שאסור לעשותם אפילו מחוץ לבית הכנסת, בגגו של בית הכנסת. ודבר זה מובא בשו"ע בסימן קנ"א (סעיף י"ב) שכתב, "יש להזהר מלהשתמש בעליה שעל גבי בית הכנסת תשמיש קבוע של גנאי, כגון לשכב שם. ושאר תשמישים, יש להסתפק אם מותר להשתמש שם". ובמשנ"ב (סק"מ), מבואר שהספק בשאר תשמישים אם מותר או אסור הוא אם גגין ועליות של בית הכנסת נתקדשו או לא, וכתב שהספק הוא "אם לדמותו לעליות העזרה דלא נתקדשו, או כיון דבית הכנסת ובית המדרש נקרא מקדש מעט יש

מרן הגאון רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוק"ל – ראש ישיבות פוניבז' וקמניץ

ועוד. ולפעמים חצי שעה היה מפלפל ומעמיק בשמחה על החידוש ששמע עתה מפי בחור צעיר.

והסברות הללו היו נחקקות במוחו – מוח התורה, ולא היו יוצאות משם לעולמים. ובכל פעם ששב ולמד את אותה סוגיא היה חוזר ואומר את אותו היסוד ששמע בה בשם אומרו, ולפעמים כבר עברו 30 שנה מעת שאותו אדם אמר את הסברה והספיק כבר לשכוח את דבריו.

אבל אצל ר' חיים שלמה, שכל מהותו והוויתו היתה אך ורק בתורה, לא נשכחו הדברים. אדם לא שוכח את הדברים שהם מהות חייו, אצלו הסברה הזו היתה מהות חייו, וכי יתכן לשכוח את החיים בעצמם.

גאון המידות

כשם שהיה גאון בתורה כך היה גאון במידות ובטוב עין, לא היה אחד שדבר עימו ולא יצא ממנו בהרגשה נעימה וחביבה.

גם כאשר שאלוהו בסוגיא שאלות שאין בהם ממש, נתן לשואל את אותו היחס שהיה נותן לשאלות כבדות ועמוקות. פעמים רבות כשהשאלה היתה שאלת "עם הארץ", במקום לפגוע בשואל, היה אומר לשואל "צריך להכנס עמוק בתוך הסוגיא כדי לענות על כוונת שאלה".

פעם אמר שיעור שלם שבו מסר יסוד עמוק בדעתו של התנא רבי שמעון שסובר שדבר הגורם לממון כממון דמי. לאחר השיעור ניגש אליו בחור ואמר לו שרבי שמעון ב"שערי יושר" לא כותב את הענין הזה שדבר הגורם לממון כממון דמי.

הבחור סבר לתומו שמה שהזכיר בכל השיעור את דברי רבי שמעון, הכוונה היתה לרבי שמעון שקופ בשערי יושר ולא לתנא רבי שמעון... כדי לא לפגוע בבחור שאינו יודע גמרא מפורשת, ענה לו בעדינות "אבל העיקר שהבנת את השיעור".

וכי לא אכבדך

פעם הגיע אליו אחד מתלמידיו, עם בנו שעמד להכנס לעול תורה ומצוות, כדי לקבל ממנו ברכה לקראת ה"בר מצווה".

התלמיד שידע עד כמה ר' חיים שלמה חס על זמנו שלא יאבד, ואינו מבטל רגע אחד מתלמודו, לא חשב לרגע אחד להטריח את רבו לבוא לשמחת הבר מצווה, וע"כ לא הביא לו הזמנה לבר מצווה, אלא בא עם בנו רק כדי לקבל ברכה. ר' חיים שלמה קיבלו כדרכו במאור פנים, וברכם בחביבות יתירה, ולאחר מכן התעניין מתי והיכן יהיה הבר מצווה. התלמיד סבר כי הוא מתעניין בזה כדי לתת לו הרגשה טובה, של השתתפות בשמחה, וענה לרבו על שאלותיו. אבל רגע אחר כך הביין כי באמת כוונתו לכבדו ולבא להשתתף בבר מצווה, משום שכאשר ביקש האב מבנו שיאמר לראש הישיבה את הדרשה שהכין, הפסיקו ר' חיים שלמה ואמר "את הדרשה אני אשמע כבר בבר מצווה".

התלמיד אמר מיד לרבו שאינו רוצה להטריחו לבא לבר מצווה, די לו בברכה שקיבל ממנו עתה. ר' חיים שלמה ענה לו מיד בפשטות ובענווה, "אם אתה מכבד אותי שאתה בא לשיעורים שלי, אני לא אכבדך לבוא לשמחת בר המצווה שאתה עושה לבנך?".

עניינים לתורה

בשנים האחרונות היו כמה פעמים שנפל בעת שהלך בדרך, הרופא שבדק המליץ שכדאי לעשות לו בדיקת ראייה, משום שיתכן שאינו רואה טוב ומחמת כן נופל בדרכו.

ר' חיים שלמה נסע לרופא מומחה בביה"ח הדסה, הרופא התחיל לבדוק את הראיה והביא לו אותיות קטנות שיקרא, ואינו הצליח לקרוא. הרופא הגדיל את האותיות, ועדיין אינו הצליח לקרוא. הרופא המשיך והגדיל שוב ושוב את האותיות עד שהאותיות היו גדולות מאוד, ועדיין אינו הצליח לקרוא כלום.

הרופא בדק, ואכן בבדיקתו ראה שהוא כמעט ולא רואה כלום. התפלא הרופא ושאל, "מה אתה עושה כל היום, הרי אתה לא יכול לראות כלום?".

בני המשפחה ענו לו, "הוא יושב ולומד כל היום גמרא". הוציאו את הגמרא שלקח עימו לדרך, הראו לו את האותיות הקטנות שבגמרא שאותם הוא יושב ושונה יומם ולילה.

הרופא נדהם ולא האמין, "הרי הוא לא רואה כלום, ואיך הוא יכול ללמוד את הגמרא הזו?".

אמרו לו, תסתכל ותראה. הרופא ביקש ממנו לקרוא את הגמרא, ואכן הוא קורא את הכל מילה במילה אות באות. ויהי לפלא!

אבל באמת מה הפלא, הקב"ה לא לוקח מהאדם את החיים, ומי שחייו הם התורה הרי הוא נשמר בשמירה עליונה שבכל מצב הוא יוכל להמשיך לשקוד על התורה.

בשבת פרשת כי תשא ח"י אדר א' בעת בה קראו בתורה בכל תפוצות ישראל את פרשת שבירת הלוחות, עלתה למרום נשמתו הקדושה והטהורה של מרן הגאון רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוק"ל, "ללמדך שקשה מיתתן של צדיקים כשבירת הלוחות".

ידידות והערכה גדולה היתה בינו לבין גיסו הגרב"צ פלמן זצ"ל, באחת הפעמים שנפגשו בבית חותנם הגה"צ רבי אברהם יצחק רוטשטיין זצ"ל, דן הגרב"ש עם הגרב"צ בארוכה בסוגיא בבכורות של תרומה שנתערבה בחולין. לאחר שסיימו לדון והגרב"צ הלך, אמר הגרב"ש לחותנו "בכל סוגיא צריך לדעת מיהו המרא דשמעתא שאפשר לשאול אותו את השאלות שבסוגיות הללו, אצל הגרב"צ עניני תרומות ומעשרות ברורים ובהירים אצלו ותמיד אפשר לדבר עימו בסוגיות הללו".

והגית בו יומם ולילה

יומם ולילה היה יושב ועמל בתורה, לא היה זמן של יום ולא זמן של לילה, רק דבר אחד עמד לו מול עיניו, "התורה הקדושה".

היה יושב ולומד לילות שלמים ללא שינה וללא תנומה, החשק והתשוקה הגדולה ללמוד ולהבין את יסודות התלמוד היו מעל כל כוחות ומנהגי הטבע. לפני כל שיעור שמסר היה מקדיש את כל הלילה שקדם לו לעמל התורה, בבירור ועיון כל מעמקי הסוגיא לאור תורתו של זקנו הגדול, רבן של ישראל, בעל הברכת שמואל.

גם בלילות שבהם הלך לנוח מעט, שפתותיו היו מרחשות כל העת בדברי התורה, ומפעם לפעם היה קופץ בזריזות מהמיטה ורץ לעבר ארון הספרים, פותח את ספרי הראשונים והאחרונים שמדברים על הסוגיא שבה עסק, עיין בהם קימעא ושב למנוחתו.

הרבה פעמים התעוררה קושיא חזקה בעת הלימוד, הוא לא היה זו מהגמרא עד שסלל דרך כדי ליישב את הקושיא. והיה יכול לשבת באותה תנוחה שעות מרובות עד שהצליח ליישבה.

פעם סיפר כמשיח לפי תומו שישב ולמד סימן בספר "קצות החושן", ובאמצע הלימוד התעוררה לו קושיא חזקה על דבריו. והיה בטוח שבוודאי לא הבין כראוי את דבריו של קצות החושן, ועמל ולמד שוב ושוב את דבריו ואת כל הסוגיות שעליהם דיבר כדי לראות היכן היתה לו הטעות, שמחמת כן יש את הקושיא הזו. וכך אמר, "לילה שלם ישבתי על הסוגיא בצער לראות היכן הטעות, עד שלקראת הבוקר מצאתי שהגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל שואל את השאלה הזו, ונשאר בצריך עיון על דברי הקצות. אמרתי אם ר' אהרן נשאר בקושיא, סימן שבאמת לא טעיתי בהבנת הסוגיא, והקושיא היא אכן קושיא".

מחשבת התורה

בכל עת מחשבתי היתה משוטטת בים התלמוד, וכשהיה הולך בדרך תמיד הרהר בתורה.

כשהגיע לשמחות של משפחתו ותלמידיו, והיה עוד זמן עד שהשמחה התחילה, שאלוהו אם להביא לו גמרא או ספר לימוד אחר, היה עונה בטבעיות "איני צריך, אני חושב". המחשבה כבר שקועה עמוק בתוך הסוגיא, זה לא הזמן כרגע לפתוח ספר.

הפלא הגדול היה לפני כארבעה חודשים בעת שישב שבעה על בתו הצדקנית ע"ה, וכאשר באו קרוביו ותלמידיו לנחמו, היו אומרים לו על כל אדם שהגיע מיהו האדם הזה, הוא ענה מיד "אני יודע". כלומר אני מכיר אותו, לא הייתם צריכים לומר לי מיהו.

כולם התפלאו מאוד, איך הוא מכיר ומזהה את כולם, הרי תמיד כשהגיעו אליו, לקח זמן מה עד שזיהה את אותו אחד שהגיע אליו, ואיך עתה הוא מיד יודע ומזהה את כולם. והיו אנשים שכמה שנים כבר לא נפגשו עימו, ועתה מיד הוא מכירם.

אבל האמת התבררה מיד, בכל העת מחשבתי היתה שקועה בתורה, וממילא גם כשבאו אליו אנשים, המחשבה הראשונה והטבעית היתה בתורה ולא מיהו אותו אדם, ולכן לקח זמן עד שפינה את המחשבה מהסוגיא שבה אחז כדי לדעת מיהו אותו אדם. אבל עתה בעת יושבו שבעה, אבל אסור בלימוד תורה, א"כ מיד הוא מכיר את כל הבאים.

כי אין שכחה

כל דבר תורה היה אצלו יקר מזהב ומפז, מכל חידוש חדש או סברה חדשה בתורה היה מתמלא בשמחה עצומה על זה שזכה להבין עוד הבנה בתורה הקדושה. לא היה הבדל מי אמר את הסברה הזו, בין אם היא התחדשה לו בעצמו, ובין אם אחרים אמרו אותה, ואפילו אם שמע דבר מפי תלמיד צעיר שרק עתה התחיל את לימודיו בישיבה, אם היה בדברים הללו דבר חדש ואמיתי היה מקבל את הדברים, ושב וחוזר עליהם עוד

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

242

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

דברי קינה ומספד שנאמרו לפני מיטתו של ראש הישיבה רבינו הגר"ש ליבוביץ זללה"ה

יש חיוב הספד, על אדם גדול בפרט, חיוב ההספד הוא גדול מאוד, להספידו כהלכה, אם לא נספד כהלכה יש על זה תביעה גדולה מאוד. לצאת ידי חובת נספד כהלכה על האדם הגדול, הנפטר הגדול, ראש הישיבה זכרוננו לברכה, זה לא בכוחי, אני מבקש מחילה מראש הישיבה הנפטר, שאיני יוצא ידי חובת הספד כהלכה.

הנפטר הגדול ראש הישיבה, הוא בן בנו של הגאון ברכת שמואל, תלמיד רבי חיים, בנו של הבית הלוי, שהרביץ תורה בישיבת וואלוז'ין על פי דרך הלימוד שנתקבלה מרבי חיים וואלוז'ינער, בחיר תלמידיו של הגר"א מוילנא. התורה שלו, שהרביץ בישיבה אצלנו, ובכל המקומות שהרביץ תורה, זוהי תורה הנמשכת, תורת אמת הייתה בפיהו, תורת הגאון! – זה מה שהיה לנו, התורה, והצדקות, וכל המעלות שהתורה נקנית בהם.

הגמרא אומרת (מו"ק כה, ב) רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק, בערבות, בשמי השמים העליונים, יש שם שמחה גדולה כעת. ראש הישיבה זכרוננו לברכה בא לישיבה של מעלה, ונפגש שם עם כל ראשי הישיבות הגדולים, עם רבי ברוך בער וכל הישיבה של מעלה, ושם יש שמחה וששון, בודאי שגם הוא ראש הישיבה שמח גם כן, כשהוא רואה את השמחה הגדולה ששמחים איתו בישיבה של מעלה, אבל מה איתנו, אנחנו לא שמחים, לנו חסר ההשפעה הגדולה, הגאונות והצדקות שהשפיע בישיבה, זה חסר לנו מאוד!

צריכים רחמי שמים למלא את מה שחסר, מה שחסר לנו ולכל עולם התורה, למשפחה החשובה, לאלמנה שתחי' ולכל המשפחה, ולכל כלל ישראל שחסר לנו השפעת התורה והצדקות של ראש הישיבה זכרוננו לברכה, ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותינו די, ונזכה לגאולה שלמה במהרה ובלע המוות לנצח במהרה בימינו אמן.

שאנחנו סובלים מזה, וממילא עלינו להתבונן, מה זאת, מה הסיבה לזה ומה רוצים מאיתנו בשמים, שכל עונשי שמים יש להם סיבה ותכלית לתיקון האדם, ואם נגזר עלינו צער, סימן שיש איזה תביעה ודרישה לתקן משהו, וצריכים לחפש ולבדוק מה הם הדברים שצריכים לתקן.

זהו שאמר רבי לוי שבטים מצאו מציאה ויצא לבם, היינו אף על פי שזה יכול להיות דבר טוב למצוא מציאה, השבטים חששו שמא יש כאן כוונה לא טובה להתנכל להם, כמו שכתוב (בראשית מג, יח) "להתגולל עלינו ולהתנפל עלינו", ומיד עשו חשבון נפשם מה זאת עשה אלוקים לנו, מדוע נגזר עליהם צער כזה. אנו שאיבדנו את רבי סימון על אחת כמה וכמה, שזה בודאי דבר לא טוב, ובודאי שאנו צריכים לחשוב ולהתבונן מה זאת עשה אלוקים לנו, למה גזר עלינו מן השמים אבידה כזאת.

כך גם עכשיו שנפטר רבינו ראש הישיבה זכרוננו לברכה, אנו צריכים להתבונן ולחשוב "מה זאת עשה אלוקים לנו", לנו זה פה בישיבה, שהרביץ כאן תורה, והשפיע השפעה גדולה על בני הישיבה, וגם בישיבת קמניץ, במקומות האלו הייתה השפעתו גלויה וניכרת.

השפעה בכל העולם

ובנוסף גם השפיע על כל העולם כולו, כמו שכתב מרן החזון איש זצ"ל באיגרתו (נדפסה בקובץ אגרות ג, סב) כי בעל תורה אמיתי משפיע השפעה ניכרת על כל סביבתו, היינו מי שעוסק בתורה בשלמות כראוי, והקשר שלו עם התורה הוא כפי שצריך להיות, אדם כזה משפיע השפעה ניכרת על כל סביבתו, אפילו אם אינו מדבר כלום, ואינו אומר דברי חיזוק, ואינו עוסק בפעילות להשפיע על אחרים, רק יושב ולומד ומתפלל ומקיים את דיני התורה, הרי הוא משפיע בזה על כל סביבתו, זהו כוח הקדושה המשפיע! וממילא אחרים מושפעים ממנו להיות כמו שצריך.

והוסיף החזון איש שם כי בעל תורה אמיתי מלבד מה שהוא משפיע על סביבתו, היינו על המקומות הקרובים שהוא נמצא בהם, ששם השפעתו ניכרת, ומרגישים ורואים את ההשפעה, יחד עם זה הוא גם משפיע על

מה זאת עשה אלוקים לנו

השבוע נפטר ראש הישיבה הגאון רבי חיים שלמה זכרוננו לברכה. דבר כזה צריך לעורר אותנו. חז"ל אומרים (בראשית רבה צא, ט) כשנפטר האמורא רבי סימון, הספידו רבי לוי ואמר, שבטים מציאה מצאו כתיב ויצא לבם, אנו שאיבדנו את רבי סימון על אחת כמה וכמה.

כשהשבטים מצאו את כספם שהוחזר בפי אמתחותיהם, נבהלו והתחילו לדאוג שמא מבקשים להתנכל להם, ומיד אמרו "מה זאת עשה אלוקים לנו" – לא מה עשה לנו המשנה למלך או המליץ, אלא "עשה אלוקים", שהכל בידי שמים, מן השמים נתנו לנו את הפחד והסכנה, ועלינו להתבונן מה זאת, מה הכוונה ומה רוצים מאיתנו בשמים, כי כל הקשיים שנותנים מן השמים אינם סתם עונש, אלא לצורך תיקון המעשים.

וידוע שכל עונשי שמים הם בדקדוק שלא ייגרם שום צער למי שלא מגיע לו, כמו שכתוב (דברים לב, ד) "הצור תמים פעלו", וכגון אם נגזר על אדם מן השמים מיתה, הרי יש מזה צער גם לבני המשפחה ולכל הסובבים אותו, ומן השמים לוקחים בחשבון את כל התוצאות, שלא יצטער שום אדם שלא מגיע לו, וגם הצער של המשפחה והסביבה נלקח בחשבון, ואם יש מי שסובל כתוצאה מדיני שמים, גם הוא נכלל באותו הדין.

והנה בעונשי בית דין אין הדבר כן, אלא בית דין דנים רק על האדם בעצמו כפי מה שמגיע לו, ואינם מתחשבים בצער של המשפחה והסובבים, ובאמת הרי גם צער המשפחה הנגרם כתוצאה מעונשי בית דין – גם זה מן השמים, רק בית דין אין להם להתחשב בזה, שהם פוסקים את הדין כפי גזירת הכתוב, אבל מן השמים כבר עושים את החשבון שלא יצטער שום אדם שלא כדין, ואם בני המשפחה לא מגיע להם צער אזי מן השמים מגלגלים את הענין באופן אחר שלא יצטערו, וכגון שייגמר דינו לזכות וכיוצא בזה, שכל צער מן השמים הוא רק כפי המגיע לאדם.

לכן כשראו השבטים שיש להם צער, מיד אמרו מה זאת עשה אלוקים לנו, היינו ראשית שמן השמים עשו זאת, עשה אלוקים, ולמי עשה? לנו,

המקומות הרחוקים, ואמנם אין ההשפעה ניכרת שם כמו במקומות הקרובים, אבל יש השפעה נסתרת בפנימיות הלב.

ומה היא ההשפעה הנסתרת? ידוע שבאיישישוק היו פרושים, אברכים בעלי משפחה, שהיו עוזבים את ביתם לכמה שנים, ובאים לאיישישוק ללמוד תורה, ושם היו מפרנסים אותם, ונותנים להם מה שהם צריכים, אכילה שתייה ולינה, שיוכלו ללמוד בלא הפרעות, ואמרו פעם כי אם הפרושים באיישישוק יפסיקו ללמוד, אזי במקומות הרחוקים יפתחו חנויות בשבת, והיינו שהשפעת לימוד התורה של הפרושים גדולה כל כך, שהאמונה קיימת אצל האנשים הפשוטים הרחוקים בזכות הפרושים בעלי התורה האמיתיים, ואם יחסר לימוד התורה אצל הפרושים זה יגרום לאותם הרחוקים שייחלשו באמונתם ויבואו לידי חילול שבת רח"ל.

זה מה שכתב החזון איש, שבעל תורה אמיתי משפיע לא רק היכן שהוא נמצא, אלא בכל העולם הוא משפיע השפעה נסתרת, וכשיש בעל תורה אמיתי בארץ ישראל הוא משפיע גם באמריקה ובכל העולם!

ומצינו עוד בתוספתא (סוטה יב, ה) שכל זמן שלא נסתלק אליהו הנביא שרתה נבואה על בני הנביאים, וכשנסתלק אליהו ונהיה מלאך פסקה מהם הנבואה, והיינו שכל נבואתם הייתה מכוח השפעתו של אליהו, וכשנסתלק אליהו נפסקה מהם ההשפעה. ואמנם גם לאחר שנסתלק אליהו עדיין היה אלישע הנביא, אבל הוא לא היה באותה דרגה כמו אליהו, ומה שכתוב באלישע (מ"ב ב, ט) פי שניים ברוחך, היינו שהחיה מתים יותר מאליהו, שאלישע החיה שני מתים ואליהו החיה מת אחד (סנהדרין מז, א), אבל בדרגת הנבואה מסתבר שלא היה כמו אליהו, שהרי קיבל את ההשפעה מאליהו, כמו שכתוב (מ"א יט, יט) "וישלך אדרתו אליו".

וכן מצינו אצל משה רבינו ויהושע בן נון, שאמרו (ב"ב עה, א) פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, והיינו כיון שיהושע קיבל את ההשפעה ממשה לא היה כפני חמה אלא כפני לבנה, ואמנם כל זה הוא ביחס למשה, אבל לגבי בני דורו יהושע היה המשפיע והמנהיג, והקב"ה אמר לו (יהושע א, ה) "כאשר הייתי עם משה אהיה עמך", שעשה את כל המופתים כמו משה רבינו, וכפי שנקרע ים סוף על ידי משה רבינו כך אצל יהושע נבקע הירדן, וכשאמר יהושע (יהושע י, יב) "שמש בגבעון דום" עמדה החמה מלכת כמו שמצינו במשה רבינו שעמדה לו חמה (ע"ז כה, א), ואמנם כל זה הוא במעשים, ולא היה יהושע בדרגתו של משה, אלא כפני לבנה.

וכך גם אלישע קיבל את ההשפעה מאליהו, וכל זמן שהיה אליהו בעולם השפיע בקדושתו על הרבה נביאים, כמו שכתב החזון איש שמי שהוא בעל תורה אמיתי משפיע על כל העולם, אבל כשנסתלק אליהו חסרה ההשפעה ומחמת זה השתנתה המציאות ונפסקה נבואה מבני הנביאים.

הנפטר הגדול ראש הישיבה הגאון רבי חיים שלמה זכרנו לברכה,
היה בעל תורה אמיתי בלי ספק, בשלמות המדרגה הזאת ממש!
והשפיע על כל העולם כמו שכתב החזון איש, ועכשיו בפטירתו חסרה ההשפעה לא רק בישיבה, אלא גם בכל העולם, וכיון שההשפעה על הרחוקים היא השפעה נסתרת, ממילא גם חיסרון ההשפעה הוא נסתר, ואפילו ההשפעה הניכרת, יכול להיות שעדיין לא מרגישים כל כך את גודל החיסרון, אבל זה חסר, ההשפעה חסרה בכל העולם!

וכל זה מחייב להתבונן "מה זאת עשה אלוקים לנו" – לא רק לנו אלא לכל כלל ישראל, שחסרה עכשיו השפעתו של הבעל תורה האמיתי, ומן השמים רוצים מאיתנו איזה חיזוק, כל אחד יודע שיש במה להתחזק, יש חיזוק בכמות ויש חיזוק באיכות, וכוון בהתמדת התורה יש חיזוק בכמות הזמן ויש חיזוק באיכות הלימוד ובריכוז המחשבה.

יפשפש במעשי

חז"ל אומרים (ברכות ה, א) אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, ובעירובין דף י"ג מצינו שתי לשונות בזה, יפשפש במעשיו או ימשמש במעשיו, וביאר המסילת ישרים פרק ג' שהם שני עניינים, פשפש היינו לחפש אם הוא עושה מעשים רעים שצריך להפסיק אותם, או שיש מעשים טובים שצריך לעשות ואינו עושה אותם, אלו הם דברים קלים, לבדוק אם הוא עושה מעשים רעים או שאינו עושה מעשים טובים, אבל משמוש זה ענין נוסף, לבדוק את המעשים הטובים שהוא עושה כבר, שמא יש בהם איזו נגיעה ופנייה שלא בשלמות. כך ביאר המסילת ישרים.

ושמעתי היום מאחד שהוא נהנה מאד ללמוד את הפרק הראשון במסילת ישרים, ואינו מתקדם הלאה, אלא חוזר שוב ושוב על ההקדמה ועל הפרק הראשון בביאור כלל חובת האדם בעולמו, ובכל פעם שהוא חוזר על זה הוא מרגיש השפעה, כמובן שצריכים גם לדעת את שאר הפרקים שיש בהם ידיעות חשובות, אבל גם הפרק הראשון לבד יש בו תועלת מרובה לפשפש ולמשמש במעשיו, ושמעתי כבר לפני שנים רבות שמי שרגיל בפרק הראשון של המסילת ישרים זה משפיע עליו מאד, ונהיה אדם אחר לגמרי, כלפי חוץ אין השינוי ניכר, אבל פנימיות הלב משתנה מאד. ואמנם זהו רק אם מרגיש טעם בלימוד הזה, ומרגיש שהדברים מעוררים אותו ומשפיעים עליו, אבל אם חוזר מתוך שעמום, זה לא משפיע, רק מי שמרגיש טעם ונהנה מהדברים האלו, אז בכל פעם יש עוד השפעה ועוד השפעה.

כמו שדרשו חז"ל על הכתוב (איוב יד, יט) "אבנים שחקו מים" שאם המים מטפטפים על האבן, טיפה ועוד טיפה ועוד טיפה, אזי במשך הרבה זמן נוצר חור באבן, שהמים שוחקים את האבן, וכל משהו ומשהו מצטרף, כך גם ההשפעה של לימוד המוסר, בכל פעם שלומדים ומרגישים טעם, זה משפיע משהו, ולפעמים ההשפעה מועילה לעצור את הירידה, שאם לא לומדים מוסר ולא מתעלים ממילא באים לידי ירידה, כמו שידוע מבעלי המוסר "שאם אינך עולה דע שאתה יורד", ולימוד המוסר משפיע לעצור את הירידה, ומשפיע גם להתעלות עוד יותר ויותר.

אלו הם הדברים שאנחנו יודעים ורוצים לתקן, ראשית **ענין ההתמדה בתורה שהוא דבר ברור, וגם להרגיש את חשיבות התורה**, וכפי שהארכנו בזה בשיחות הקודמות שצריכים לדעת את ערך התורה וחשיבותה, שהשכינה שרויה עם מי שלומד תורה, והקב"ה יושב כנגדו ושונה עימו. עד כדי כך הוא ערך התורה! ואמנם זוהי מדרגה להרגיש כך.

ועוד מדרגה שאמרו חז"ל בפרקי אבות (ב, יב) וכל מעשך יהיו לשם שמים, וכתב הרמב"ם (הלכות דעות ג, ג) שאפילו בשעה שאדם ישן, אם כוונתו לשם שמים, הרי הוא עובד השם בשינתו, והיינו אם הוא ישן מפני שהוא חייב לישון, כדי שיהיה לו כוח לעבודת השם, ובאותו הזמן היה יכול גם שלא לישון אלא לדבר דברים בטלים, אבל יש לו בחירה, והוא מחליט שלא לעשות כן, אלא הולך לישון כדי שיהיה לו כוח למחר לעבודת השם, נקרא עוסק במצוה בעבודת השם גם בשעת השינה.

כל חיזוק שנתחזק עכשיו על ידי ההתעוררות בפטירתו של ראש הישיבה זכרנו לברכה, מלבד מה שזה דבר גדול בשביל כל אחד ואחד, יש בזה גם תוספת זכויות לעולם הבא לראש הישיבה. ואמנם אין ספק שהוא כבר נמצא במקומו המוכן לו בעולם הבא, אבל אין גבול לתענוגי העולם הבא, שיש בהם דרגות עד אין סוף, ואפשר להוסיף ולהוסיף, כל מצוה ומעשה טוב שעושים מחמת ההתעוררות בפטירתו מזכים אותו בעוד עולם הבא, וזה חסד עם המתים, וגם דבר טוב לאדם המתחזק בעצמו.

ועיקר החיזוק תלוי באמונה, לזכור שיש השגחה, וליזהר מקלות ראש ופריקת עול, הנה יש כאלה שרגילים לדבר הרבה, אבל כתוב (משלי י, יט) **ברוב דברים לא יחדל פשע, וכשאדם מתרגל לדבר הרבה הוא פוגע בזה ופוגע בזה ופוגע בזה... עד שאינו יודע ממי לבקש מחילה**, ומעשה היה באחד שהיה צריך לבקש מחילה, ולא זכר את כל האנשים שדיבר עליהם, וחלקם אינו מכיר כלל, וכיצד יוכל לבקש מחילה מכולם.

אמנם יש עצה לזה כמו שכתב החובות הלבבות (שער התשובה פ"י) כי בעבירות שקשה לחזור בתשובה עליהן, יחזור בתשובה שלמה, ויקיים כל עיקרי התשובה ופרטיה מה שבכוהן לעשות, ובזכות זה הקב"ה יסייע בידו ויסיר ממנו את המפריעים לתשובה, וכגון אם חברו אינו מסכים לסלוח לו, יכניס הקב"ה בלב חברו רגשי פיוס ואהבה אליו עד שיסכים לסלוח לו, כמו שכתוב (משלי טז, ז) "ברצות השם דרכי איש גם אויביו ישלים איתו", וכך גם אדם שאינו יודע במי פגע, אם יחזור בתשובה שלמה, הקב"ה יכניס בלב מי שנפגע ממנו שימחל לו בלב שלם ולא יקפיד עליו.

וכתב בחובות הלבבות שם כי **כל דבר יש לו תיקון ועצה, אין דבר שאי אפשר לתקן**. יש בעלי מוסר היודעים איך מתקנים, ובחובות הלבבות ושאר ספרי המוסר מבארים את הדרכים לזה. לכן חשוב מאד ענין הקביעות היומית של לימוד המוסר. ונזכה לסייעתא דשמיא!

לעילוי נשמת המהנדס הדגול הרה"ח ר' אברהם ב"ר צבי ויסמן ז"ל, בעמח"ס "כרמי אברהם" - נלב"ע כ"ב אדר א' תשע"א
ורעייתו המחנכת הדגולה מרת פוריה גיטל ע"ה בת הגה"ח רבי יהושע מואיר שוורץ זצ"ל - נלב"ע ח' ניסן תשנ"ד